

ตำนานพ่อเสมอ
บิดาแห่งแพทย์ชนบทไทย

ขอส่งคุณพ่อเสมอ พริ้งพวงแก้ว สู่วรรดาลัย
ลูกๆ ชมรมแพทย์ชนบท

พ่อเล่ม... ปิตาแห่งแพทย์ชเวทไทย

เลขหมู่	CT100	พ124ต	2554ค.3
เลขทะเบียน	00001660		
วันที่	22	S.A.	2554

ตำนานพ่อเสมอ บิดาแห่งแพทย์ชนบทไทย

พิมพ์ครั้งที่ 1 ตุลาคม 2554
จำนวนพิมพ์ 3,000 เล่ม
จัดพิมพ์โดย ชมรมแพทย์ชนบท

ผู้จัดทำและบรรณาธิการ :

นพ.พงศ์เทพ วงศ์วัชรไพบูลย์
เลขาธิการมูลนิธิแพทย์ชนบท
โรงพยาบาลน่าน จ.น่าน

นพ.เกรียงศักดิ์ วิชระนุกุลเกียรติ
ประธานชมรมแพทย์ชนบท
โรงพยาบาลชุมแพ จ.ขอนแก่น

นพ.อารักษ์ วงศ์วรชาติ
อดีตประธานชมรมแพทย์ชนบท
โรงพยาบาลสิชล อ.สิชล จ.นครศรีธรรมราช

ออกแบบ Imagineering

พิมพ์ที่ บริษัท ทวีโชติการพิมพ์ จำกัด
126/155 ม. 8 แขวงท่าแร่ เขตบางเขน กทม.
โทรศัพท์ 089-668-0338

สารบัญ

บทบรรณาธิการ	5
คำนำ	7
กำหนดการพิธีพระราชทานเพลิงศพ	
ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว	11
หนึ่งคนยืนหยัด หนึ่งศตวรรษเสมอ พริ้งพวงแก้ว	25
นพ.วิชัย โชควิวัฒน์	
อาจารย์เสมอ-บิดาแห่งการสาธารณสุขมูลฐานของประเทศไทย	49
นพ.สุวิทย์ วิบุลผลประเสริฐ	
“เสมอ พริ้งพวงแก้ว” พ่อของแพทย์ชนบท	57
นพ.อำพล จินดาวัฒนะ	
เสมอ: เสมามาแห่งสยาม	74
นพ.ชูชัย ศุภวงศ์	
พ่อเสมอ ไม่เคยแก่ และไม่มีวันตาย	80
นพ.สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์	
พ่อเสมอเปิดโรงพยาบาลให้ชาวอำเภอเขาสมิง	84
นพ.ศิริวัฒน์ ทิพย์ธราดล	
แรงบันดาลใจแห่งแพทย์ชนบทไทย	91
นพ.ประวิทย์ ลีสถาพรวงศา	
“พ่อเสมอ พริ้งพวงแก้ว” แพทย์แห่งศตวรรษ	94
นพ.ยงยศ ธรรมวุฒิ	

หนึ่งคนยืนหยัด หนึ่งศตวรรษ เสม พริ้งพวงแก้ว	96
นพ.สุวัฒน์ วิริยพงษ์สุกิจ	
ภารกิจที่ควรสานต่อ เพื่อพ่อเสมอ	98
นพ.วชิระ บถพิบูลย์	
พ่อเสมอ เบ้าหลอมแพทย์ชนบท	101
ผู้สร้างตำนานอุดมการณ์ไม่เคยเปลี่ยนแปลง	
นพ.อารักษ์ วงศ์วรชาติ	
ตำนานพ่อเสมอ.....มรดกที่มอบให้แก่ลูกหลานแพทย์ไทย	103
นพ.พงศ์เทพ วงศ์วัชรไพบูลย์	
พ่อเสมอ พริ้งพวงแก้ว.....บิดาแพทย์ชนบทไทย	108
นพ.เกรียงศักดิ์ วัชรนุกุลเกียรติ	
พ่อเสมอ สูดยอดผู้นำแห่งสหัสวรรษ	113
นพ.สุเทพ เพชรมาก	
พ่อเสมอเสมอ: รัฐบุรุษแห่งวงการสาธารณสุข	115
นพ.ทิฆัมพร แจ่มจิต	
พ่อเสมอ ต้นแบบแห่ง ความจริง ความดี สู่ความงาม แห่งแพทย์ชนบท	118
น.พ.สมชายโชติ ปิยวัชรเวลา	
“พ่อเสมอสิ้นแล้ว ที่โรงพยาบาลราชวิถี”	123
นพ.ปวิตร วณิชชานนท์	
พ่อเสมอ บุชนิยบุคคลผู้ก่อกำเนิดโรงพยาบาลชุมชน	127
นพ.พรเทพ โชติชัยสุวัฒน์	
รำลึกคุณูปการ “หมอเสมอ พริ้งพวงแก้ว” แพทย์ผู้มากบทบาท	
“พ่อเสมอ-หมอตลอดกาล” ของทุกคน	130

บทบรรณาธิการ

ปรมาจารย์ ขงจื้อ เคยกล่าวไว้ว่า “ถ้าเจ้าวางแผนไว้ 1 ปี...จงปลูกข้าว ถ้าเจ้าวางแผนไว้ 10 ปี... จงปลูกต้นไม้ ถ้าเจ้าวางแผนไว้ 100 ปี... จงให้ความรู้ แก่บุตรหลาน” ถ้าถามว่าในช่วงชีวิต 100 ปีสิ่งที่พ่อเสมได้มอบไว้ให้กับสังคมไทย อะไรคือสิ่งที่มีคุณค่ามากที่สุด ไม่ว่าจะเป็ผลงานการพัฒนาโรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ โรงพยาบาลแม่และเด็ก การสร้างระบบบัญชียาหลัก และระบบเงินบำรุงที่ก้าวหน้าที่สุด หรือการพัฒนาสาธารณสุขมูลฐานและวางรากฐานโรงพยาบาลชุมชน ผมเชื่อว่าแทบทุกคนคงตอบตรงกันว่า คือการสร้างและพัฒนาคนที่เป็นลูกหลานของท่านทั่วประเทศ ด้วยการเป็นต้นแบบ ให้กำลังใจ ให้คำปรึกษา ก่อให้เกิดเครือข่ายแห่งความดีมากมายทั้งในด้านสุขภาพ และนอกเหนือจากสุขภาพ ซึ่งหนึ่งในนั้นก็รวมถึงลูกหลานแพทย์ชนบทด้วย คำยืนยันของการให้ความรู้แก่ลูกหลานตลอดการวางแผน 100 ปีของพ่อเสม อยู่ในบทความ เรื่องเล่าที่ลูกหลานแพทย์ชนบททุกคนบรรจุถ่ายทอดไว้ในหนังสือเล่มนี้ ไม่ใช่เพื่อให้พ่อเสมได้รับทราบ เพราะท่านได้รับรู้อย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว แต่เพื่อส่งไม้ต่อจากรุ่นสู่รุ่น ให้อุดมการณ์และจิตวิญญาณของแพทย์ชนบทไทยยังคงอยู่ยืนยาวตราบนานเท่านาน ผ่านตำนานของพ่อเสม

ต้นไม้ใหญ่ย่อมมีนกกาจะมาเกาะ เพื่อทำรังอยู่อาศัยร่มใบบังเพื่อการเติบโต พ่อเสมอได้ใช้เวลาของช่วงชีวิต 100 ปีในการเป็นต้นไม้ใหญ่ที่พุ่มปกและปลูกฝังแพทย์ชนบททั้งหลาย ให้ยึดมั่นในการทำเพื่อสังคมและประชาชนเมื่อถึงเวลาที่ต้นไม้ใหญ่หมดซึ่งอายุขัย นกกาเริ่มเติบโตใหญ่ สิ่งที่นกกาจะทำได้หลังจากกลืนกินผลไม้แห่งคำสอนอันหอมหวานไปแล้วก็คือคาบเมล็ดพันธุ์ของต้นไม้ใหญ่ แผ่กระจายพืชพันธุ์แห่งความดี ให้ขจรขจายไปทั่วแคว้น

ความเคารพที่ดีที่สุดที่พวกเราชาวแพทย์ชนบทจะมอบให้คุณพ่อเสมอได้คือ การยึดถือคำสอนของพ่อที่ฝากไว้ให้พวกเรา นั่นคือ “ขอให้ลูกกล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง อะไรถูกว่าถูก อะไรผิดก็ว่าผิด ช่วยกันดูแลกระทรวงสาธารณสุข พ่อคอยดูพวกเราอยู่” พวกเราเชื่อว่าในทุกๆ วันพ่อจะคอยดูพวกเราอยู่บนสวรรค์ชั้นฟ้า พวกเราแพทย์ชนบทจะเป็นดังหมาดูเฝ้าบ้านของคุณพ่อเสมอไว้ ไม่ให้ใครมาขโมยศักดิ์ศรี คุณธรรม และคุณค่าของความเป็นคนกระทรวงสาธารณสุขได้

พวกเราขอส่งคุณพ่อเสมอสู่สวรรค์าลัย ขอให้พ่อมั่นใจได้ว่า ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปอีก 100 ปีข้างหน้า ลูกหลานของกระทรวงสาธารณสุขก็จะดูแลกระทรวงสาธารณสุขที่พ่อรักและหวงแหนต่อไปจากรุ่นสู่รุ่นผ่านตำนานและคำสอนของพ่อ

ด้วยความเคารพและเทิดทูนอย่างที่สุด

นพ.พงศ์เทพ วงศ์วัชรไพบูลย์

เลขาธิการมูลนิธิแพทย์ชนบท

คำนำ

อาลัย

“บิดาแพทย์ชนบทไทย.....พ่อเสมอ พริ้งพวงแก้ว”

วันที่ 8 กรกฎาคม 2554 วงการสาธารณสุขไทย และแพทย์ชนบทไทย ได้บันทึกในประวัติศาสตร์ถึงการสูญเสียปูชนียบุคคลของทั้ง 2 วงการ ที่ได้สร้างประวัติศาสตร์และคุณูปการอย่างยิ่งใหญ่กว่า 1 ศตวรรษที่ผ่านมา ยากที่ใครจะเสมอเหมือน บุคคลท่านนั้น ในหมู่ลูกศิษย์ ลูกหา ตลอดจน หมู่แพทย์ชนบท เรียกท่านว่า “พ่อเสมอ พริ้งพวงแก้ว” แต่คนนอกวงการอื่น มักเรียกว่า “(อาจารย์) ศาสตราจารย์นายแพทย์เสมอ พริ้งพวงแก้ว”

ทำไมท่านจึงถูกยกย่องให้เป็นปูชนียบุคคล ทำไมท่านจึงถูกยกย่องให้เป็นบิดาแห่งแพทย์ชนบทไทย

หากใครได้มีโอกาสติดตามข่าว และร่วมงานเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2554 ซึ่งเป็นวันครบรอบวันเกิดปีที่ 100 ของพ่อเสมอ ที่หอประชุมจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย จะทราบถึงคุณูปการของพ่อเสมอที่มีต่อวงการสาธารณสุขไทย ตลอดจนการเป็นหินก้อนแรกที่เริ่มก่อเป็นโครงสร้างที่แข็งแกร่งของแพทย์ชนบทไทยที่ทำให้แพทย์รุ่นต่อๆ มาได้ก่ออิฐต่อจากพ่อเสมอ เพื่อพยุงสังคมไว้จนเป็นตำนานแพทย์ชนบทจนถึงปัจจุบัน

พ่อเสมเป็นแพทย์คนแรกที่สร้างตำนานต่างๆ มากมาย เช่น เปลี่ยนจากการยอมจำนนต่อการเสียชีวิตจากอหิวาตกโรคที่อำเภออัมพวาด้วยการแพทย์สมัยใหม่ ติดตามมาด้วยการเป็นแพทย์คนแรกที่โรงพยาบาลเชียงราย จนชาวบ้านศรัทธาร่วมกันบริจาคเงินสร้างโรงพยาบาล จนเป็นที่มาของชื่อโรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ จนกิตติศัพท์นี้ดังไปถึงหูของนายร้อยที่นั่น เมื่อนายร้อยคนนั้นได้มีโอกาสเป็นนายกรัฐมนตรี นายร้อยคนนั้นจึงได้ตั้งท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขแทบจะทุกสมัย ครั้นนายร้อยท่านนั้นคือ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ทำให้ท่าน (พ่อเสม) ได้เสนอให้สร้างโรงพยาบาลชุมชนทุกอำเภอในสมัยนั้นนั่นเอง

ก่อนจะเข้าสู่วงการเมือง ท่านได้ย้ายมาเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลราชวิถี มีโอกาสผ่าตัดเด็กแฝดคนแรกของประเทศไทย ลองนึกถึงภาพการผ่าตัดเด็ดแฝดภายใต้เครื่องมือเครื่องมือและเทคโนโลยีเมื่อเกือบ 100 ปีมาแล้ว แค่นี้ก็สุดยอดแล้วจริงๆ

ตอนอยู่เชียงรายท่านได้ก่อกำเนิดระบบเงินบำรุง เพราะแข็งข้อไม่ยอมส่งเงินเข้าคลัง จนอธิบดีกรมสรรพากรของกระทรวงการคลังต้องลงมาคุยด้วย เมื่อพ่อเสมพูดให้ฟังว่าเป็นเงินของชาวบ้านทำไมต้องส่งคลัง ท่านอธิบดีเมื่อกลับเมืองหลวงก็สั่งการว่าต่อแต่นี้ไปไม่ต้องส่งเงินคืนคลัง นับเป็นตำนานเงินบำรุงที่ทำให้กระทรวงสาธารณสุขมีระเบียบเงินบำรุงของตนเอง ทำให้หน่วยงานอื่นอิจฉา และทำให้หน่วยงานสาธารณสุขสามารถพัฒนาตนเองได้ดีกว่าหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ อย่างชัดเจน เพราะไม่ต้องส่งเงินคืนคลังหมดยกตัวเอง

พ่อเสมเป็นดังผู้ให้กำเนิดแพทย์ชนบท เป็นแพทย์ชนบทคนแรกๆ ที่ไปอยู่ในชนบทและยังหลงเหลือและมีอายุยืนยาวที่สุด ตอนท่านยังมีชีวิตอยู่จนก่อนหน้านี้นี้ไม่ถึงปี พวกเรายังมีโอกาสไปเยี่ยมคารวะขอพรจากพ่อเสม

หรือพาแพทย์ชนบทไปรับพรจากพ่อเสมอ สิ่งที่ทำให้ทุกคนไม่ลืมคือพ่อเสมอไม่เคยมีอาการหลงลืม หรือมีภาวะความจำเสื่อมเหมือนคนทั่วไปเลย พวกเราจึงเชื่อว่าพ่อเสมอไม่มีภาวะนี้จนถึงช่วงที่พ่อเสมอละสังขารจากไป

ในช่วงที่พ่อเสมอแข็งแรงดี พวกเราเมื่อคัดเลือกแพทย์ดีเด่นกองทุนนายแพทย์กนกศักดิ์ พูลเกษร ได้เมื่อใด เราจะพาแพทย์เหล่านี้ไปรับพรจากพ่อเสมอ เพราะเชื่อว่าจะเป็นเกียรติสูงสุดของแพทย์ผู้หนึ่งที่จะได้รับพรจากพ่อเสมอที่ถือเป็นผู้ก่อกำเนิดมูลนิธิแพทย์ชนบท เป็นอิฐก้อนแรกและเป็นบิดาแห่งแพทย์ชนบทไทย และพ่อเสมอจะมาให้กำลังใจ ให้ศีลให้พร ปลูกจิตวิญญาณเพื่อให้พวกเรามีกำลังใจ มีแรงบันดาลใจ ที่จะต่อสู้กับความอยุติธรรม ให้พวกเรามีกำลังใจในการดูแลประชาชนที่ยากไร้ เพื่อศักดิ์ศรีและจริยธรรมของแพทย์ชนบทไทย และมักตบท้ายด้วย “เมื่อห้องฟ้าสีทองผ่องอำไพประชาชน (ในชนบท) จะเป็นใหญ่ในแผ่นดิน”

รวมทั้งเมื่อลูกๆ ได้กระทำการต่อสู้กับความไม่เป็นธรรมจนปรากฏเป็นข่าวใหญ่โต เช่น กรณีทุจริตยา 1,400 ล้าน กรณีต่อสู้กับนักการเมืองกรณีทุจริตยา CL กรณีไทยเข้มแข็ง และกรณีต่อสู้กับข้าราชการระดับสูงจนถูกสอบถูกย้าย ถูกขู่ฆ่า ฯลฯ พ่อเสมอจะเป็นห่วงลูกๆ ของพ่อเสมอ จะขอให้พี่ๆ ที่ใกล้ชิดติดตามข่าว ให้ลูกๆ โทรมาหา ให้มาพบ รวมทั้งให้สัมภาษณ์ช่วยเหลือหรือสั่งการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วย และให้กำลังใจอยู่เสมอ และมักจะบอกเสมอว่า พ่อเชื่อว่าสิ่งที่ลูกๆ ทำเป็นสิ่งที่ถูกต้องและหากเห็นว่าถูกต้องให้ทำต่อไปไม่ต้องกลัว จนทำให้หลายคนไม่ทราบว่าคุณแพทย์ชนบทมีชาติอะไรถึงความกล้าหาญขนาดนี้ เพราะเขาไม่รู้ว่ามีพ่อที่ดีนี่เอง เรามีพ่อที่เป็นแบบอย่างของนักสู้ต่อเชื้อโรค (อหิวาตกโรค) เรามีพ่อเป็นนักสู้ต่อระบบที่ล้มล้าง เรามีพ่อที่เป็นนักปฏิรูป เรามีพ่อที่มีความกล้าหาญที่ไม่กลัว

อะไรแม้แต่ข้าศึก เรามีพ่อที่รักผู้ยากไร้ เรามีพ่อที่ไม่เคยท้อแท้ ไม่เคยเสียขวัญ
เรามีพ่อที่เป็นนักสู้ที่ไม่เคยพ่ายแพ้ต่อสิ่งใดๆ แล้วเราไยต้องกลัวอันใด นี่แหละ
คือสิ่งที่ฝ่ายอื่นคิดอย่างไรก็คิดไม่ตกว่าพวกแพทย์ชนบทถูกพ่อแม่เลี้ยงมา
ด้วยอะไร จึงไม่เกรงกลัวสิ่งใด

ขอดวงวิญญาณของ พ่อเสมอ พริ้งพวงแก้ว บิดาแพทย์ชนบทไทย
สถิตย์อยู่ในสรวงสวรรค์ ในสัมปรายภพด้วยเทอญ

นพ.เกรียงศักดิ์ วัชรนุกุลเกียรติ

ประธานชมรมแพทย์ชนบท รุ่นที่ 22-23 1/2

กำหนดการ
พิธีพระราชทานเพลิงศพ
ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว
ณ เมรุวัดธาตุทอง เขตวัฒนา กรุงเทพฯ

วันอาทิตย์ที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๔

- ๑๙.๐๐ น. สวดพระอภิธรรมครบ ๑๐๐ วัน
ณ ศาลาติดกับเมรุด้านหน้า

วันจันทร์ที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๔

พิธีการภาคเช้า

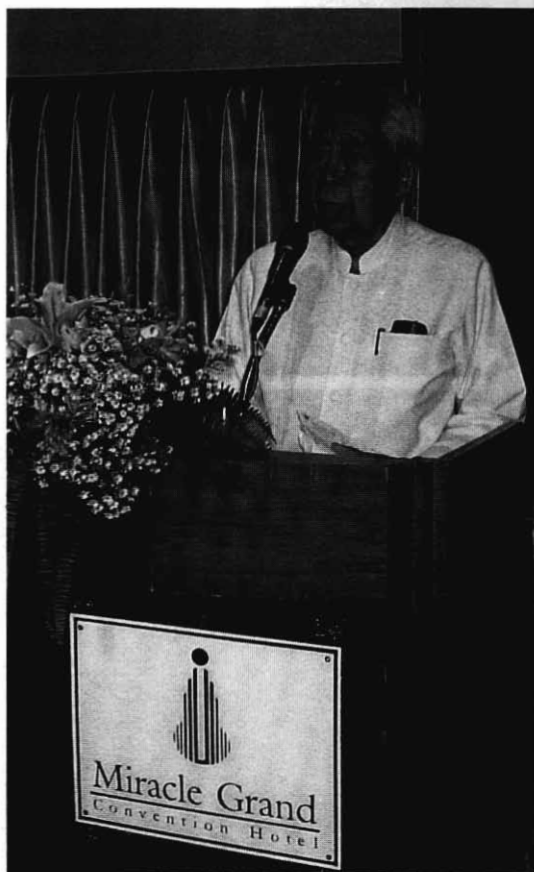
- ๑๐.๓๐ น. พิธีสวดพระพุทธมนต์ โดยพระสงฆ์ ๑๐ รูป
๑๑.๐๐ น. - ถวายภัตตาหารเพล
- ถวายเครื่องไทยธรรม
- กรวดน้ำ รับพร
๑๒.๐๐ น. เสร็จพิธี ร่วมรับประทานอาหาร

พิธีการภาคบ่าย (พิธีกร นายแทนคุณ จิตต์อิสระ)

- ๑๓.๓๐ น. พระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์
โดยพระอาจารย์ไพศาล วิสาโล
เจ้าอาวาสวัดป่ามหาวัน จ.ชัยภูมิ
๑๔.๓๐ น. พิธีสวดมาติกาบังสุกุล โดยพระสงฆ์ ๑๐ รูป
ทอดผ้าบังสุกุล แต่พระสงฆ์ ๑๐ รูป

- ๑๕.๐๐ น. ทิปเพลิงพระราชทานมาถึงสถานที่ประกอบพิธี
เชิญโกศศพแห่เวียนเมรุ ๓ รอบแล้วตั้งบนจิตกาธาน
ระหว่างนี้มีการบรรเลงดนตรีไทย
- ๑๖.๐๐ น. อ่านหมายรับสั่ง
(ผู้อ่าน-พิธีกรประสานกับเจ้าพนักงาน)
- ๑๖.๑๕ น. อ่านประวัติย่อ ศ.นพ.เสม พริ้งพวงแก้ว
โดย นายแทนคุณ จิตต์อิสระ
- ๑๖.๓๐ น. อ่านกวีนิพนธ์ โดย นายอังคาร กัลยาณพงศ์
- ๑๖.๔๐ น. กล่าวสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ
โดย นพ.ทวีวัฒน์ พริ้งพวงแก้ว
ยืนไว้อาลัย ๑ นาที
- ๑๖.๔๕ น. พิธีทอดผ้ามหาบังสุกุลพระราชทาน
- ๑๗.๐๐ น. พิธีพระราชทานเพลิงศพ

ภาพประชุมวิชาการสหประชาชาติ พ.ศ. 2546

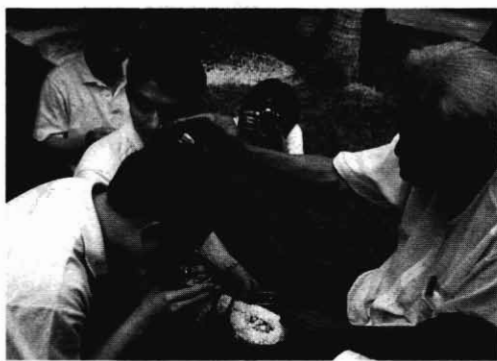

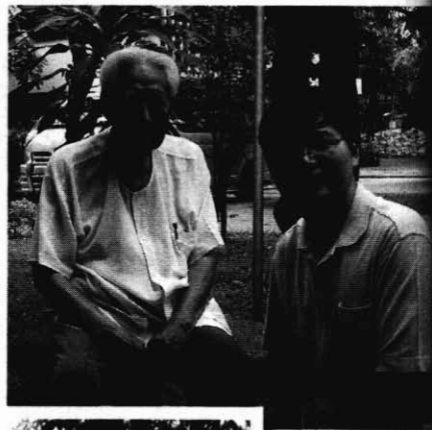

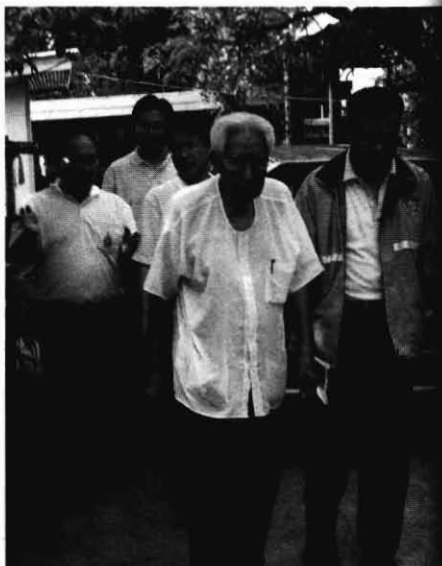
16 : ตำนานพ่อเสม บิดาแห่งแพทย์ชนบทไทย

18 : ตำนานพ่อเสมอ บิดาแห่งแพทย์ชนบทไทย

ภาพประทับใจคุณพ่อเสมอ พี่รับพวงแก้ว และลูกๆ แพทย์ชนบท

หนึ่งคนยันหยัด

หนึ่งศตวรรษเสมอ พริ้งพวงแก้ว

นางแพทย์วิชัย วิชาวิวัฒน์

บุรุษอาชาไนย

วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 เป็นวันครบรอบร้อยปีของศาสตราจารย์นายแพทย์เสมอ พริ้งพวงแก้ว มีการจัดงานเพื่อเป็นเกียรติแก่ “บุรุษอาชาไนย” ท่านนี้ที่หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และที่อื่นอีกหลายแห่ง เช่น ที่โรงพยาบาลราชวิถี และที่โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์ เป็นต้น ในงานที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นงานที่มีองค์กรต่างๆ ร่วมเป็นเจ้าภาพถึง 160 กว่าองค์กร มีการเชิญนายอานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรี และศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี กล่าวสุนทรพจน์ การอ่านบทกวีของอังคาร กัลยาณพงศ์ กวีศรีอยุธยา และเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ กวีรัตนโกสินทร์ และกิจกรรมอื่นๆ ปิดท้ายด้วยดนตรีของหงา คาราวาน ซึ่งแต่งเพลงเพื่องานนี้โดยเฉพาะด้วย ในงานมีหนังสือดีๆ

แจกหลายเล่ม เปิดให้ผู้สนใจเข้าร่วมงานได้ โดยตั้งชื่องานนี้ว่า “หนึ่งคน ยืนหยัด หนึ่งศตวรรษ เสม พริ้งพวงแก้ว”

ศาสตราจารย์ นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว ถือเป็นบุคคลในตำนาน ที่มีชีวิตอันงดงามและยืนนานอย่างมีศักดิ์ศรีและบารมีอันสูงส่ง ท่านเป็น แพทย์ชนบทรุ่นแรกๆ ที่ใช้วิชาชีพแพทย์ออกไปทำงานรับใช้ประชาชน ในถิ่นทุรกันดารอย่างยาวนาน ตั้งแต่ออกไปตั้ง “โรงพยาบาลเอกเทศ” เพื่อช่วยเหลือปราบปรามอหิวาตกโรคที่ระบาดในจังหวัดสมุทรสงคราม ใช้ศาลาวัดเป็นเสมือนโรงพยาบาลสนาม คนไข้รายแรกที่ห้ามเข้าวัดไปให้ท่าน ดีใจว่าจะได้ใช้วิชาที่ร่ำเรียนมา ปรากฏว่าท่านไม่มีโอกาสได้แตะต้องตัวคนไข้ รายนั้น เพราะแทนที่ญาติจะพาขึ้นศาลาไปให้ท่านดูแลรักษา กลับเลี้ยวไป ป่าช้าแทน เพราะตายเสียแล้ว

จังหวัดที่ท่านได้สร้างตำนานแพทย์ผู้บุกเบิกในชนบทอยู่อย่างยาวนาน คือจังหวัดเชียงราย ดินแดนอันไกลโพ้นเหนือสุดแดนสยาม ที่ก่อนไปมีผู้แนะนำ ให้เอาหม้อดินติดตัวไปด้วยใบหนึ่ง “เผื่อจะได้ใส่กระดูกกลับมา” ท่านเป็น แพทย์คนเดียว ที่ได้รับความไว้วางใจจากผู้ใหญ่ให้ไปบริหารโรงพยาบาล ซึ่งชาวบ้านบริจาคเงินคนละบาท สร้างโรงพยาบาลขึ้นเป็นผลสำเร็จ และ เพราะเป็นเงินที่ประชาชนบริจาคสร้างขึ้น โรงพยาบาลแห่งนี้จึงมีชื่อว่า “โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์” สืบมาจนปัจจุบันนี้ ยิ่งกว่านั้นเพราะ เป็นเงินประชาชนที่สร้างโรงพยาบาลขึ้น เมื่อเก็บเงินค่ารักษาพยาบาล ท่านจึง ไม่ยอมส่งเงิน “เข้าหลวง” แต่ใช้หมุนเวียน ซื้อมา อุปกรณ์ และพัฒนา โรงพยาบาล เมื่อกระทรวงการคลังรู้เข้า จึงมีคำถามว่าท่าน “ถือดี” อย่างไร ไม่ปฏิบัติตามระเบียบ ท่านก็ชี้แจงความจริงไปตามประสาชื่อ และนับเป็นโชคดี ของวงการสาธารณสุขไทยและประชาชนชาวไทยทั้งมวลที่ผู้ใหญ่ในกระทรวง

การคลังสมัยนั้นคือ พระยาไชยยศสมบัติ เป็นผู้มีความสามารถอันสูงและมีปัญญายิ่ง แทนที่จะลงโทษแพทย์หนุ่มที่ไม่สนใจระเบียบ กลับออกระเบียบให้เงินรายได้โรงพยาบาลไม่ต้องนำส่งคลัง กลายมาเป็นระบบเงินบำรุง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้โรงพยาบาลของรัฐทั่วประเทศมีความคล่องตัว สามารถพัฒนาจนเติบโตมาตราบเท่าทุกวันนี้

ลองคิดดู ถ้าพึ่งแต่งบประมาณ จะซื้อเครื่องมือสักชิ้น จะซื้อยาแต่ละครั้ง หรือจะซื้อไม้กวาดแต่ละอัน อาจต้องรอเป็นปีๆ เพราะต้องตั้งงบประมาณล่วงหน้าอยู่ในพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีเสียก่อน ชีวิตคนไข้จำนวนมากคงต้องสูญเสียไปเพราะระเบียบกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหา ไม่คล่องตัว ฉับไว ทันการณ์ อย่างระบบเงินบำรุง

หลายปีก่อนผู้เขียนไปประชุมที่อินโดนีเซีย เพื่อนแพทย์ที่นั่นเล่าให้ฟังถึงความยุ่งยาก ลำบากและความไม่พัฒนาของระบบโรงพยาบาล โดยเฉพาะในท้องที่ชนบทห่างไกล เพราะต้องพึ่งพาแต่เงินงบประมาณเท่านั้น ไม่มีระบบเงินบำรุงอย่างบ้านเรา เงินทุกบาททุกสตางค์ที่โรงพยาบาลหามาได้ต้องส่งเข้าคลังทั้งหมด

ช่วงสงครามท่านต้องเผชิญภัยจากระเบิดของฝ่ายสัมพันธมิตร เช่น ช่วงที่เดินทางโดยรถไฟ คราวหนึ่งถึงกับต้องกระโดดหนีลงจากโบกี้ขณะรถไฟกำลังวิ่ง เเคราะห์ดีที่เทวดาค้ำ ทำให้ไม่เสียชีวิตหรือบาดเจ็บจนขาหักเพียงแค่มือและเท้าแตกและรอยฟกช้ำเท่านั้น

ช่วงที่อยู่เชียงรายนั่นเอง ท่านได้มีโอกาสรู้จักคุ้นเคยกับนายทหารหนุ่ม ซึ่งต่อมาคือ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ อดีตนายกรัฐมนตรีหลายสมัย ผู้ที่ถูกระบุว่า เป็น “ผู้มีบารมีนอกรัฐธรรมนูญ” ช่วงหนึ่งท่านศาสตราจารย์ นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว ได้รับเลือกเข้าร่วม

รัฐบาลเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข เป็นโอกาสให้ท่านได้ทำงานใหญ่ให้แก่ประเทศชาติ ในช่วงที่รัฐบาลดำเนินนโยบาย “ทศวรรษแห่งการพัฒนาชนบท” และกระทรวงสาธารณสุขภายใต้การนำของศาสตราจารย์ นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว ได้เริ่มนโยบายสร้างโรงพยาบาลให้ครบทุกอำเภอ และสถานีอนามัยให้ครบทุกตำบลจนสำเร็จ แม้ระยะนั้นประเทศจะประสบปัญหามากมายทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ มีปฏิวัติรัฐประหารหลายครั้ง ยุบสภาหลายหน และสถานะการเงินผันผวนถึงขั้นต้องลดค่าเงินบาท และต้องกู้เงินจากไอเอ็มเอฟ

การเสาะหายาสุมไพรมาใช้ในยามสงคราม

สมัยก่อนยารักษาโรคยังไม่มีมากมายเหมือนปัจจุบัน และในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง และสงครามมหาเอเซียบูรพา ยารักษาโรคยิ่งขาดแคลนหนัก ท่านอาจารย์เสมเผชิญปัญหาดังกล่าวนี้ด้วยการศึกษาค้นคว้าหายาสุมไพรมาช่วยคนไข้ได้เป็นจำนวนมาก

สงครามทำให้ทหารต้องบุกเข้าไปในป่าเขาและทำให้ล้มป่วยเป็นมาลาเรียกันมาก ยาคิวินิน ซึ่งมีอยู่จำกัด ท่านอาจารย์เสมได้ใช้ความรู้วิชาเคมีที่เคยเรียนมาตั้งแต่สมัยชั้นมัธยมที่โรงเรียนวัดเทพศิรินทร์ และเตรียมแพทย์ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พัฒนายาคิวินิน จากยาเม็ดเป็นยาฉีด เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการรักษามาลาเรียขึ้นสมองได้ดียิ่งขึ้น

นอกจากการพัฒนายาคิวินิน เป็นยาฉีดแล้ว ท่านอาจารย์เสม ยังได้ศึกษาหาความรู้จากวารสารวิชาการโรคเขตร้อนของอินเดีย เพื่อหายาตัวอื่นมาช่วยคนไข้ ซึ่งจากการปรึกษาขอความรู้จากหลวงสมานวนกิจ ป่าไม้จังหวัด เชียงรายในขณะนั้น พบว่าสุมไพรดังกล่าว (Vitex Peduncularis) คือ

ต้น “กาสามปึก” ซึ่งพบมีอยู่จำนวนมากที่บริเวณสนามบินหลังโรงพยาบาล จึงนำส่วน ต้น ราก และใบ มาต้มให้คนไข้กินตามตำรา โดยเจาะเลือดดู จำนวนเชื้อมาลาเรียในเม็ดเลือด และวัดขนาดม้ามคนไข้ก่อนและหลังให้ยา เป็นระยะๆ พบว่าได้ผล ไข้ลดลงหลังได้ยา 15 วัน คนไข้สบายขึ้น กินข้าวได้ ไม่ต้องทุกข์ทรมานจากอาการไข้สูงหนาวสั่น สามารถช่วยคนไข้ได้มาก แม้ต่อมา จะมีการศึกษาวิจัยพบว่า สมุนไพรนี้ไม่สามารถฆ่าเชื้อมาลาเรียได้ แต่คนไข้ ก็อาการดีขึ้นจริง ทั้งนี้อาจด้วยกลไกการออกฤทธิ์ทางอื่นนอกจากกลไกการ ฆ่าเชื้อ หลายสิบปีต่อมา พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งไปรบอยู่ที่นั่นใน สมัยนั้นยังสอบถามท่านอาจารย์เสมว่า “คุณหมอยังใช้กาสามปึกอยู่หรือเปล่า”

อีกโรคหนึ่งที่เป็นกันมากสมัยนั้นคือ โรคบิด โรคนี้อาจลุกลามจน ถึงขั้นทำให้คนไข้เสียชีวิตได้ ดังกรณีของสมเด็จพระบรมราชชนก ซึ่ง ทรงพระประชวรโดยโรคบิด และลุกลามเป็นฝีบิดในตับและสวรรคตด้วย พระชนมายุเพียง 37 พรรษา โรคนี้ตำราโรคเมืองร้อนจากอินเดียระบุว่า มี สมุนไพรรักษาโรคนี้นี้มาตั้งแต่สมัยพุทธกาล จากการปรึกษากับหลวงสมานวงกิจ พบว่าสมุนไพรดังกล่าว (*Holarrhena antidysenterica kerchi bark*) คือ ต้นโมกหลวง ซึ่งขึ้นอยู่ทั่วไปในป่าจังหวัดเชียงราย แต่ต้องระวังไม่เอาต้น โมกมันมาแทน ท่านอาจารย์เสม จึงนำเปลือกต้นโมกหลวงมาตากแห้ง บดให้ ละเอียด แล้วทดลองกับเชื้อบิดอะมีบาบนกระจกสไลด์ พบว่าสามารถฆ่าเชื้อบิด ได้จริง จึงนำมาใช้รักษาผู้ป่วยในช่วงสงครามได้เป็นจำนวนมาก

สิ่งที่ขาดแคลนมากในช่วงสงครามอีกอย่างหนึ่งคือผ้าก๊อชปิดแผล ท่านอาจารย์เสมจึงนำกระดาษสาซึ่งผลิตกันเองที่จังหวัดเชียงรายนำ มาทาวาสลิน ใช้ปิดแผลได้ดี ลอกง่าย ไม่เจ็บ และไม่ทำให้เลือดออก อีกอย่าง หนึ่งก็นำมาใช้คือใบตองรีดด้วยเตารีดให้ปราศจากเชื้อโรค นำมาปิดแผลไฟไหม้

น้ำร้อนลวกก็ได้ผลดี ลอกง่าย คนไข้ที่เป็นฝีดาษ ซึ่งมีตุ่มพองที่ตัวก็ใช้ใบตอง
มานอนทับแทนเสื้อได้ผลดี ไม่ติดแผลเช่นกัน

ยาที่จำเป็นมากอีกอย่างหนึ่ง และขาดแคลนคือมอร์ฟินแก้ปวด
แต่เพราะกฎหมายกำหนดให้เป็นยาเสพติดให้โทษและมีการควบคุมเข้มงวดต้อง
ซื้อฝิ่นจากอิหร่านมาผลิต ซึ่งทำให้มอร์ฟินขาดแคลน เพราะขาดแคลนวัตถุดิบ
โดยที่ความจำเป็นต้องใช้ยานี้เพื่อช่วยบรรเทาความเจ็บปวดทุกข์ทรมานของ
คนไข้ ท่านอาจารย์เสม จึงใช้ฝิ่นจากในประเทศมาผลิตมอร์ฟินขึ้นใช้เอง
โดยทดสอบกับไก่ที่ชาวบ้านเลี้ยงไว้เพื่อหาขนาดที่ได้ผลและปลอดภัยก่อนนำ
ไปใช้กับคนไข้ สามารถบรรเทาความทุกข์ทรมานให้คนไข้ได้เป็นอันมาก โดย
ผู้บาดเจ็บจากสงครามทหารเสนารักษ์จะเขียนเครื่องหมายไว้ที่หน้าผาก
หรือหน้าอกของคนไข้ที่ได้รับมอร์ฟินแล้ว เพื่อป้องกันการให้ยาซ้ำเกินขนาด
ซึ่งอาจทำให้ถึงตายได้

ความขาดแคลนยาช่วงสงคราม ทำให้มีการขึ้นป้ายเตือนประชาชนที่
จังหวัดเชียงใหม่ว่า “อ้ายน้อย อย่าอ้ายเนื้อ ยาแพง ป้อเลี้ยงจันแดงว่าอัน”
(เด็กน้อย อย่าชมนะ ยาแพง พ่อเลี้ยงจันแดงบอก) แต่ที่เชียงราย เพื่อมิให้
ประชาชนต้องเครียดเพิ่มขึ้น ท่านอาจารย์เสมขึ้นป้ายว่า “อ้ายน้อยอยาก
อ้ายก็อ้ายเตอะ ยามีเปอเลอะ ป้อเลี้ยงเสมว่า” (เด็กน้อยอยากชนกชนไป
เตอะ ยามีเยอะ พ่อเลี้ยงเสมว่า)

จากหัวเมืองสู่เมืองหลวง

จากเชียงราย นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว ได้รับเลือกจากผู้ใหญ่ใน
สมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ให้เข้ามาเป็นผู้อำนวยการ “โรงพยาบาล
หญิง” ซึ่งปัจจุบันคือ โรงพยาบาลราชวิถี นอกจากเพื่อเป็นผู้บริหารใน

โรงพยาบาลตามนโยบาย “สร้างชาติ” ของจอมพล ป. ที่มองเห็นว่าชาติจะเข้มแข็งได้สุขภาพของประชาชนจะต้องเข้มแข็ง และการอนามัยแม่และเด็กจะต้องดี ทำให้เกิดนโยบายสำคัญคือการสร้างโรงพยาบาลขึ้นในภูมิภาค โดยเฉพาะในจังหวัดชายแดน และมีการตั้งโรงพยาบาลหญิงขึ้น ซึ่งโรงพยาบาลหญิงนั้นนอกจากเพื่อการ “บำรุงอนามัยมารดาและทารก” แล้ว ยังมีโรงเรียนพยาบาลเพื่อผลิตพยาบาลส่งไปอยู่ตามโรงพยาบาลต่างๆ ที่กำลังเร่งรัดสร้างขึ้นด้วย

สิ่งที่มาพร้อมกับการผลิตพยาบาลก็คือ แนวคิดอันฉลาดปราดเปรื่องสุดๆ แทนที่จะเปิดสอบรับคนเข้ามาเรียนพยาบาลแล้วกระจายส่งไปแบบที่ ก.พ. ใช้ “หัวสี่เหลี่ยม” คิดและทำอยู่จนทุกวันนี้ กระทรวงสาธารณสุขสมัยนั้นได้ใช้วิธีเลือกคัด “เยาวสตรี” จากแต่ละจังหวัดมาเข้าเรียนแล้ว ส่งกลับไปทำงานในจังหวัดภูมิลำเนา ทำให้ไม่ต้องห่างไกลจากพ่อแม่พี่น้องและประหยัดงบประมาณค่าเช่าบ้านได้มากมาย ที่สำคัญยังช่วยให้ไม่มีปัญหา “ขาดแคลนพยาบาลในชนบท” อย่างที่เกิดกับบุคลากรวิชาชีพอย่างแพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร กายภาพบำบัด และเทคนิคการแพทย์ที่ใช้ระบบสอบคัดเลือกจากส่วนกลางแบบของ ก.พ. และยังมีปัญหามาจนทุกวันนี้

ท่านศาสตราจารย์นายแพทย์เสม ทำหน้าที่จนเป็นที่รักและไว้วางใจของ “ผู้นำ” ประเทศสมัยนั้น คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อจอมพล ป. ถูกจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ลูกน้องที่เคยประกาศว่า “จะไม่ไว้ด้อยเท้าท่าน” ปฏิวัติโค่นล้มและต้องหนีกระเซอะกระเซิงจนต้องไปจับชีวิตลงในต่างแดนไม่นานศาสตราจารย์นายแพทย์เสม ได้ขอลาออกจากราชการด้วยคดีไทยๆ ที่ไม่ต้องการเป็น “ข้าสองเจ้า บ่าวสองนาย” ออกไปประกอบสัมมาชีพด้วยวิชาชีพแพทย์สมตามที่สมเด็จฯ พระบรมราชชนกเคยทรงสอนไว้ว่า แพทย์ที่ดีไม่ร่ำรวย แต่ไม่อดตาย

จนถึงยุคของ “ยังเติร์ก” สาธารณสุข ที่มีศาสตราจารย์นายแพทย์
ประเวศ วะสี ผู้ก้าวออกจากรั้วโรงเรียนแพทย์มา “ร่วมแจม” และกลายเป็น
“ผู้นำ” ยิ่งใหญ่ในวงการสาธารณสุข และต่อมาขยายวงออกไปเป็น “ผู้นำ”
ของอีกหลายๆ วงการตราจบจนปัจจุบัน บรรดาที่ยังเติร์กซึ่งแสวงหา “ผู้นำ”
ก็ค้นพบ “เพชรที่หลุดจากเรือนแหวน” อย่างท่านศาสตราจารย์นายแพทย์เสม
พรึงพวงแก้ว และได้ไปเชื้อเชิญให้ท่านกลับมาพร้อมกับกองทัพของยังเติร์ก
สาธารณสุข สร้างตำนานอันลือลั่น ทำให้ระบบสาธารณสุขของประเทศไทย
พัฒนาก้าวหน้ามาอย่างภาคภูมิ เป็นที่ยอมรับของชาวโลกมากมายในปัจจุบัน

งานที่โดดเด่นที่สุดในช่วงแรกหลังกลับมา “ผงาด” ในแวดวง
สาธารณสุขอีกครั้ง คือการได้รับเลือกเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง
สาธารณสุข ในสมัย “รัฐบาลพระราชทาน” หลังเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516
ด้วยช่วงเวลาสั้นๆ ท่ามกลางปัญหาการเมืองที่ร้อนระอุอยู่ตลอดเวลา ท่าน
ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พรึงพวงแก้ว ร่วมกับศาสตราจารย์นายแพทย์
อุดม โปษะกฤษณะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข เพื่อนรักของท่าน
ได้ช่วยกันผลักดันการปฏิรูปโครงสร้างกระทรวงสาธารณสุข สร้างเอกภาพ
ของงานด้านรักษาและป้องกันเป็นผลสำเร็จ เป็นรากฐานสำคัญของความสำเร็จ
ในการพัฒนาสาธารณสุขเรื่องอื่นๆ อีกมากมายตามมา การปฏิรูปครานั้น
ต้องเผชิญกับการต่อต้านมากมายเป็น “ศึกสายเลือด” ครั้งใหญ่ในกระทรวง
สาธารณสุข แต่ก็ทำกันจนสำเร็จ

สมัยรัฐบาลอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ มีรัฐมนตรีที่โดดเด่นมากอีกท่าน
หนึ่งที่สื่อมวลชนชื่นชมกันอย่างเอิกเกริก คือ หลวงอรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่ง “หาญกล้า” ส่งย้ายผู้ว่าราชการจังหวัด
2 จังหวัด แต่ “ปัญญาชนเบอร์หนึ่งแห่งกรุงสยาม” คือ อาจารย์สุลักษณ์

ศิริรักษ์ เป็นคนเดียวสมัยนั้นที่วิจารณ์ “ฟันทง” ว่างานชิ้นที่โดดเด่นและจะมี
ผลมั่นคงยืนยาวของรัฐบาลสัญญา คือผลงานการปฏิรูปกระทรวงสาธารณสุข
ของศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว และศาสตราจารย์นายแพทย์
อุดม โปษะกฤษณะ ซึ่ง ณ บัดนี้กาลเวลาก็ได้พิสูจน์แล้วว่า ทุกวันนี้แทบไม่มี
ใครจดจำวีรกรรมของหลวงอรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร กันแล้ว แต่ผลงานการปฏิรูป
กระทรวงสาธารณสุขยังสร้างคุณูปการสืบมาจนปัจจุบัน และจะสืบต่อไปอีก
ยาวนานในอนาคต

ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม และอาจารย์สุลักษณ์ ได้กลายเป็น
กัลยาณมิตรที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน จนอาจารย์สุลักษณ์ได้ใช้กุศโลบายขอ
อนุญาตใช้ชื่อท่านไปตั้งเป็นสถาบันการศึกษา คือ “เสมสิกขาลัย” ซึ่งปกติท่าน
ศาสตราจารย์นายแพทย์เสมจะระมัดระวังมาก แม้มีความกล้าหาญอย่างยิ่งแต่มี
ความอ่อนน้อมถ่อมตัวอย่างมากเป็นพื้นฐาน เมื่อพวกเราไปขอทำหนังสือ
ประวัติของท่าน ท่านปฏิเสธอยู่ถึง 4 ปี กว่าจะยอมให้ทำออกมา แต่กับกรณี
เสมสิกขาลัยท่านยอมอนุญาตในเวลาค่อนข้างรวดเร็ว

“ผู้นำ” ก็แท้

งานอีกชิ้นที่โดดเด่นและมีผลยืนยาวมาจนถึงทุกวันนี้ของศาสตราจารย์
นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้วคือ งานสาธารณสุขมูลฐาน ซึ่งรูปธรรมที่ชัดเจน
ที่สุดคือ อสม. ที่เวลานี้มีเกือบ 1 ล้านคน เป็นระบบอาสาสมัครที่เข้มแข็งและ
ยิ่งใหญ่ที่สุดในประเทศไทย สามารถเป็นกำลังสำคัญในการแก้ปัญหา
สาธารณสุข ทั้งในยามปกติและในยามฉุกเฉิน อย่างกรณีการระบาดของ
ไข้หวัดนกและไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ 2009 เป็นต้น

นอกเหนือจากงานด้าน “การสาธารณสุข” แล้ว ในฐานะแพทย์ ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม ยังเป็น ศัลยแพทย์ฝีมือดี ผู้มีผลงานจารึกไว้ในประวัติการแพทย์ของโลก คือเป็นศัลยแพทย์ผู้ผ่าตัดแยก “แฝดสยาม” เป็นผลสำเร็จรายแรกในประเทศไทยในสมัยที่การแพทย์ในประเทศไทยยังไม่เจริญนัก แฝดสยามคู่ที่มีการบันทึกไว้ คือ ปราจีน กับ บุรี เป็นเด็กหญิงทั้งคู่ ตามหลักฐานเท่าที่มีระบุว่า ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม ได้ผ่าตัดแยกแฝดสยามก่อนหน้านั้น คือ วันดี กับ ศรีวัน ผ่าแยกเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2499 แต่หลังผ่าตัดราว 10 วัน แฝดคนหนึ่งเสียชีวิต เพราะโรคแทรกซ้อนจากการดมยาสลบระหว่างผ่าตัด คู่นี้เป็นคู่ที่สอง ผ่าเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2505 มีเรื่องเล่าว่า ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม ต้องการลาออกจากราชการเพราะเป็นผู้ผูกพันใกล้ชิดกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ยื่นใบลาออกไปถึงสามครั้งแล้ว คำสั่งอนุญาตให้ลาออกได้มาถึงขณะกำลังผ่าตัดแฝดสยามคู่นี้พอดี แต่ท่านสามารถรักษาสมาธิและผ่าตัดจนเรียบร้อย

ปราจีนและบุรี (อายุ 50 ปี) กับแม่ (อายุ 81 ปี)

ปราจีนกับบุรี เกิดที่จังหวัดปราจีนบุรี เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2504 ปัจจุบันแยกเป็นจังหวัดสระแก้ว เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2554 ทั้งคู่ได้มีโอกาสเข้ามาเยี่ยมศาสตราจารย์นายแพทย์เสม ที่โรงพยาบาลราชวิถี และได้ไปร่วมงานวันเกิดร้อยปีของศาสตราจารย์นายแพทย์เสม ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม ด้วย

ในทางสากล แม้ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พรึ้งพวงแก้ว จะเริ่มชีวิตราชการเป็น “หมอบ้านนอก” หรือ “หมอชนบท” แต่ท่านได้ติดตามความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ของโลก โดยการบอกรับวารสาร Scientific American มาอ่านอย่างต่อเนื่องยาวนาน และภาษาอังกฤษของท่านอยู่ในขั้นยอดเยี่ยม ทั้งการอ่าน การพูด และการเขียน

บทพิสูจน์ทั้งความสามารถทางภาษา และภาวะผู้นำของท่านคือ ช่วงที่ท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขสมัยที่สอง นายแพทย์ ฮาล์ฟดาน มาห์เลอร์ (Halfdan Mahler) ผู้อำนวยการใหญ่องค์การอนามัยโลก ได้เดินทางมาประชุมในประเทศไทย โดยประชุมเป็นเวลาสามวันที่ กระทรวงสาธารณสุข เพื่อพิจารณาโครงการช่วยเหลือต่างๆ ที่องค์การอนามัยโลกจะให้แก่ประเทศไทย ซึ่งปกติจะต้องส่งไปรับการพิจารณาที่สำนักงานภูมิภาคที่กรุงนิวเดลี ประเทศอินเดีย ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม ได้ให้ความสำคัญกับการประชุมครั้งนั้นอย่างสูงด้วยการเชิญทั้งผู้บริหารระดับสูงในกระทรวงสาธารณสุข และผู้นำคนสำคัญในวงการแพทย์และสาธารณสุขจากนอกกระทรวงมาร่วมประชุมด้วย โดยแม้จะมีภารกิจที่สำคัญมากมายในฐานะรัฐมนตรี แต่ท่านได้อยู่ร่วมการประชุมนี้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ นอกจากฐานะตำแหน่งผู้อำนวยการใหญ่องค์การอนามัยโลกซึ่งเป็นตำแหน่งอันสำคัญระดับโลกแล้ว โดยส่วนตัวนายแพทย์มาห์เลอร์ เป็นผู้นำระดับโลกที่มีชื่อเสียงมากด้วย

นายแพทย์มาร์เลอร์ เป็นทั้งนักคิด นักบริหาร ผู้นำและนักพูดที่มี วาทศิลป์สูงยิ่ง สามารถเสนอให้ประเทศสมาชิกขององค์การอนามัยโลก ยอมรับมติสำคัญที่จะร่วมผลักดันในสิ่งที่ยากยิ่ง เหมือน “ฝันที่ไกลเกิน ไขว่คว้า” (The Impossible Dream) คือการประกาศที่จะทำให้ประชาชน ทั่วโลกมี “สุขภาพดีถ้วนหน้า เมื่อ 2543” (Health For All By the Year 2000) เป็นที่เลื่องลือกันว่า ในทุกเวทีการประชุม ไม่ว่าจะนายแพทย์ มาร์เลอร์ จะเข้าประชุมในฐานะใด พอประชุมไปสักพัก นายแพทย์มาร์เลอร์จะแสดง ความฉลาดปราดเปรื่องและวาทศิลป์อันเยี่ยมยอด จนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ คือ เป็นผู้นำการประชุมเสมอ แต่ในการประชุมที่กระทรวงสาธารณสุขไทย ครั้งนั้น เพียงไม่นาน นายแพทย์มาร์เลอร์ก็ยอมรับ “ภาวะผู้นำ” ของศาสตราจารย์ นายแพทย์เสม และในช่วงท้ายของการประชุม นายแพทย์มาร์เลอร์ ได้ลุก ขึ้นยืน โยนแฟ้มเอกสารลงตรงหน้า ประกาศว่า “อะไรจะเกิดก็ให้มันเกิด พวก คุณจะทำอะไรก็ได้ ตามที่พวกคุณต้องการ (What the hell with it, you can do what you want.)”

นั่นคือเหตุการณ์ที่กลายเป็นตำนานขององค์การอนามัยโลก เพราะปกติ เงินช่วยเหลือขององค์การอนามัยโลกที่ให้แก่ประเทศต่างๆ จะต้องเข้าสู่ “ระบบราชการ” (bureaucracy) อันยุ่งยากซับซ้อนขององค์การอนามัยโลก และผู้มีอำนาจตัดสินใจคือ ผู้บริหารขององค์การอนามัยโลก แต่การประกาศ ครั้งนั้นของนายแพทย์มาร์เลอร์ คือการมอบอำนาจให้ประเทศไทยพิจารณา การใช้เงินส่วนนี้เอง ซึ่งนับเป็นเกียรติอย่างสูงของประเทศไทย และเป็นที่ยอมรับ วิชาของประเทศไทยทั่วโลก เพราะยังไม่มีเคยมีประเทศใดได้รับสิทธิพิเศษนี้มา ก่อนและไม่มีประเทศใดได้รับสิทธิพิเศษนี้อีกเลย

บัญชียาหลักแห่งชาติ

งานสำคัญอีกชิ้นหนึ่งที่ท่านอาจารย์เสม ได้ทำไว้ คือ บัญชียาหลักแห่งชาติ ยาเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่จำเป็นต่อชีวิตของมนุษย์ ในประวัติศาสตร์ การแพทย์ ยาที่มีบทบาทสำคัญถึงขั้นเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ คือ วัคซีน และยาปฏิชีวนะ

วัคซีนตัวแรกที่มนุษย์ค้นพบคือวัคซีนป้องกันไข้ทรพิษ หรือฝีดาษ ทำให้ มนุษย์สามารถเอาชนะโรคร้ายที่เคยคร่าชีวิตมนุษย์ไปมากมายได้สำเร็จ เป็น โรคแรกและโรคเดียวที่วงการแพทย์และสาธารณสุขสามารถกำจัดกวาดล้าง (eradication) จนหมดไปจากโลก และสามารถหยุดการฉีดวัคซีนป้องกันโรคนี้อไปได้แล้วหลายทศวรรษ

ยาปฏิชีวนะตัวแรกที่มนุษย์ค้นพบ และสามารถพัฒนามาเป็นยา รักษาโรคได้อย่างชะงัดคือ เพนิซิลลิน ทั้งวัคซีนป้องกันไข้ทรพิษ และยา เพนิซิลลิน ค้นพบโดยชาวอังกฤษ สำหรับวัคซีนไข้ทรพิษ ถือเป็นวัคซีนใน “อุดมคติ” เพราะป้องกันโรคได้ดีโดยปลูกครั้งเดียวป้องกันโรคได้นานนับสิบปี เก็บรักษาง่าย ใช้ง่าย และข้อสำคัญคือราคาถูกมาก เพราะไม่เคยมีสิทธิบัตรผูกขาดมาตั้งแต่ต้น สำหรับเพนิซิลลิน เมื่อค้นพบและพัฒนามาเป็นยาได้ใหม่ๆ ในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่สอง สภาวิจัยการแพทย์ของอังกฤษก็ตั้งใจจะ ยึดมั่นในอุดมคติด้านมนุษยธรรม คือ ไม่จดสิทธิบัตร แต่ปีต่อมาก็ไม่สามารถต้านทานอิทธิพลของระบบธุรกิจและจดสิทธิบัตรในที่สุด

นอกจากผลของระบบสิทธิบัตรแล้ว ยายังคงอยู่ภายใต้อิทธิพลของ ระบบธุรกิจ และมีการใช้ระบบ “สินบนปนน้ำใจ” อย่างกว้างขวาง จน “จรรยาบรรณวิชาชีพ” ถูกสั่นคลอนอย่างรุนแรง ทำให้เกิดปัญหาทั้งสองด้าน

คือ ด้านหนึ่งทำให้เกิดการใช้ยาเกินจำเป็น เพื่อผลประโยชน์แอบแฝง ขณะที่ ด้านหนึ่งคนยากจนเข้าไม่ถึงยาเพราะยาราคาแพง

ขณะที่มีผู้แสวงหาผลประโยชน์ ก็มีผู้พยายามยึดมั่นในอุดมการณ์ของวิชาชีพ ท่านหนึ่งที่ต่อสู้เรื่องนี้อย่างแข็งขันคือ นายแพทย์สันต์ สิงห์ภักดี ซึ่งต่อสู้มาตั้งแต่สมัยเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาล ทำให้ท่าน “มีศัตรูเยอะ แต่ก็ไม่ประหยัดเงินได้เยอะ” ท่านเล่าว่าท่านถูกต่อต้านมาก เพราะ “1) พวกหมอต้องการเสรีภาพ ยึดถือกันจนกระทั่งเป็นบ้า 2) ได้ผลประโยชน์จากบริษัทยา เช่น ถ้าสั่งยาอย่างนี้เข้าโรงพยาบาล พอหมอจะสั่งยาเข้าคลินิกส่วนตัวก็จะได้ลด 50% ถ้าหมอผู้ใหญ่น้อย บางปีเขาก็ให้ทุนไปต่างประเทศ.....”

ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และความต้องการใช้ยาตามอำเภอใจ ทำให้ประเทศไทยขณะนั้นมียาขึ้นทะเบียนในชื่อยาต่างๆ ถึงกว่า 2 หมื่นรายการ ขณะที่ “บัญชียาจำเป็น” (Essential Drug List) ขององค์การอนามัยโลกมียาเพียง 2-3 ร้อยรายการเท่านั้น งบประมาณค่ายาก็พุ่งสูงขึ้นเรื่อยๆ

โชคดีของประเทศไทยสมัยนั้นที่ผู้มีอำนาจยังเห็นคุณค่าของคนดีอย่าง นายแพทย์สันต์ สิงห์ภักดี จึงแต่งตั้งเป็นเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา และได้ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการจัดทำบัญชียาหลักแห่งชาติจนสำเร็จและประกาศใช้ได้เมื่อปี พ.ศ. 2524 โดยท่านอาจารย์เสม เป็นผู้ประกาศใช้ขณะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขสมัยที่สี่ในรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์

นอกจากการประกาศบัญชียาหลักแห่งชาติ เพื่อตีกรอบการใช้ยาในโรงพยาบาลแล้ว เพื่อให้ประชาชนในชนบทซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศสามารถเข้าถึงยาจำเป็นได้เพิ่มขึ้น ท่านอาจารย์เสมยังได้ประกาศรายการยา

จำเป็นสำหรับการสาธารณสุขมูลฐาน ให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นชาวบ้านที่มีความรู้พื้นฐานเพียงอ่านออกเขียนได้ และได้รับการฝึกอบรม จากกระทรวงสาธารณสุขสามารถส่งใช้ยาจำเป็นได้รวม 62 รายการ นับ เป็นการ “เพิ่มอำนาจให้ประชาชน” ไม่ให้จำกัดอยู่แต่ภายในวงวิชาชีพเท่านั้น ซึ่งเป็นหลักการเดียวกันกับข้อเสนอ “การปฏิรูปโครงสร้างอำนาจ” ที่คณะ ปฏิรูปของท่านอดีตนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน ได้เสนอเมื่อไม่นานมานี้

นอกจากนี้ เพื่อให้บัญชียาหลักมีผลบังคับใช้ ท่านอาจารย์เสม ยังได้ ออกระเบียบกระทรวงสาธารณสุขกำหนดให้โรงพยาบาลต่างๆ ใช้บัญชิตั้งกล่าว ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2524 และต่อมาระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่า ด้วยการแพทย์ ยังกำหนดให้โรงเรียนแพทย์ต่างๆ ใช้บัญชียาหลักแห่งชาติด้วย

การผลักดันให้โรงเรียนแพทย์ใช้บัญชียาหลัก ถูกต่อต้านขัดขวางมาก แม้จะมีผู้พยายามผลักดัน เช่น ศาสตราจารย์ ดร.ประดิษฐ์ หุตางกูร คณบดี คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นกรรมการในคณะกรรมการ ยาอยู่ด้วย ในการประชุมคณะกรรมการยาราวหนึ่ง อาจารย์ประดิษฐ์ ซึ่งจริงจังกับเรื่องนี้มาก และเครียดว่าเรื่องไม่ไปถึงไหน ถึงขั้นหัวใจวายเสียชีวิต ในที่ประชุมนั่นเอง

นายอินดีที่ปัจจุบัน ทั้งกรมบัญชีกลาง ประกันสังคม และบัตรทอง ล้วนยึดบัญชียาหลักแห่งชาติเป็นกรอบการใช้ยา แต่ก็ยังมีผู้พยายามแหวก กรอบโดยอ้างผลประโยชน์คนไข้บ้างหน้า ดังกรณีการกดดันให้เบิกจ่ายยา ข้อเสนอกรมกัญชามิน ทั้งๆ ที่ยานี้ไม่อยู่ในบัญชียาหลักแห่งชาติ และผล การศึกษาวิจัยพบว่าได้ผลไม่แตกต่างจากการใช้ยาหลอก

“ร่วมโพธิ์ร่วมไทร”

บั้นปลายชีวิต ตั้งแต่ยังมีตำแหน่งหน้าที่ทั้งทางราชการและงานการเมือง และหลังจากพ้นตำแหน่งหน้าที่แล้ว งานสำคัญของท่านอาจารย์เสมที่ได้ทำไว้ให้แก่สังคมไทย คือ การสนับสนุนองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์หลายองค์กร ที่สำคัญได้แก่

มูลนิธิแพทย์ชนบท ซึ่งก่อตั้งและจดทะเบียนตั้งแต่วันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2525 ท่านอาจารย์เสมได้รับเป็นประธานมูลนิธิตั้งแต่แรก และทำหน้าที่อยู่ยาวนานกว่า 10 ปี มูลนิธิแพทย์ชนบทก่อกำเนิดขึ้นจากกลุ่มแพทย์ในชมรมแพทย์ชนบท ซึ่งมองเห็นว่า การรวมตัวเป็นชมรมมีข้อดีคือ เป็นการใช้สิทธิตามระบอบประชาธิปไตย สามารถทำงานได้อย่างคล่องตัวในลักษณะเป็น “ขบวนการ” (Movement) มิใช่เป็น “ระบบ” หรือ “สถาบัน” (Establishment หรือ Institute) ข้อแตกต่างสำคัญระหว่าง “ขบวนการ” กับ “สถาบัน” คือ ขบวนการมุ่งทำงานเพื่อบรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป้าหมายสำคัญของชมรมแพทย์ชนบทคือการสร้างความเข้มแข็งของการแพทย์และสาธารณสุขในชนบท มิใช่การสร้างตัว “องค์กร” คือ ชมรม หรือเพื่อสิทธิประโยชน์ของคนในองค์กรเหมือนระบบราชการ

อย่างไรก็ดี เพื่อให้ชมรมแพทย์ชนบทสามารถทำงานได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน จำเป็นต้องมีองค์กรที่มีสถานะเป็นสถาบันหรือนิติบุคคลหนุนเสริม จึงได้ก่อตั้งมูลนิธิแพทย์ชนบทขึ้น โดยเชื่อเชิญผู้ใหญ่หรือ ผู้อาวุโส ผู้เป็นที่เคารพนับถือของชมรมแพทย์ชนบทมาเป็น “ร่วม” ให้ ซึ่งท่านอาจารย์เสมก็รับมาเป็นร่วมโพธิ์ร่วมไทรให้อย่างดี

มูลนิธิหมอชาวบ้าน มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อสร้างความเข้มแข็งของประชาชน ให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองหรือช่วยตนเอง หรือดูแลตนเองได้

มากที่สุด ซึ่งเป็นแนวคิดทวนกระแสกับคำแนะนำของแพทย์โดยมากที่ส่งเสริมให้ “ไปพึ่งหมอ เมื่อเจ็บป่วย” และต่อมายังเน้นให้พึ่งแพทย์พึ่งโรงพยาบาลมากขึ้น นั่นคือ “ให้หมั่นไปหาหมอ ไม่ต้องรอให้เจ็บป่วย” ผู้มีบทบาทสำคัญในมูลนิธิหมอชาวบ้านมาตั้งแต่ต้นคือศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี โดยเมื่อท่านได้รับรางวัลแมกไซไซสาขาบริการชุมชน ก็ได้อุทิศเงินรางวัลทั้งหมดเพื่อการก่อตั้งมูลนิธินี้ ซึ่งได้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2524 และท่านอาจารย์เสมกรับเป็นประธานมูลนิธิมาตั้งแต่ต้น

มูลนิธิพัฒนาการแพทย์แผนไทย ก่อตั้งโดยกลุ่มเภสัชกร แพทย์แผนปัจจุบันและแผนไทย ที่เคยร่วมก่อตั้งกลุ่มศึกษาปัญหายา (2518) และโครงการฟื้นฟูการนวดไทย (2528) จดทะเบียนเป็นมูลนิธิ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2536 มุ่งพัฒนาการแพทย์แผนไทยให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งในระบบการแพทย์และสาธารณสุขของไทย ท่านอาจารย์เสมกรับเป็นประธานมูลนิธินี้มาตั้งแต่ต้น

มูลนิธิเด็ก ซึ่งเริ่มจากการมุ่งช่วยเหลือเด็กที่ถูกทอดทิ้งและขยายไปสู่การศึกษาทางเลือก มีโครงการสำคัญ ได้แก่ “บ้านทานตะวัน” “โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก” “โครงการแต่น้องผู้หิวโหย” “โครงการอาหารเพื่อเด็กและชุมชน” “โครงการอาหารเพลเพื่อสามเณร” และ “โครงการสร้างสรรค์ชีวิตและสังคมเพื่อเด็ก” เป็นต้น มูลนิธินี้ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2524 และท่านอาจารย์เสมกรับเป็นประธานคนแรก และต่อมาแตกแขนงเป็นมูลนิธิอื่น เช่น **มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก** ซึ่งท่านอาจารย์เสมกรับเป็นประธานคนแรก

สหทัยมูลนิธิ มุ่งช่วยเหลือเด็กที่ถูกทอดทิ้งให้ได้รับการดูแลแบบครอบครัว มีไซแบบโรงเรียนเด็ก เดิมคือ “โฮลท์สหทัยมูลนิธิ” ตั้งขึ้นเมื่อปี 2519 ต่อมาจึงเปลี่ยนชื่อเป็น “สหทัยมูลนิธิ” เมื่อ พ.ศ. 2526 ซึ่งท่านอาจารย์เสมกรับเป็นประธานเช่นกัน

มูลนิธิหม่อมเจ้าบุญจิราธร (ชุมพล) จุฑาธุช ตั้งขึ้นตามพระนามของ
เจ้านายพระองค์หนึ่งซึ่งเป็นคนไข้ที่ท่านอาจารย์เสมเคยผ่าตัดให้ และได้ติดต่อ
ขอบริจาคเงิน 3 ล้านบาท เพื่อจัดตั้งเป็นกองทุนช่วยเหลือนักศึกษาแพทย์และ
นักศึกษาพยาบาล ท่านอาจารย์เสมจึงรับเป็นธุระก่อตั้งขึ้นเป็นมูลนิธิเมื่อปี
2522 ได้อัญเชิญสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาเป็นองค์ประธาน
และท่านอาจารย์เสมเป็นรองประธาน

เมื่อเกิดการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ ทำให้เกิดเด็กกำพร้าจำนวนมาก
ท่านอาจารย์เสมได้ก่อตั้ง มูลนิธิหม่อมเสม พรึ่งพวงแก้ว ให้การช่วยเหลือ
เลี้ยงดู และให้การศึกษาแก่เด็กเหล่านี้เป็นจำนวนมาก สืบมาจนปัจจุบัน

การส่งเสริมงานขององค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์เหล่านี้ เป็น
ประโยชน์อย่างยิ่งทั้งในการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ซึ่งจะต้องมีขึ้น
จากระบบการแข่งขันแบบมือใครยาวสาวได้สาวเอาของระบบทุนนิยม และ
ขณะเดียวกันเป็นการสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม และภาค
ประชาชน เพื่อให้ประเทศพัฒนาจากระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน
(Representative Democracy) เป็นระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม
(Participatory Democracy) ต่อไป

น้ำใจแก่ผู้ทุกข์ยาก

ตลอดชีวิตของท่านอาจารย์เสม พรึ่งพวงแก้ว ท่านยึดถือในหลัก
มนุษยธรรมด้วยความกล้าหาญทางจริยธรรม (moral courage) กล่าวคือ
แม้บางกรณีอาจเป็นเรื่องที่ขัดต่อระเบียบหรือกฎหมาย หรืออาจจะต้อง
ตัดสินใจในเรื่องที่มีความสุ่มเสี่ยง แต่ด้วยเหตุผลทางด้านมนุษยธรรมหรือเพื่อ
ประโยชน์ของชาติบ้านเมืองแล้ว ท่านอาจารย์เสมได้ตัดสินใจกระทำอย่าง
กล้าหาญหลายครั้ง

นอกจากการตัดสินใจไม่ส่งเงินค่ารักษาพยาบาลของโรงพยาบาล เชียงรายประชาชนเคราะห์เข้าคลังเป็นรายได้แผ่นดิน จนเกิดระบบเงินบำรุง โรงพยาบาลซึ่งสร้างคุณูปการแก่การพัฒนาาระบบบริการสาธารณสุขในประเทศ อย่างมากแล้ว ช่วงที่ทำงานอยู่เชียงราย มีช่วงของสงครามมหาเอเชียบูรพา และสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งรัฐบาลไทยโดยการนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ตัดสินใจประกาศสงครามกับสัมพันธมิตรคืออังกฤษหรือ สหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา เป็นผลทำให้บรรดามิชชันนารีหลายคนใน จังหวัดเชียงรายซึ่งเป็นคนสัญชาติสหรัฐและอังกฤษจะต้องตกเป็นเชลยสงคราม ตามกฎหมาย เพราะแม้จะเป็นพลเรือนและส่วนใหญ่เป็นมิชชันนารี แต่ก็กลายเป็น “ชนชาติศัตรู” ในทันที เพื่อมิให้คนเหล่านี้ต้องตกอยู่ในฐานะเชลย สงคราม ท่านอาจารย์เสมได้ตัดสินใจช่วยเหลือให้คนเหล่านี้หลบหนีข้ามแดน ออกไปทางพม่าจนสำเร็จ การกระทำของท่านอาจารย์เสมครั้งนั้นในแง่กฎหมาย ย่อมเป็นความผิดร้ายแรงอาจถึงขั้นกบฏ แต่ท่านก็ตัดสินใจกระทำไปอย่าง กล้าหาญด้วยเหตุผลทางด้านมนุษยธรรม ซึ่งต่อมาบุคคลเหล่านี้ต่างสำนึกใน บุญคุณที่ “คนไทย” ให้ความกรุณาแก่พวกเขา

ต่อมาคุณอนันท์ ปันยารชุน ต้องตกเป็นจำเลยจากกรณีวิกฤตตุลาการ ซึ่งมีการแตกแยกอย่างรุนแรงเป็นสองฝักสองฝ่าย คุณอนันท์ในฐานะนายก รัฐมนตรีได้ตัดสินใจดับวิกฤตจนสำเร็จ สามารถคลี่คลายปัญหาทำให้วงการ ตุลาการเกิดความสงบและดำรงสถานะเป็นหนึ่งในสถาบันหลักที่ทรงเกียรติของ ประเทศสืบมาจนปัจจุบัน แต่คุณอนันท์กลับต้องตกเป็นจำเลยของฝ่ายที่เห็น ว่าไม่เป็นธรรมและเสียหาย โดยมีอดีตประธานศาลฎีกาเป็นผู้ฟ้องคดี แน่นนอน ว่าช่วงนั้นคุณอนันท์ต้องตกอยู่ในห้วงทุกข์ไม่น้อย ท่านอาจารย์เสม ซึ่งไม่เคย รู้จักคุณอนันท์เป็นการส่วนตัวมาก่อน ได้ออกมาแสดงน้ำใจแสดงความชื่นชม

ให้กำลังใจ และปวารณาตัวที่จะช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นที่ประทับใจของ
คุณอนันท์อย่างมาก

ในงานวันเกิดครบรอบร้อยปีของท่านอาจารย์เสมเมื่อวันที่ 31
พฤษภาคม 2554 คุณอนันท์ ปันยารชุน ได้ให้เกียรติเป็นผู้แสดงปาฐกถาเพื่อ
เป็นเกียรติแก่ท่านอาจารย์เสมด้วย

ช่วงที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ต้องคดีชุกหุ้ม ซึ่งมีคนจำนวนไม่น้อยที่
เชื่อในความสุจริตของ พ.ต.ท.ทักษิณ และเสียตายความรู้ ความสามารถ และ
ความตั้งใจของ “คนที่พอแล้ว” ที่จะมาทำงานให้แก่ชาติบ้านเมือง จึงมีการ
เคลื่อนไหวเพื่อสนับสนุน พ.ต.ท.ทักษิณ จนเกิดการรวบรวมรายชื่อโดย
พล.ต.จำลอง ศรีเมือง และคณะได้นับล้านรายชื่อ และท่านอาจารย์เสมก็ได้
ออกมาสนับสนุน พ.ต.ท.ทักษิณ อย่างเต็มที่ โดยการเชิดชูว่าเป็น “อัศวิน
ควายดำ”

คงไม่มีใครทราบว่าการเคลื่อนไหวของท่านอาจารย์เสมและคณะใน
ครั้งนั้น มีผลอย่างไรหรือไม่ แต่ในที่สุดศาลรัฐธรรมนูญได้ตัดสินให้ พ.ต.ท.
ทักษิณ พ้นคดี และสามารถทำหน้าที่นายกรัฐมนตรีต่อไปได้โดยไม่มีแรงดันที่
มีน้ำหนักใดๆ

หลายคนคงสงสัยว่า “อัศวินดำ” หมายความว่าอย่างไร เรื่องนี้ ท่าน
อาจารย์เสมออธิบายไว้ว่า ท่านต้องการให้ พ.ต.ท.ทักษิณ เป็นอัศวินสามัญชน
ไม่เป็น “อัศวินม้าขาว” ซึ่งเป็นเทพเพราะเป็น “ลูกชายพระอาทิตย์” จึง
แทนที่จะ “ขี่ม้าขาว” ก็ต้องขี่ควายเหมือนชาวบ้านแต่ก่อนซึ่งสร้างบ้านสร้าง
เมืองมาแต่โบราณ และเป็นควายดำซึ่งเป็นความสามัญ หาได้ทั่วไป ไม่เป็น
แม้แต่ควายเผือกซึ่งแปลกจากควายทั้งหลาย

“Integrity”

นอกจากความรู้ ความสามารถ และความมุ่งมั่นทุ่มเททำงานอย่างเต็มที่ สิ่งที่โดดเด่นที่สุดประการหนึ่งของศาสตราจารย์นายแพทย์เสม คือ ความเป็นผู้มีสิ่งที่ฝรั่งเรียกว่า Integrity คำคำนี้ ยังไม่มีคำแปลที่เป็นทางการในภาษาไทย เพราะไม่มีคำในภาษาไทยคำใดที่ให้ความหมายครอบคลุมความหมายของคำคำนี้ ได้สอบถามราชบัณฑิตยสถานแล้ว ยังไม่มีคำแปลที่เป็นศัพท์บัญญัติอย่างเป็นทางการ พจนานุกรม อังกฤษ-ไทย แปลคำคำนี้ต่างๆ กัน เช่น คุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต บุรณภาพ เป็นต้น

ผู้ที่อธิบายความหมายของคำคำนี้ไว้อย่างน่าสนใจ คือ สตีเฟน เอ็ม. อาร์. โคเวย์ (Stephen M.R. Covey) ในหนังสือ “พลาคุณภาพแห่งความไว้วางใจ” (The Speed of Trust) สรุปว่า Integrity มี 4 องค์ประกอบ คือ

1) ความซื่อสัตย์สุจริต และความมีเกียรติยศ (Honesty and Dignity) สตีเฟน โคเวย์ ได้ยกตัวอย่าง กรณีแอนดี ร็อดดิก นักเทนนิสชาวอเมริกัน เมื่อครั้งลงแข่งขันอิตาเลียนมาสเตอร์รอบที่สามที่กรุงโรมเมื่อปี พ.ศ. 2548 คู่แข่งคือเฟอร์นันโด เฮอร์ตาสโก จากสเปน ตอนแมตช์พอยท์ของร็อดดิก เฮอร์ตาสโก เสรีฟลูกที่สอง กรรมการชาน “ออก” ซึ่งแปลว่า ร็อดดิกชนะการแข่งขันครั้งนั้น และได้แชมป์ ผู้คนรอบสนามส่งเสียงเชียร์ร็อดดิก ฝ่ายเฮอร์ตาสโก เดินตรงมาที่เน็ต เพื่อจับมือแสดงความยินดีกับร็อดดิก แต่ร็อดดิกไม่ยอมรับคະแนนนั้น เพราะเขาเห็นว่าลูกไม่ออก แต่ตกลงบนเส้น กรรมการประหลาดใจและยอมรับคำทักท้วงของร็อดดิก คະแนนนั้นจึงกลับเป็นของเฮอร์ตาสโก ซึ่งมีผลพลิกผล แพ้-ชนะ เพราะแทนที่ร็อดดิกจะชนะในแมตช์นั้นจากลูกนั้น การแข่งขันต่อมา ผลลงเอยด้วยร็อดดิกแพ้

ร็อดดิกแพคเกจนั้น แต่ผู้คนในวงการชื่นชมใน Integrity ของร็อดดิก
อย่างยิ่ง

2) ความกลมกลืนเป็นเนื้อเดียว (Congruence) คือคิดและเชื่อ
อย่างไร พูดอย่างนั้น และทำอย่างนั้น

สติเฟน โคเวย์ ยกตัวอย่างกรณีท่านมหาตมะ คานธี ไปกล่าว
คำปราศรัยที่สภาผู้แทนราษฎรของอังกฤษ คานธีกล่าวปราศรัยนานถึง
สองชั่วโมงโดยไม่มีร่างคำปราศรัยอยู่ในมือ เปลี่ยนให้ผู้ฟังที่โดยสถานะเป็นศัตรู
และเกลียดชังคานธี ลูกขึ้นปรบมือให้เกียรติ (Ovation) อย่างยาวนาน
หลังการปราศรัยนักข่าวถามมหาเทพ เทศัย เลขานุการของคานธีว่า คานธีพูด
สะกดคนฟังอย่างยาวนานโดยไม่มีโน้ตใดๆ ได้อย่างไร มหาเทพตอบว่า “สิ่งที่
คานธีคิด สิ่งที่คานธีรู้สึก และทุกการกระทำล้วนเป็นเรื่องเดียวกัน ท่านไม่ต้อง
มีโน้ตเตือนความจำใดๆ...”

คานธีไม่เพียงกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกันกับตนเองเท่านั้น แต่ยัง
กลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกันกับหลักการประจำใจ ท่านไม่เพียงมีราก แต่มีราก
แก้วที่ยังลึกลงไปในพื้นที่ฐานทั้งปวงที่กำหนดชีวิตของท่าน

3) ความอ่อนน้อมถ่อมตน (Humility) ซึ่งคงไม่ต้องมีคำอธิบาย

4) ความกล้าหาญ (Courage) คือกล้าที่จะทำในสิ่งถูกต้องดีงาม
แม้จะเป็นเรื่องยากที่จะทำ

ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม มีคุณสมบัติของ Integrity ครบถ้วน
ทั้งในเรื่องใหญ่และเรื่องที่อยู่เป็นเรื่องเล็ก

คราวหนึ่ง มีการทุจริตในแพทยสมาคมแห่งประเทศไทยฯ ในฐานะ
สมาชิกอาวุโส ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม ลูกขึ้นพูดถึงเรื่องดังกล่าวในการ

ประชุมใหญ่สามัญประจำปีของสมาคม ด้วยท่าทีที่จริงจังแต่สุภาพ ซึ่งในที่สุด กรรมการที่เบียดบังเอาเงินไปต้องเอาเงินมาคืนจนเป็นที่เรียบร้อย

อีกคราวหนึ่ง มีอาจารย์ผู้หนึ่งขอกู้เงินมูลนิธิแห่งหนึ่งไปทำกิจกรรม โดยศาสตราจารย์นายแพทย์เสม เป็นผู้ค้ำประกันให้ ถึงกำหนดอาจารย์ผู้นั้น ไม่นำเงินมาใช้คืน ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม นำเงินส่วนตัวมาคืนเอง โดยเป็นเงินที่ “แคะกระปุก” มาเป็นส่วนใหญ่เพราะเป็นเงินเหรียญจำนวนมากมาย ในที่สุดอาจารย์ผู้นั้นต้องละลายแก๊ง นำเงินมาใช้คืน มูลนิธิจึงนำเงินไปคืนท่าน ท่านไม่รับคืน เพราะต้องการแสดงความรับผิดชอบอย่างเต็มที่

ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว จึงเป็นบุขนิยบุคคล ที่หาได้ยาก และคนส่วนใหญ่คงจะไม่เดินตาม แต่เชื่อว่า ท่านจะเป็น แรงบันดาลใจของคนจำนวนหนึ่งซึ่งจะเติบโตต่อไปเป็นบุคคลผู้มีคุณค่า และ คุณประโยชน์ต่อสังคมไทยอย่างแน่นอน

คำสอนของพ่อ

คุณชัชวาลย์ พริ้งพวงแก้ว สถาปนิกผู้ออกแบบศูนย์ประชุมแห่งชาติ สิริกิติ์ ลูกชายคนที่สองของท่านได้สรุปคำสอนของท่านไว้ว่า

ตั้งแต่ผมเกิดมาจนปัจจุบันนี้เป็นเวลา 72 ปี ผมได้รับฟังเจตนารมณ์ ของคุณพ่อเสมอที่ได้ให้ไว้กับภักยาณมิตรและลูกๆ ทั้งหลายของท่านได้นำไป สานต่อ เท่าที่ผมพอจะจดจำได้มีดังนี้

1. เมื่อเรียนจบแล้ว การจะเลือกไปทำงานกับใครหรือที่ไหน ท่าน ประารถเสมอว่า “ควรออกไปทำงานในที่ที่คนเขาต้องการเราก่อน ประโยชน์สุข ส่วนรวมต้องมาก่อนประโยชน์สุขของตนเอง แล้วความเจริญก้าวหน้าก็จะตาม มาเอง”

2. คนแรกที่จะเห็นความบริสุทธิ์ใจ ความยึดมั่นใน “ความซื่อสัตย์สุจริต” นั่นก็คือ “ตัวของเราเอง เราจะต้องเห็นก่อนที่คนอื่นเขาจะมาพบเห็นต่อไป”

3. ความทุกข์ยากลำบาก คือ ยาชูกำลังของชีวิตเรา “ยิ่งลำบากเท่าไร ความสำเร็จก็จะยิ่งใหญ่ไปตามขนาดของความลำบากนั้นๆ”

4. หน้าที่ของพ่อแม่ที่ดีนั้นก็คือ “ทำอย่างไรที่จะให้ลูกของเราที่เกิดมาแล้ว จะต้องดีกว่าเราให้จงได้”

5. การทำงานเป็นทีม หรือการอยู่ร่วมกันในสังคมที่เป็นหมู่คณะนั้น มีโอกาสบ่อยครั้งที่อาจจะมี “การสร้าง “กรรม” ที่ขมขื่นต่อกัน” ทางออกที่ดีที่สุดก็คือ “การเสาะหาสาเหตุ แล้วก็ให้อโหสิกรรมต่อกัน”

6. พวกเราไม่ว่าจะอายุเท่าไรก็ตาม จะต้องมีการ “เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ในกาลภายหน้าและกาลในอดีตไปพร้อมๆ กัน”

7. ขอให้กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง

เข้ามิตวันศุกร์ที่ 8 กรกฎาคม 2554 ท่านอาจารย์เสมได้ละสังขารไปโดยสงบ ขอให้ท่านประสบแต่สุคติในสัมปรายภพเทอญ

อาจารย์เสมอ-บิดาแห่งการสาธารณสุขมูลฐาน ของประเทศไทย

นายแพทย์สุวิทย์ วัฒนประเสริฐ

เมื่อกว่าสามสิบปีมาแล้ว ใน พ.ศ. 2520 ประเทศสมาชิกองค์การอนามัยโลก ได้ร่วมกันให้สัตยาบัน ต่อคำประกาศ อัลมา อตา ที่จะร่วมกันดำเนินการให้บรรลุ “สุขภาพดีถ้วนหน้า” ภายในปี พ.ศ. 2543 โดยใช้ยุทธศาสตร์ “การสาธารณสุขมูลฐาน” ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ การสร้างระบบบริการสุขภาพระดับต้นที่เข้มแข็ง การร่วมมือกันระหว่างสาขา การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และ การมีส่วนร่วมของชุมชน/ประชาชน

เรื่องนี้ฟังดูง่าย แต่ทำยาก ต้องบอกว่ายากมากๆ

สถานการณ์ ในช่วงหลังคำประกาศ อัลมา อตา ได้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ราคาน้ำมันสูงขึ้นหลายเท่าตัว รัฐบาลไทยต้องกู้เงินจาก IMF เป็นครั้งแรก รัฐบาลยุคนั้น มี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี และมีคุณสมหมาย ฮุนตระกูล เป็นรัฐมนตรีคลัง สื่อมวลชนขนานนามว่า “ขามูไรสมหมาย” เพราะท่านสำเร็จการศึกษาจากญี่ปุ่น และเป็นผู้ที่ตัดสินใจ

ปฏิรูประบบเศรษฐกิจ รวมทั้งจำกัดการใช้งบประมาณ เพื่อสู้กับวิกฤติเศรษฐกิจ โดยให้มีงบประมาณแบบ Zero growth ติดต่อกันหลายปี เท่านั้นไม่พอ พอถึงใกล้สิ้นปีงบประมาณ ยังมีการสั่งให้ปรับลดงบประมาณหมวดดำเนินการ ปล่อยละเห่าอีกด้วย สถานการณ์ทางเศรษฐกิจแบบนี้ จะเอาเงินที่ไหน มาพัฒนาระบบสาธารณสุขมูลฐาน

การดำเนินการพัฒนาระบบสาธารณสุขมูลฐานตามคำประกาศ อัลมา อตา ปัจจัยแรกจะต้องสร้าง ระบบบริการสุขภาพระดับต้นที่เข้มแข็ง ซึ่งหมายถึง การสร้างสถานอนามัย และโรงพยาบาลประจำอำเภอ ให้กระจาย ครอบคลุมตำบลและอำเภอทั่วประเทศ สถานบริการระดับต้นเหล่านี้ต้องมีสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก อุปกรณ์เครื่องมือ บุคลากรที่เหมาะสม และมีคุณภาพ

รัฐมนตรีสาธารณสุขในสมัยนั้น ที่กล้าตัดสินใจ และมี “บารมี” “ปัญญา” และ “ทุนทางสังคม” จนสามารถบริหารจัดการ จนเกิดระบบ บริการสุขภาพระดับต้นในชนบท และระบบงานสาธารณสุขมูลฐาน รวมทั้ง ระบบอาสาสมัครสาธารณสุข ที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ที่มีความยั่งยืนตราบ เท่าปัจจุบัน ก็คือ อาจารย์หมอเสม พริ้งพวงแก้ว หรือ “คุณพ่อเสม” นั่นเอง

ที่ว่ากล้าตัดสินใจ หมายถึงอะไร

ในการตัดสินใจ ลงทุนสร้างโรงพยาบาลอำเภอทุกอำเภอ และผลิต แพทย์เพิ่ม ผลิตพยาบาลเทคนิค พนักงานอนามัย และผดุงครรภ์ เพิ่มจำนวน มหาศาล เพื่อให้มีกำลังคนที่เหมาะสมและเพียงพอ ในสถานพยาบาลทุกแห่งใน ชนบท ต้องใช้เงินมหาศาล ทั้งๆ ที่เป็นช่วง “Zero growth” ของงบประมาณ และมีรัฐมนตรีคลังที่ “เหนียว” มาก การสร้างบุคลากรสาธารณสุขระดับล่าง จำนวนนับหมื่นคน ที่สามารถให้บริการสุขภาพระดับต้นได้อย่างมีคุณภาพ และ

การระดมคัดเลือกและอบรม อาสาสมัครและผู้สื่อข่าวสาธารณสุข จำนวนหลายแสนคน ให้ครบทุกหมู่บ้านภายในเวลาเพียงไม่กี่ปี นอกจากต้องใช้งบประมาณมากแล้ว ยังจะต้องมีการบริหารจัดการที่ดีมาก และยังคงพบกับแรงต้านจากองค์กรวิชาชีพ ทั้งแพทย์ และพยาบาล ในเรื่องของการอนุญาตให้บุคลากรสาธารณสุขระดับล่างและอาสาสมัครสาธารณสุข ประกอบวิชาชีพเวชกรรมและการพยาบาลและผดุงครรภ์บางอย่างได้ โดยที่ได้รับการศึกษาและฝึกอบรม อย่างจำกัด

อาจารย์เสม โดยการสนับสนุนของอาจารย์ อมร นนทสุต อาจารย์ไพโรจน์ นิงสานนท์ อาจารย์ ประเวศ วะสี และ สภาพัฒน์ ได้ตัดสินใจอย่างกล้าหาญ ในการกำหนดนโยบาย “ไม่ให้มีการลงทุนใหม่ ในโรงพยาบาลกระทรวงสาธารณสุขในเขตเมือง เป็นเวลาอย่างน้อย 5 ปี (ช่วง พ.ศ. 2525-2529)” แล้วระดมงบประมาณของกระทรวงสาธารณสุขทั้งหมดไปทุ่มกับการสร้างสถานบริการสาธารณสุขและบุคลากรสาธารณสุขในชนบทให้กระจายอย่างทั่วถึง หลักฐานที่ปรากฏชัดอันเป็นผลจากการตัดสินใจอย่างกล้าหาญก็คือ งบประมาณแผ่นดินที่จัดสรรไปพัฒนาสถานบริการสุขภาพระดับอำเภอและตำบล ซึ่งเคยมีจำนวนน้อยกว่างบประมาณที่จัดสรรไปพัฒนาสถานบริการสุขภาพระดับจังหวัด กลับกลายเป็นมีจำนวนมากกว่า ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2526 เป็นต้นมา แม้จะมีความพยายามในการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างอาคารใหม่ในโรงพยาบาลใน กทม. รวมทั้งการย้ายโรงพยาบาลระดับจังหวัดขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นจังหวัดบ้านเกิดของผู้มีอำนาจของประเทศ แต่โครงการเหล่านี้ ก็ต้อง “ร้องเพลงรอ” ไปจนหลังปี พ.ศ. 2529

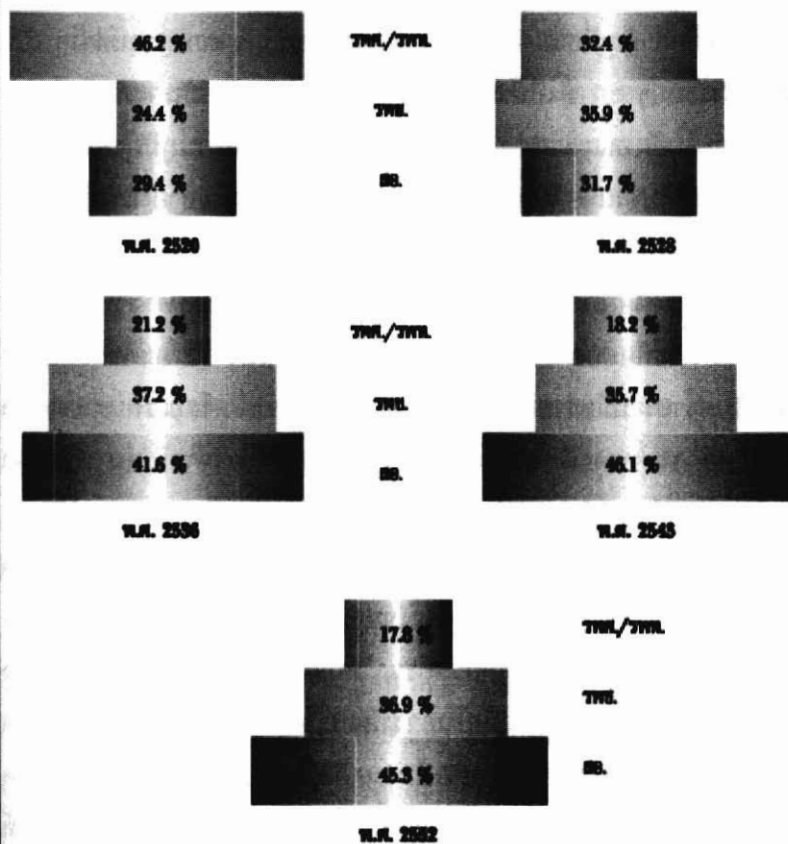
ความกล้าหาญในการเป็นผู้นำการตัดสินใจ ในครั้งนั้น ได้วางรากฐานที่มั่นคงและยั่งยืนให้แก่ระบบบริการสุขภาพระดับต้นในชนบท อย่างกว้างขวาง

ทั่วประเทศ ทำให้สถานบริการสุขภาพระดับต้นเป็นที่พึ่งพิงของประชาชนได้อย่างแท้จริงทั้งในเรื่องการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพ หลักฐานที่บ่งชี้ว่าระบบบริการสุขภาพระดับต้นในชนบท มีคุณภาพและเป็นที่พอใจของประชาชน ก็คือจำนวนและสัดส่วนผู้ป่วยนอก ที่ไปใช้บริการสุขภาพในสามระดับ คือจังหวัด อำเภอ และตำบล ซึ่งเคยมีลักษณะ “สามเหลี่ยมหัวกลับ” ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2520 คือผู้ป่วยนอกส่วนใหญ่อยู่ที่โรงพยาบาลระดับจังหวัด ส่วนน้อยอยู่ที่สถานีอนามัยหรือสถานผดุงครรภ์ใกล้บ้าน กลับกลายเป็น “สามเหลี่ยมหัวตั้ง” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา

นั่นคือปัจจัยแรกของความสำเร็จของการสาธารณสุขมูลฐานในประเทศไทย

ด้วยความกล้าหาญในการตัดสินใจ ด้วยบารมีและคุณความดี รวมทั้งพลังทางปัญญา ทำให้แรงต่อต้านจากองค์กรวิชาชีพต่อการสร้างบุคลากรสาธารณสุขระดับล่างและการระดมคัดเลือกและฝึกอบรมอาสาสมัครและผู้สื่อข่าวสาธารณสุข มีน้อยมาก เมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ ทูตทางสังคมดังกล่าว ได้รับการยอมรับในระดับโลก จนถึงขนาดที่ ดร.ฮาฟเดน มาห์เลอร์ ผู้อำนวยการใหญ่องค์การอนามัยโลก ในตอนนั้น ตัดสินใจกระจายอำนาจในการใช้งบประมาณองค์การอนามัยโลกในประเทศไทย ให้แก่ประเทศไทยเอง ซึ่งก็ได้มีความกล้าหาญอีกครั้งที่จะปรับการจัดสรรงบประมาณขององค์การอนามัยโลกในประเทศไทยแทบทั้งหมด มุ่งไปสู่การสนับสนุนการสาธารณสุขมูลฐาน และการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ระบบอาสาสมัครสาธารณสุขและความยอมรับในการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และองค์กรภาคประชาสังคม มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน และมีการ

สัดส่วนผู้ป่วยนอกที่มารับบริการในสถานบริการแต่ละระดับ พ.ศ. 2520-2552

ที่มา: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข

พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในระบบสุขภาพไทย จนเป็นที่ยอมรับไปทั่วโลก ซึ่งเป็น **ปัจจัยสำคัญที่สอง** สู่ความสำเร็จของงานสาธารณสุขมูลฐานในประเทศไทย

ปัจจัยสำคัญที่สาม คือการสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆ เป็นที่รู้จักดีว่าระบบราชการ เป็นระบบอาณาจักรใครอาณาจักรมัน กระทรวงต่างๆ บริหารงานในลักษณะแนวตั้ง ตั้งแต่ส่วนกลางไปจนถึงส่วนภูมิภาคในชนบท การประสานงานร่วมมือกันในการทำงานเป็นเรื่องที่มีนโยบาย แต่การปฏิบัติให้เกิดผลมีน้อยมาก แต่สุขภาพและระบบสุขภาพ ขึ้นอยู่กับปัจจัยทาง เศรษฐกิจ สังคมและสภาพแวดล้อม ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในหลาย กระทรวง การที่จะพัฒนาระบบสาธารณสุขมูลฐานทั้ง 12 องค์กรประกอบได้ ต้องได้รับความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจจากหลายกระทรวง โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษา และกระทรวงเกษตร อาจารย์เสม เป็นผู้นำ ร่วมกับอาจารย์อมร อาจารย์ไพโรจน์ สามารถผลักดันนโยบายการแก้ปัญหา ความยากจนและการพัฒนาชนบทอย่างผสมผสาน ภายใต้แนวคิดการพัฒนา คุณภาพชีวิต ตามความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) จนเป็นนโยบายหลักของรัฐบาล ในยุคนั้น ซึ่งส่งผ่านลงไปถึงทุกกระทรวง ทบวง กรม ตั้งแต่ส่วนกลางจนถึง ภูมิภาค ทำให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาชนบทและแก้ไขปัญหาความ ยากจน จากทั้งสี่กระทรวงหลัก อย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ผู้ว่าราชการจังหวัด ต่างๆ หันมาระดมพลังทุกหน่วยงาน แก้ปัญหาโภชนาการ ร่วมกันสร้างสามที่ ถูกหลักสุขภาพีบาล และสร้างภาชนะบรรจุน้ำฝน รวมทั้งเริ่มมีการสร้างระบบ ประปาหมู่บ้านขึ้นด้วย ความสำเร็จในการแก้ปัญหาความยากจนด้วยการพัฒนา ชนบทแบบผสมผสานนี้ ทำให้ระบบงานสาธารณสุขมูลฐานมีความเข้มแข็งอย่าง ไม่เคยปรากฏมาก่อน และเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลก ถึงขนาดที่องค์การอนามัย โลกภูมิภาคเมดิเตอร์เรเนียนตะวันออก ได้ใช้ระบบการพัฒนาที่มุ่งคุณภาพชีวิต

และความจำเป็นพื้นฐาน ไปเผยแพร่ดำเนินการในประเทศสมาชิกของตนเอง
อย่างกว้างขวาง

ปัจจัยสุดท้าย คือการพัฒนาาระบบสาธารณสุขมูลฐาน ด้วยการใช้
เทคโนโลยีที่เหมาะสม หมายถึงเทคโนโลยีที่ปลอดภัย ได้ผล อยู่ในวิสัยที่จ่ายได้
และสามารถจัดหาได้ในประเทศ หรือแม้แต่ทำเองในชนบท เช่น เรื่องการใช้ยา
ตามบัญชียาหลัก การสร้างส้วมและภาชนะบรรจุน้ำสะอาดโดยใช้ช่างประจำ
หมู่บ้านและใช้ไม้ไผ่แทนเหล็กเส้น การพัฒนาระบบกองทุนสุขภาพต่างๆ
เป็นต้น อาจารย์เสม เป็นผู้นำคนสำคัญในยุคนั้น ที่กล้าหาญและทุ่มเทผลักดัน
เรื่องนี้อย่างเต็มที่ ซึ่งต้องฟันฝ่าอุปสรรคมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่ม
ผลประโยชน์จากรูทกิจที่เกี่ยวกับสุขภาพ และวิชาชีพสุขภาพเอง ในเรื่องการ
สนับสนุนการใช้บัญชียาหลักและรวมถึงการจัดทำราคากลางยาด้วย

นอกจากปัจจัยทั้งสี่ดังกล่าวแล้ว อาจารย์เสม ยังได้เป็นผู้ริเริ่ม บุกเบิก
และสนับสนุน การพัฒนาระบบสุขภาพของไทยอีกมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

1. การริเริ่มระบบการเรียกเก็บค่ารักษาพยาบาลจากผู้ป่วย และนำเข้า
เป็นเงินบำรุงโรงพยาบาล เพื่อใช้จ่ายหมุนเวียนในการบริการประชาชน เรื่องนี้
เป็นเรื่องที่ดำเนินการตั้งแต่ 60 กว่าปีมาแล้ว สมัยเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาล
เชียงรายประชานุเคราะห์ ซึ่งต้องต่อสู้และทำความเข้าใจกับเสนาบดีกระทรวง
การคลัง จนสำเร็จ และเป็นระบบเงินบำรุงที่ยังมีอยู่จนถึงปัจจุบัน

ธนาคารโลก เพิ่งจะวิเคราะห์และกล่าวถึงการพัฒนาระบบการเรียกเก็บ
ค่ารักษาพยาบาล และระบบเงินบำรุง เมื่อปี พ.ศ. 2530 ซ้ำกว่าอาจารย์เสม
กว่าสี่สิบปี!!!!

2. การสนับสนุนการพัฒนาระบบการแพทย์แผนไทย เรื่องนี้จะเรียกว่า
อยู่ในหัวใจจิตหัวใจของอาจารย์เสม มาตลอด อาจเนื่องมาจากเพราะว่าแพทย์

รุ่นอาจารย์ ยังมียาสมัยแผนปัจจุบันไม่มากนัก ยังต้องมีการใช้ยาที่มาจากสมุนไพรและยาตำรับแผนโบราณอยู่ค่อนข้างมาก ในระบบการสาธารณสุขมูลฐานของเราจึงมีเรื่องสมุนไพรและการแพทย์แผนไทยมาตั้งแต่ต้น

3. การสนับสนุนขบวนการแพทย์ชนบท ขบวนการแพทย์ชนบทเป็นขบวนการเคลื่อนไหวประชาสังคม ที่ช่วยสร้างผู้นำด้านสุขภาพในชนบท ที่มีศักยภาพในการบริหารจัดการระบบบริการสุขภาพในชนบท และที่สำคัญที่สุดคือการสร้างจิตสำนึก และฉันทะในการทำงานในชนบท ซึ่งเป็นส่วนสนับสนุนการพัฒนาาระบบบริการสุขภาพในชนบทที่สำคัญที่สุด

ขบวนการแพทย์ชนบทที่เติบโตและดำรงความมั่นคงในจุดยืนอยู่ได้ส่วนหนึ่งก็เกิดจากการได้รับการสนับสนุนและปกป้องจากแพทย์ผู้ใหญ่ ซึ่งมีอาวุโสและบารมี โดยหัวขบวนแพทย์อาวุโสที่สนับสนุนขบวนการแพทย์ชนบทก็คืออาจารย์เสม นั่นเอง

อาจารย์เสม ลงทุนสนับสนุนถึงขนาดรับเป็นประธานมูลนิธิแพทย์ชนบทด้วย

จากผลงานทั้งหมดที่กล่าวมา และผลงานที่แสดงถึงพลังทางปัญญา พลังทางสังคม ของอาจารย์เสม ที่อาจมีการกล่าวถึงในบทความอื่นทั้งหมดล้วนแต่มุ่งการพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐานทั้งสิ้น

อาจกล่าวได้ว่า การที่ การสาธารณสุขมูลฐานของประเทศไทยมีการพัฒนา ทะนุบำรุง จนเป็นปึกแผ่น เข้มแข็งตราบเท่าทุกวันนี้ และเป็นที่ยอมรับกันไปทั่วโลก ก็เพราะผลงานที่อาจารย์เสมเป็นผู้นำสำคัญ

ผมจึงอยากเชิญชวนสังคมไทยและคนไทยทั้งมวล ได้ร่วมกันขนานนามอาจารย์เสม พรึ่งพวงแก้ว ให้เป็น

“บิดาแห่งการสาธารณสุขมูลฐานของประเทศไทย”

"ป๋อเสม พรุ่งพวงแก้ว" พ่อของแพทย์ชนบท

นางแพทย์อำพล จินดาวัฒน:
เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

คุณพ่อเสม พรุ่งพวงแก้ว มีลูกโดยสายเลือด 5 คน แต่คุณพ่อมีคนอื่นเป็นลูกอีกหลายร้อยหลายพันคน หนึ่งในนั้นมีผมรวมอยู่ด้วย

นับว่าเป็นบุญของผมที่ได้มีโอกาสรู้จักคุณพ่อเสม ในฐานะที่คุณพ่อเป็นกัลยาณมิตรผู้อาวุโส ได้มีโอกาสร่วมงานกับคุณพ่อนานกว่าสามสิบปี จนกลายเป็นลูกคนหนึ่งของคุณพ่อไปโดยปริยาย

คุณพ่อเสมเป็นตัวอย่างของแพทย์ในอุดมคติ ที่ยังตนเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น เห็นแก่ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่งเสมอ ท่านบุกเบิกการเป็นแพทย์ที่ทำงานเพื่อคนชนบทด้วยหัวใจสิงห์ เพียบพร้อมด้วยความเมตตากรุณาอย่างสูง มีความกล้าหาญต่อเรื่องความดั่งามและความถูกต้อง มีความรู้ความสามารถทั้งด้านวิชาชีพและด้านอื่นๆ เป็นที่ประจักษ์

เมื่อคุณพ่อเป็นผู้บริหาร คุณพ่อมีวิสัยทัศน์และมีฝีมือการบริหารเป็นเลิศ สามารถตัดสินใจทำงานวางรากฐานสำคัญๆ ไว้ให้กับระบบสุขภาพของสังคมไทยหลายเรื่อง

คุณพ่อเป็นคนที่ซื่อสัตย์สุจริต ใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต นอบน้อมถ่อมตน ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ธรรมดาเป็นที่สุด

ผลงานและคุณความดีของคุณพ่อมีมากมาย มีผู้กล่าวถึงและเขียนถึงไว้มากแล้ว ผมจะไม่ขอเขียนซ้ำ แต่จะขอเขียนถึงคุณพ่อในบางมุมที่ผมได้เข้าไปสัมผัสและเกี่ยวข้อง เพื่อบันทึกไว้ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้

ราวปี 2523 ช่วงที่คุณพ่อเสม เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ผมจบใหม่ไปทำงานอยู่ที่โรงพยาบาลอำเภอได้ 2-3 ปี วันหนึ่งคุณพ่อไปตรวจเยี่ยมพื้นที่ ผมมีโอกาสนพบคุณพ่อเป็นครั้งแรก ได้ออกปากปรารภกับคุณพ่อว่า โรงพยาบาลมีรถค้อพเพียงคันเดียว ต้องใช้สารพัดประโยชน์ อยากได้รถพยาบาลสักคัน เพื่อไว้ให้บริการคนไข้ คุณพ่อบอกว่า

“ลูก ประเทศของเรายังยากจน เศรษฐกิจไม่ดี ลูกมีรถคันเดียวก็ใช้ไปก่อน ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ชาวบ้านให้มากที่สุดเลยนะลูก”

ผมก็เลยไม่ได้รถพยาบาล แต่ได้เป็นลูกของคุณพ่อตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา

ช่วงต่อมา เมื่อผมเข้าไปมีบทบาททำงานในชมรมแพทย์ชนบทกับเพื่อนพ้องน้องพี่ ทำให้ได้มีโอกาสร่วมทำงานกับคุณพ่อเสมใกล้ชิดมากขึ้นตามลำดับ เมื่อมีการตั้งมูลนิธิแพทย์ชนบท ในปี 2525 คุณพ่อเสมได้กรุณา รับเป็นประธานมูลนิธิ คุณหมอสงวน นิตยารัมภ์พงศ์ เป็นเลขาธิการคนแรก และผมเป็นคนถัดมา

ผมจำได้แม่นยำว่า เกือบจะทุกครั้งในการประชุมมูลนิธิฯ คุณพ่อเสมอสอน
พวกเราเสมอว่า ให้ตั้งใจทำงานเพื่อประชาชน และคุณพ่อย้ำเสมอว่า

“เราต้องทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เรื่องเงินๆ ทองๆ ให้ระวังให้ดี
ต้องทำด้วยความโปร่งใสที่สุด อย่าให้มีหม่อมเป็นอันขาด”

คุณพ่อคิดถึงประชาชนเสมอ ไม่ว่าจะทำอะไร ดังนั้น วิธีที่คุณพ่อพูดต่อ
ที่ประชุมต่างๆ เสมอ ซึ่งหลายคนคงจำได้แม่นยำ คุณพ่อชอบพูดว่า

“เมื่อฟ้าสีทองมอ่งอำไพ ประชาชนจะเป็นใหญ่ในแผ่นดิน”

ปี 2530 พวกเราแพทย์ชนบท ร่วมกับอีกหลายองค์กร ได้แก่ มูลนิธิ
หมอชาวบ้าน คปอส. กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น จัดทำโครงการวิงรณรงค์
เพื่อการไม่สูบบุหรี่ 4 สายทั่วประเทศ ต่อเนื่อง 7 วัน มีคุณหมอชูชัย ศุภวงศ์
เป็นแกนหลัก ผมทำงานอยู่ที่พิษณุโลก รับหน้าที่ดูแลสายเหนือ เราประชุม
เตรียมงานกันถี่ มีคุณพ่อเสมอเป็นประธานการประชุมทุกครั้ง คุณพ่อให้ทั้ง
กำลังใจและคำแนะนำต่างๆ เป็นอย่างดี เช่น คุณพ่อแนะนำให้พวกเราประสาน
เชิญรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานอำนวยการ เพื่อที่ท่าน
จะได้มีส่วนร่วมและช่วยเปิดไฟเขียวแก่ผู้ว่าราชการจังหวัดทั่วประเทศในการ
สนับสนุนโครงการ แนะนำให้เชิญแม่ทัพภาคทั้ง 4 ภาค ร่วมเป็นกรรมการ
อำนวยการด้วย เพื่อที่ทางกองทัพจะได้ช่วยสนับสนุนโครงการ ซึ่งก็เป็นจริง
ตามนั้น อย่างสายเหนือที่ผมดูแล ทางแม่ทัพภาค พลโทศิริ ทิวะพันธ์ (ยศใน
ขณะนั้น) ท่านสนับสนุนทั้งยานพาหนะ บุคลากร และอื่นๆ เป็นอย่างเต็มที่
สำหรับคุณพ่อเสมอ ท่านรับหน้าที่ประธานดำเนินงาน

เดือนตุลาคม ก่อนวันเริ่มต้นวิงรณรงค์ คุณพ่อเขียนข้อความสั้นๆ แต่มี
ความหมายยิ่งใหญ่ให้กับพวกเราทุกคน คุณพ่อเขียนไว้ว่า

ศาสตราจารย์ ดร. ศาสตราจารย์ ดร. อภิชาติ
แพทย์ประเสริฐ วัฒนาหริ
ศาสตราจารย์ ดร. อภิชาติ
แพทย์ประเสริฐ วัฒนาหริ

พวกเรารวบรวมรายชื่อคนไทยที่สนับสนุนการรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่
ได้ 6 ล้านชื่อ คุณพ่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนส่งมอบรายชื่อทั้งหมดให้แก่
ท่านชวน หลีกภัย ประธานรัฐสภา (ในขณะนั้น) ที่หน้าศาลาว่าการ กทม.
เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2530 ซึ่งนั่นคือจุดเริ่มต้นของการเคลื่อนไหวทางสังคม
เพื่อการไม่สูบบุหรี่ ที่มีการขยายผลและดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้

ในช่วงที่คุณพ่อยังทำหน้าที่ประธานมูลนิธิแพทย์ชนบทอยู่ มีอยู่วันหนึ่ง
คุณพ่อมาประชุมกับพวกเรา พร้อมกับนำวารสารวิชาการทางการแพทย์
(Medical Journal) ใหม่ล่าสุดติดมือมาด้วย คุณพ่อบอกพวกเราว่า

“เมื่อก่อนเราคิดว่าโรคกระเพาะไม่ได้เกิดจากเชื้อโรค แต่ตอนนี้มีผู้
ค้นพบเชื้อแบคทีเรียชื่อ *Helicobacter pylori* ว่าเป็นสาเหตุหนึ่งของ
โรคกระเพาะ ลูกๆ ลองอ่านดูซิ”

ตอนนั้นคุณพ่ออายุเกือบจะ 80 ปีแล้ว คุณพ่อยังอ่านวารสารวิชาการ
อยู่เสมอ คุณพ่อจึงเป็นคนที่ทันสมัยทั้งเรื่องการแพทย์ และเรื่องอื่นๆ อยู่ตลอดเวลา

“คุณพ่อเล่มทำหน้าที่เป็นตัวแทนส่งมอบรายชื่อให้แก่
ท่านชวน หลีกภัย ประธานรัฐสภา”

(เอื้อเพื่อภาพโดยมูลนิธิธรรมรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่)

สิ่งที่ผมได้พบและสัมผัสนี้ เป็นหลักฐานหนึ่งที่ยืนยันได้ว่าคุณพ่อเป็นผู้ที่เรียนรู้
ไม่หยุดนิ่งจริงๆ

ที่บ้านของคุณพ่อเต็มไปด้วยหนังสือ เอกสารข้อมูลต่างๆ มากมาย
มากเสียยิ่งกว่าทรัพย์สินสมบัติอื่นๆ ของคุณพ่อ ซึ่งคุณพ่อจัดไว้อย่างเป็นระเบียบ
เรียบร้อยมาก

คุณพ่อเป็นคนจดจำเรื่องราวและข้อมูลเก่าๆ ได้ดีเยี่ยม โดยเฉพาะ
เหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งคุณพ่อจำ พ.ศ. ได้อย่างแม่นยำมาก แม่นยำกว่าพวกเราที่
มีอายุน้อยกว่าคุณพ่อตั้ง 40-50 ปี

“ปี 2533 ตอนผมเป็นนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดพิษณุโลก ได้พาทีมงานมาพบคุณพ่อเพื่อมอบเงินให้มูลนิธิแพทย์ชนบทไปช่วยแพทย์รุ่นน้องที่ขาดเงินจากการปฏิบัติหน้าที่”

ในช่วงที่ผมเข้ามาทำงานที่ส่วนกลางแล้ว ได้มีโอกาสไปพบคุณพ่อ บ่อยขึ้น ส่วนใหญ่เป็นการไปขอคำแนะนำในการทำงานต่างๆ ทั้งงานในหน้าที่ งานของมูลนิธิแพทย์ชนบท และงานสาธารณสุขประโยชน์อื่นๆ และไปเยี่ยมคุณพ่อ ทุกครั้งที่เราไปพบคุณพ่อ เราเป็นเด็กกว่ามาก แต่คุณพ่อให้การต้อนรับอย่างดีทุกครั้ง คุณพ่อจะเล่าข้อมูลเรื่องราวต่างๆ ในอดีตที่น่าสนใจให้ฟังเสมอๆ คุณพ่อชอบชมคนอื่นให้พวกเราฟัง ชอบกล่าวถึงเรื่องดีๆ ของคนอื่น ไม่ค่อยเคยได้ยินคุณพ่อว่าร้ายใคร คุณพ่อบอกว่าอยากให้ลูกรู้ไว้ จะได้เอาไปคิด และเอาไว้เล่าให้คนอื่นฟังด้วย

คุณพ่อสอนพวกเราทั้งเรื่องงาน ทั้งเรื่องวิถีคิด คุณพ่อสอนว่าเราต้องให้เกียรติคนอื่น ต้องรู้จักนอบน้อมถ่อมตน ทำตัวให้เป็นคนเรียบง่าย กินอยู่

แต่พอดี สมฐานะ อย่าเป็นคนเจ้ายศเจ้าอย่าง ต้องตั้งใจและมีความอดทนใน
การทำงาน

“เราต้องคิดดีกับทุกคน เวลาจะไปพบใคร ให้ทำสมาธิให้ดี ตั้งจิตให้ดี
จริงใจที่จะไปพบเขา แล้วงานจะสำเร็จ ถ้าเราตั้งจิตไม่ดีต่อเขา มันจะรับรู้ถึงกัน
ได้”

ปี 2536 เกิดกรณีนี้การเมืองสั่งย้ายข้าราชการระดับสูงไม่เป็นธรรม
คือ สั่งย้าย นพ.มรกต กรเกษม เลขาธิการ ออย. และสั่งย้าย นพ.ประยูร
ภุณาสล อธิบดีกรมควบคุมโรคติดต่อ ไปเป็นไปเป็นผู้ตรวจราชการ

คุณพ่อเดินทางไปที่กระทรวงสาธารณสุข ไปเขียนและลงนามให้กำลังใจ
บุคคลทั้งสอง จากนั้นจึงตามมาด้วยการประท้วงเรื่องนี้ในวงที่กว้าง จนในที่สุด
จึงมีการระงับคำสั่งดังกล่าว

“คุณพ่อเล่มเขียนข้อความให้กำลังใจ นพ.มรกต กรเกษม”

(จากหนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ 14 กันยายน 2536)

“คุณพ่อเสมอมอบของที่ระลึกให้กำลังใจ หม.มรกดт กรเกษม
13 กันยายน 2536”

ช่วงปี 2537-2542 ผมทำงานอยู่ที่สถาบันพระบรมราชชนก มีหน้าที่ดูแลการผลิตพยาบาลและบุคลากรสาธารณสุข และพัฒนาบุคลากรของกระทรวงสาธารณสุข ช่วงนี้ก็ได้ได้รับความกรุณาจากคุณพ่อเช่นเคย ทั้งในเรื่องการให้กำลังใจและให้คำปรึกษาในการทำงาน เพราะคุณพ่อมีความผูกพันกับแวดวงการศึกษาพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุขอย่างมาก ตั้งแต่สมัยที่คุณพ่อริเริ่มตั้งโรงเรียนพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุขแห่งแรก ที่โรงพยาบาลหญิงเมื่อปี 2491 และขยายไปตามหัวเมืองอีกหลายจังหวัดในเวลาต่อๆ มา คุณพ่อไม่เคยทอดทิ้ง คุณพ่อติดตามและให้กำลังใจทุกคนอยู่ตลอดเวลา

ปี 2540 มีการจัดทำหนังสือ “กึ่งศตวรรษการศึกษาและการพัฒนากำลังคนของกระทรวงสาธารณสุข” คุณพ่อก็ได้กรุณาเขียนข้อเขียนให้ไว้ส่วนหนึ่งว่า

ปี 2544-2545 ช่วงที่เริ่มมีการขับเคลื่อนการปฏิรูประบบสุขภาพ โดยเริ่มยกร่าง พ.ร.บ. สุขภาพแห่งชาติ เพื่อให้เป็นกฎหมายแม่บทด้านสุขภาพของประเทศ ผมถูกผลักดันให้มาเป็นแกนประสานการทำงานขึ้นนี้ คุณพ่อเสม ก็มีส่วนสำคัญมากในการสนับสนุนและให้กำลังใจ มีปัญหาติดขัดอะไร ผมไปพบคุณพ่อเพื่อขอคำแนะนำเสมอๆ นอกจากนี้ คุณพ่อยังไปร่วมให้กำลังใจลูกๆ ในงานสมัชชาสุขภาพที่เราทดลองจัดกันเกือบทุกปี

ปี 2545 สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพ (สปรส.) และเครือข่ายภาคีต่างๆ จัดกิจกรรมรณรงค์ “รวมพลังสร้างสุข ตามรอยพระยุคลบาท” โดยการวิ่งและปั่นจักรยาน 4 สายทั่วประเทศ ต่อเนื่อง 7 วัน เพื่อชวนประชาชนสร้างเสริมสุขภาพและลงชื่อสนับสนุนการจัดทำ พ.ร.บ. สุขภาพแห่งชาติ คุณพ่อเสมก็ให้ความกรุณารับเป็นประธานเปิดแถลงข่าว โดยเขียนข้อเขียนและคำขวัญให้กับโครงการรณรงค์ครั้งนี้ไว้ว่า

“เมื่อปี 2530 ผมเคยเขียนให้กับโครงการวิ่งรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ว่า “สองเท้าของท่าน จะจารึกไว้บนแผ่นดินนี้ว่า ท่านวิ่งคราวนี้ เป็นอนุสรณ์สกดกั้นการไม่สูบบุหรี่ เพื่อสุขภาพดีทั่วหน้าของพี่น้องประชาชนชาวไทย” มาถึงวันนี้ ปี 2545 คนไทยทั่วทั้งแผ่นดินกำลังร่วมกันบันทึกประวัติศาสตร์หน้าใหม่อีกครั้ง โดยร่วมกัน รวมพลังสร้างสุขภาพ ตามรอยพระยุคลบาท ด้วยการร่วมกันค้นหาสิ่งดีๆ ในการสร้างเสริมสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม เพื่อนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน และร่วมกันวิ่งรณรงค์สร้างสุขภาพ 5 สายทั่วประเทศ เพื่อร่วมกันสนับสนุนการจัดทำธรรมนูญสุขภาพคนไทย และเสริมสร้างกำลังใจในการสร้างสุขภาพร่วมกัน ผมจึงขอเรียนว่า

๗๓๑๑ และประทับใจที่เห็นคนไทย
 มีอุดมวิทย์สมัครสามาน สามีที่ดี พร้อมใจกันทำสิ่งดี ๆ
 เพื่อทุกคนอยู่เย็น เป็นสุข ร่วมกัน
 เป็นพลังแห่งแผ่นดิน ที่นำสรรพสิ่ง และ มีน้ำใจช่วย

น.ส. พิภพระเทว

“คุณพ่อเล่มเขียนให้กำลังใจในงานแถลงข่าวเปิดตัวโครงการรณรงค์รวมพลังสร้างสุข
 ตามรอยพระยุคลบาท เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2545 ที่โรงแรมมิราเคิล”

“คุณพ่อเสมอ เป็นตัวแทนประชาชนส่งมอบรายชื่อผู้สนับสนุนการจัดทำ พ.ร.บ.
สุขภาพแห่งชาติ ที่ท้องสนามหลวง วันที่ 7 พฤศจิกายน 2545”

และในวันที่ 7 พฤศจิกายน 2545 คุณพ่อเสมอกรุณารับเป็นตัวแทน
ประชาชนส่งมอบรายชื่อผู้สนับสนุนการจัดทำกฎหมายสุขภาพแห่งชาติ จำนวน
4.7 ล้านชื่อ ต่อประธานรัฐสภา (นายอุทัย พิมพ์ใจชน) ที่ท้องสนามหลวง
อีกด้วย

นอกจากคุณพ่อจะให้ความกรุณาต่อการทำงานต่างๆ มากมายแล้ว
คุณพ่อเสมอยังให้ความเมตตาเป็นการส่วนตัวแก่ผมและครอบครัวด้วย โดย
คุณพ่อเสมอกรุณาเป็นประธานงานพระราชทานเพลิงศพคุณแม่ของผม (นางถวิล
จินดาวัฒน์) ที่วัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน
2545 อีกด้วย

ในช่วงที่ร่าง พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ ซึ่งนายกรัฐมนตรีรับไปจากสมาชิกสุขภาพแห่งชาติ เมื่อปี 2545 ไปติดขัดอยู่ที่รัฐบาลช่วงปี 2546-2547 คุณพ่อทราบโดยตลอด ท่านให้กำลังใจผมว่า

“การทำงานเพื่อประชาชน ที่เป็นงานยากๆ ถ้ามีปัญหาอุปสรรค ก็เป็นธรรมดา ลูกต้องอดทน พ่อเชื่อว่าในที่สุด ก็จะทำให้สำเร็จ ถ้าเรื่องที่เราทำนั้นเป็นประโยชน์แก่ประชาชน ขอให้มีความมุ่งมั่นตั้งใจ”

เดือนมีนาคม 2546 คุณพ่อได้กรุณาช่วยเขียนจดหมายส่วนตัวถึงนายกรัฐมนตรี (พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร) เพื่อให้ช่วยเร่งรัดการจัดทำกฎหมายฉบับนี้ โดยคุณพ่อเดินทางไปพบกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข (คุณหญิงสุดารัตน์ เกยุราพันธ์) ด้วยตัวเอง เพื่อฝากจดหมายที่เขียน ไปถึงนายกรัฐมนตรี คุณพ่อบอกว่า

“เรื่องนี้เกี่ยวกับกระทรวงสาธารณสุขโดยตรง พ่อต้องให้ท่านรัฐมนตรีทราบและฝากท่านประธานจัดการให้ พ่อไม่ควรติดต่อนายกฯ โดยตรง จะกลายเป็นการไม่ให้เกียรติท่านรัฐมนตรี”

เดือนเมษายนถัดมา นายกรัฐมนตรีทำหนังสือตอบคุณพ่อ ฝากท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข คุณพ่อส่งให้ผมเก็บไว้ โดยบอกผมว่า

“จดหมายนี้ไม่เป็นความลับอะไร ลูกเอาไปไว้ ท่านนายกตอบมาอย่างนี้ เราสบายใจได้ว่ากฎหมายสำเร็จแน่นอน เพราะท่านยืนยันชัดเจน ขอให้ลูกใจเย็นๆ ไว้”

จากนั้นเรื่องก็เงียบหายไปอีกปีเศษ จนกระทั่งรัฐบาลเดิมได้กลับเข้ามาทำงานเป็นสมัยที่ 2 จึงหยิบเรื่องนี้ขึ้นมาพิจารณาใน ครม. ซึ่ง ครม. ก็ได้ให้ความเห็นชอบ แล้วส่งให้กฤษฎีกาตรวจปรับปรุงตามขั้นตอน เมื่อกฤษฎีกาพิจารณาตรวจแก้เสร็จ เรื่องก็กลับเข้า ครม. อีกครั้งหนึ่ง แล้วส่งเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร แต่การพิจารณาร่างกฎหมายยังไม่เสร็จ ก็มีการยุบสภา และตามมาด้วยการปฏิรูปการเมือง ตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุขเสียก่อน

ถึงปี 2549 คุณพ่ออายุได้ 95 ปีแล้ว คุณพ่อก็ยังอุตสาหะไปร่วมงานสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ เพื่อให้กำลังใจลูกหลานเช่นเคย ซึ่งนับเป็นความเมตตาของคุณพ่ออย่างยิ่ง

ทุกครั้งที่ได้พบคุณพ่อ คุณพ่อจะถามถึงเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับ
 กระทรวงสาธารณสุข และเรื่องราวต่างๆ ของบ้านเมืองด้วยความหวังใยเสมอ
 และย้ำให้ลูกๆ ตั้งใจทำงานเพื่อบ้านเมือง เพื่อประชาชน และเพื่อในหลวง

ราวๆ ปี 2552-2553 ก่อนคุณพ่อเข้าโรงพยาบาลยาว ผมและเพื่อน
 พ้องน้องพี่หลายคนได้มีโอกาสไปทานข้าวกับคุณพ่อที่บ้าน คุณพ่อชราไปมาก
 แต่ก็ยังคุยกันถึงเรื่องต่างๆ ได้ดี มีอยู่วันหนึ่งไปพบคุณพ่อที่ร้านอาหารแห่งหนึ่ง
 โดยบังเอิญ ลูกๆ ของคุณพ่อพาคุณพ่อไปทานข้าวกลางวัน พวกเราเห็นคุณพ่อ
 ก็เข้าไปกราบสวัสดี ลูกสาวของคุณพ่อบอกว่าให้เราแนะนำตัวด้วย เพราะคุณ
 พ่อจำใครไม่ค่อยได้ตึ๊ง คุณพ่อเห็นหน้าพวกเรา ก็พูดขึ้นทันทีว่า

“หมอสุวิทย์ หมออำพล พรรคพวกที่กระทรวงสาธารณสุข พ่อจำได้”

วันนี้คุณพ่อจากพวกเราไปแล้ว เป็นการจากไปตามสังขารที่อยู่ภายใต้กฎแห่งธรรมชาติ คุณพ่อเกิดมา ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า สมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ผู้มีจิตใจอันประเสริฐ คุณพ่อเป็นแบบอย่างที่ดีในทุกด้าน ให้กับลูกๆ และให้กับคนไทยทั้งประเทศไม่ว่าจะอยู่ในวงการใด คุณพ่อทำงานเพื่อประโยชน์ของสาธารณชน กล้าหาญ และยืนหยัดในความดีและความถูกต้องเสมอไม่มีเสื่อมคลาย

ลูกๆ ที่ยังอยู่ข้างหลังอย่างพวกเรา จึงต้องถือเป็นหน้าที่ในการสืบสานอุดมการณ์อันประเสริฐของคุณพ่อให้ยืนยาวต่อไป

นับว่าผมและเพื่อนๆ แพทย์ชนบทอีกหลายๆ คน มีบุญจริงๆ ที่ได้มีโอกาสพบ รู้จัก ร่วมทำงาน และเรียนรู้สิ่งต่างๆ มากมายจากคุณพ่อเสมอ พริ้งพวงแก้ว

ผู้ที่เป็นเสมือนพ่อของพวกเรา

เสมอ: เสมอแห่งสยาม

นางแพทญ์ชัย ศุภวงศ์
เลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

“ถ้าอาจารย์หมอเสมอได้เป็นนายก ประเทศไทยจะดีกว่านี้” ผมได้ยินความขื่อนี้จากท่านอาจารย์หมอประเวศ วะสี มานานกว่าสองทศวรรษ ครั้นเมื่อผมมองหน้าท่าน ท่านก็พูดต่อว่า “ทำไมจะเป็นไม่ได้ แต่เป็นเพราะไม่ได้อยู่ในโอกาสที่จะได้เป็น” จากนั้นท่านได้เล่าให้ฟังเรื่องวิกฤตการณ์ในบ้านเมืองที่ท่านอาจารย์หมอเสมอเป็นผู้อยู่เบื้องหลังของการคลี่คลายวิกฤตดังกล่าวโดยที่สังคมไทยไม่อาจรับรู้ความจริงที่เกิดขึ้นได้ ทำให้เห็นภาพของคุณพ่อเสมอขับรถแลนด์โรเวอร์คู่ชีพผ่านด่านตรวจเข้าไปในพระราชวังสวนจิตรลดา ทั้งๆ ที่ไม่ได้มีสถานภาพหรือมีบัตรผ่านทางใดๆ เพียงแต่แนะนำว่าตนคือหมอเสมอ พริ้งพวงแก้ว ต้องการเข้าไปข้างในสวนจิตรเท่านั้น ต่อมาสถานการณ์ในครั้งนั้นคลี่คลายลงตามลำดับ เพราะความที่เป็นคนกล้าตัดสินใจที่สำคัญคือตัดสินใจบนพื้นฐานที่เอาผลประโยชน์ของประเทศชาติและสถาบันเป็นสำคัญ

ผม พี่ๆ เพื่อนๆ น้องๆ ในวงการแพทย์ชนบทในวงการสุขภาพและ
ในแวดวงผู้ปฏิบัติงานในองค์กรพัฒนาเอกชนล้วนโชคดีที่มีบุญที่เกิดมาร่วม
ยุคสมัยกับคุณพ่อเสมอเช่นเดียวกับที่เราได้เกิดมาร่วมยุคสมัยกับท่านเจ้าคุณ
อาจารย์พุทธทาสภิกขุ ที่โชคดีมากไปกว่านั้นคือได้มีโอกาสใกล้ชิดและร่วมงาน
กับท่าน เพราะท่านเป็นขุนเขาแห่งความดีและเป็นมหานครที่แห่งปัญญา
การได้เรียนรู้จากท่านโดยผ่านการปฏิบัติงานร่วมกันเป็นสิ่งที่มีความอนันต์
ผมได้มีโอกาสทำงานใกล้ชิดกับท่านครั้งแรกเมื่อครั้งที่ทำหน้าที่ประธานชมรม
แพทย์ชนบทเมื่อปี พ.ศ. 2530 ในครั้งนั้นชมรมแพทย์ชนบทและมูลนิธิ
แพทย์ชนบทเป็นองค์กรหลักในการจัดทำโครงการวิวัฒนาการเพื่อการไม่สูบบุหรี่
ในขณะนั้นคุณพ่อเสมอเป็นประธานมูลนิธิแพทย์ชนบท ผู้ที่เป็นประธาน
คณะกรรมการอำนวยการคือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข (นาย
เทอดพงษ์ ไชยนันท์) สำหรับประธานคณะกรรมการดำเนินงานคือคุณพ่อเสมอ
พริ้งพวงแก้ว ท่านอาจารย์หมอไพโรจน์ นิงสานนท์ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข
เป็นรองประธานคณะกรรมการดำเนินงาน ผมทำหน้าที่เป็นเลขานุการโครงการ
ในเวลานั้นผมต้องทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลชุมชนทับสะแก
ขณะเดียวกันได้ทำหน้าที่กรรมการแพทยสภาจากการเลือกตั้ง จึงได้เสนอ
โครงการนี้ให้แพทยสภาให้การสนับสนุน ต่อมาแพทยสภาไม่เพียงสนับสนุน
งบประมาณบางส่วนหากยังให้ใช้สถานที่ติดต่อประสานงานโครงการนี้ด้วย
ผมจึงมานั่งทำงานเกือบเต็มเวลาที่สำนักงานเลขาธิการแพทยสภา ผมต้อง
เดินทางไปมาระหว่างสำนักงานเลขาธิการแพทยสภากับคลินิกของคุณพ่อเสมอ
เพื่อนำเสนอหนังสือให้ท่านลงนาม ผมจำได้ว่ามีครั้งแรกครั้งเดียวที่ท่าน
ตั้งคำถามกับผมถึงหนังสือที่ผมเสนอให้ท่านเซ็น ผมไม่ได้ชี้แจงหรือตอบคำถาม
ใดๆ เพียงแต่ขออนุญาตท่านนำหนังสือไปปรับแก้แล้วเสนอใหม่ เจ้าหน้าที่
แพทยสภาที่ช่วยเป็นเลขานุการของผมเที่ยวบอกใครต่อใครว่าผมร่างหนังสือ

เร็วมากในแต่ละวันจนพิมพ์กันไม่ทัน แต่หาได้รู้ไม่ว่าคุณพ่อเสมเขียนหนังสือเร็วยิ่งกว่ามาก เพราะหลังจากปรับปรุงแก้ไขหนังสือในครั้งแรกแล้วหลังจากนั้น ท่านลงนามโดยแทบจะไม่อ่านเลยหรืออ่านอย่างรวดเร็วจนผมตามไม่ทันก็เป็นได้

เหตุการณ์ในครั้งนั้นทำให้ผมรู้ว่าการเลือกฝ่ายเลขานุการของทุกโครงการมีความสำคัญมากหรือการทำงานในทุกกิจกรรม/โครงการ/แผนงาน หากได้เลขานุการที่ไว้ใจได้เราจะทำงานได้มาก ต่อมาหลายต่อหลายครั้งที่ผมยอมเสียเวลารอให้ได้ฝ่ายเลขานุการที่เหมาะสมในทุกกิจกรรม/โครงการ/แผนงานที่ผมเป็นประธาน เพราะหากได้เลขานุการที่ไม่ใช่จะทำให้ประธานเหนื่อยมากและงานมักมีปัญหาตามมาไม่รู้จบสิ้น ทั้งนี้ไม่ต้องคิดถึงผลลัพธ์หรือผลกระทบของงานที่ทำ

โครงการวิงรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ในครั้งนั้น เป็นเพราะบารมีของคุณพ่อเสมโดยแท้ทำให้ได้รับความร่วมมืออย่างกว้างขวางจากบุคคล องค์กร และหน่วยงาน จากภาคีต่างๆ นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากแพทย์และบุคลากรสาธารณสุขจากโรงพยาบาลชุมชนทั่วประเทศจำนวน 250 คน วิงรณรงค์จาก 4 ภาคของประเทศ ใช้เวลาการวิง 7 วัน ระหว่างวันที่ 16-22 ตุลาคม พ.ศ. 2530 โดยมีจุดนัดพบที่ศาลาว่าการกรุงเทพมหานครด้วยระยะทางรวมกันกว่า 3,000 กิโลเมตร มีผู้สนับสนุนการวิงรณรงค์เพื่อการคุ้มครองสิทธิของคนไม่สูบบุหรี่ (ไม่ต่อต้านผู้สูบบุหรี่) ด้วยการลงชื่อสนับสนุนกว่า 6 ล้านรายชื่อ นับว่าเป็นประชามติครั้งใหญ่ที่สุดของประเทศในขณะนั้น ตลอดระยะเวลา 7 วัน สื่อมวลชนทุกแขนงได้เสนอข่าวอย่างต่อเนื่อง สังคมไทยได้รับรู้ถึงโทษภัยของบุหรี่มากกว่าครั้งใดที่ผ่านมา ทางสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สภาพัฒน์ฯ) ได้บันทึก

ในหนังสือสังคมไทย 2530 ว่าเป็นข่าวหรือเหตุการณ์ที่เป็นผลดีต่อสังคมไทย
เลยทีเดียว และมีผู้รู้หลายท่านกล่าวตรงกันว่าเหตุการณ์ในครั้งนั้นส่งผลกระทบ
ที่สำคัญต่อการเรียกร้องสิทธิของผู้ไม่สูบบุหรี่ในสังคมไทยในเวลาต่อมา นำไปสู่
การสร้างคุณค่าใหม่ในสังคมไทยว่าการสูบบุหรี่ในที่สาธารณะเป็นสิ่งที่ไม่
เหมาะสม

หลังเหตุการณ์วิงวอนรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ในครั้งนั้น ผมได้ถูกชักชวน
ให้มารับผิดชอบงานควบคุมการบริโภคยาสูบต่อเพราะคงอยากเห็นผู้ที่รับไม้ต่อ
จากท่านอาจารย์หมอหทัย ชิตานนท์ และท่านอาจารย์หมอประภิต วาทีสากรกิจ
ผมปฏิเสธอย่างเกรงใจจนไม่มีใครคาดคิดว่าผมปฏิเสธจริงๆ เพราะรู้ว่าเป็น
งานไม่่ง่ายเลย หากรับปากไปก็ต้องทุ่มเทและศึกษาลงรายละเอียดมากกว่า
ที่เป็นอยู่ซึ่งผมอาจทำได้ไม่ดีพอ ที่แน่ๆ คือทำได้ไม่ดีเท่าทั้งสองท่านที่กล่าวถึง
ข้างต้นเป็นแน่ ครั้งสุดท้ายจำได้ว่าท่านอาจารย์หมอประภิตได้ชวนอีก
ผมปฏิเสธอย่างชัดเจนว่าผมไม่คิดว่าชีวิตของผมจะทำงานเฉพาะบุหรี่เพียง
มวนเดียว หลังจากพูดออกไปแล้วก็ได้คิดว่างานควบคุมการบริโภคยาสูบ
เป็นเรื่องใหญ่และสำคัญเพราะเชื่อมโยงไปในทุกมิติไม่ว่าจะเป็นการเมือง
เศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย สิ่งแวดล้อม และอื่นๆ อีกมากมาย ต่อมาผมได้มี
ส่วนช่วยจัดตั้งสำนักงานควบคุมการบริโภคยาสูบขึ้นในกระทรวงสาธารณสุข
จนสำเร็จ หลังจากนั้นไปเรียนต่อในต่างประเทศ ในครั้งนั้นผมได้รับความ
กรุณาอย่างยิ่งจากคุณพ่อเสมอ ที่เต็มใจในการเขียนหนังสือแนะนำตัว
(recommendation) เข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยที่เก่าแก่ที่สุดและเข้าเรียน
ยากที่สุดแห่งหนึ่งในสหรัฐอเมริกา จนผมสามารถเข้าเรียนได้จนเป็นผลสำเร็จ

ผมได้มีโอกาสพบท่านเป็นระยะๆ เพราะเป็นกรรมการมูลนิธิแพทย์
ชนบท ได้มีโอกาสสลับฟังสิ่งที่ท่านย้ำเตือนด้วยความห่วงใยอยู่เสมอ

เช่น ระบบบัญชี/การเงินของมูลนิธิหรือองค์กรพัฒนาเอกชน ต้องตรวจสอบ อยู่เสมออย่าให้บกพร่อง (ในช่วงเวลานั้นมีปัญหาด้านการเงินการบัญชีในองค์กร ต่างๆ มาก เมื่อมีการตรวจสอบผู้ถูกตรวจสอบมักโกรธหาว่าไม่เชื่อใจไม่ไว้วางใจ ทั้งๆ ที่เขา/เธอเป็นผู้เสียสละมีอุดมการณ์จึงมาทำงานที่มูลนิธิหรือองค์กร พัฒนาเอกชน ซึ่งเป็นคนละประเด็นกับที่คุณพ่อเสมย์ย่าเตือน) หรือเมื่อเวลา ประชุมใดๆ ก็ตามหากมีแพทย์ผู้ใดพรรณนาถึงความยากลำบากที่ตนได้ประสบ เราจะได้อินคุณพ่อเสมย์ย่าพูดให้สดิว่า...ชีวิตที่ลำบากเป็นชีวิตที่เจริญ... ผมมาทราบภายหลังว่าชีวิตของท่านเองก็ประสบความสำเร็จมาตั้งแต่ยังเล็ก เพราะบิดาของท่านเสียชีวิตลงด้วยโรคพิษสุนัขบ้า ตอนนั้นท่านอายุเพียง 8 เดือน ท่านจึงอยู่ในความเลี้ยงดูของมารดาโดยตลอด และมารดามักสอน ท่านเสมอว่า...ชีวิตที่ลำบากคือชีวิตที่เจริญ...ท่านจึงผูกพันกับแม่มาก แม้เมื่อ ท่านแต่งงานมีครอบครัวแล้ว แม้ก็นำอาศัยอยู่ดูแลการบ้านการเรือนให้ท่าน จนแม่สิ้นอายุขัย ดังนั้นเมื่อท่านพูดถึงผู้หญิงท่านจึงให้คุณค่าสูงยิ่งในมุมมอง ของท่าน จนผู้นำสตรีบางท่านที่เรียกร้องสิทธิสตรีเข้าใจท่านผิดไปก็มี

เกียรติประวัติของปูชนียบุคคลของสังคมไทยท่านนี้มีมากที่สุดพรรณนา หาอ่านได้จากหนังสือชื่อ...เกียรติประวัติแพทย์ไทย ผูกไว้ให้คนรุ่นหลัง: ชีวิตและงานของศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว จัดทำโดย สำนัก วิจัยสังคมและสุขภาพ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข เรียบเรียงและบรรณาธิการโดย สันติสุข โสภณสิริ ผมทราบว่าคุณสันติสุขได้ใช้ ความเพียรพยายามอย่างสูงยิ่งในการรวบรวมข้อมูล ตลอดจนขอสัมภาษณ์ท่าน เพราะท่านไม่ต้องการบันทึกคุณความดีใดๆ ที่ท่านได้ทำมาตลอดชีวิต แต่ด้วย ความอดทน ความพยายามและความสามารถที่สูงยิ่งของคุณสันติสุข โสภณสิริ ทำให้สังคมไทยได้รับรู้และได้เรียนรู้ ตลอดจนได้ร่วมกันภูมิใจได้ว่า....แผ่นดิน

สยามมีคณิตีที่ทำได้ยากยิ่งเช่นคุณพ่อเสมอมาเกิด และเราโชคดีเหลือเกินที่ได้เกิด
มาร่วมสมัยกับท่าน...หนังสือเล่มนี้ทำให้คุณพ่อเสมอไม่มีวันตาย แม้คุณพ่อเสมอ
จากเราไปแล้วก็เพียงสรีระร่างกายของท่าน แต่คุณงามความดีของท่านจักอยู่ไป
ไม่มีตาย

คุณพ่อเสมอจักอยู่ไปไม่มีตาย
อยู่รับใช้เพื่อนมนุษย์ไม่หยุดเฉย
ดำรงตนเป็นแบบอย่างน่าชมเชย
สหายเอ๋ยเห็นไหมท่านไม่ตาย.

เสมอ: เสมามาแห่งสยาม เสมามา (เสมอ-มา) หมายถึง เครื่องหมายบอก
เขตแดนอุโบสถ เพื่อความบริสุทธิ์ของพระสงฆ์ ในเวลาประกอบสังฆกรรม
หากแต่วิถีแห่งชีวิตของคุณพ่อเสมอ: เสมามาแห่งสยาม ไม่เพียงแต่บอกเขตแดน
แห่งดีชั่วบนแดนดินถิ่นสยามเท่านั้น ท่านยังมองเห็นความดีชั่วเป็นไปตามหลัก
อิทัปปัจจยตาซึ่งถือเป็นหัวใจของปฏิจจสมุปปาท จนท่านไม่ถึงกับยึดดีถือดี
เป็นสรณะที่นำไปสู่ความขัดแย้งไม่รู้สิ้นของสังคม แม้เส้นทางเดินของชีวิต
อันประเสริฐจะต้องพานพบกับความยากลำบากใดๆ ก็ตามและไม่เป็นการง่าย
เลยที่อนุชนคนรุ่นหลัง สามารถดำเนินรอยตามได้ แต่ผู้ที่ได้มีโอกาสทำงาน
ใกล้ชิดกับท่าน ร่ำลึกสิ่งที่คุณพ่อเสมอพูดอยู่เสมอทุกครั้งที่มีโอกาสว่า....ชีวิตที่
ลำบากเป็นชีวิตที่เจริญ

พ่อเสมอ ไม่เคยแก่ และไม่มียวันตาย

นางแพทย์สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์
เลขาธิการมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

ผมพูดกับกล้องวิดีโอ ที่ทีมงานเอาไปตั้งหน้างาน ในวันเกิดครบร้อยปี พ่อเสมอ ณ หอประชุมใหญ่จุฬาฯ ว่า ผมโชคดีที่ได้รู้จักพ่อเสมอ ไม่ใช่ด้วยการอ่านเกี่ยวกับตัวท่าน แต่มีโอกาสด ฟังคำบรรยาย พูดคุย และที่สำคัญคือ ได้คำแนะนำในการทำงาน ในการปฏิบัติตัวจากพ่อ อยู่ในหลายโอกาส

แต่ผมก็คงเหมือนคนรุ่นเดียวกันหลายคนที่มีบุญได้รู้จัก และเรียนรู้จากพ่อเสมอโดยตรง ก็เมื่อท่านเข้าสู่วัยสูงอายุแล้ว แม้เริ่มทำงานทันทีที่ท่านเป็นรัฐมนตรี ก็ไม่มีโอกาสรู้จัก หรือใกล้ชิด ที่ประทับใจไม่ลืม และถือเป็นครั้งแรกเมื่อราว 25 ปีก่อน ที่ทำเอาผมแปลกใจเอามาก เป็นเรื่องเล็กๆ ที่เกิดครั้งพวกเราจัดประชุมเชิญพ่อมาพูดในงาน แล้วมีคนถามขึ้นมาว่า ใครไปต้อนรับพ่อ และดูแลหาที่จอดรถให้

ตอนนั้นพ่อเสมอายุน่าจะใกล้ 70 ปลายพรรคพวกบอกว่า พ่อขับรถ แลนด์ โรเวอร์ รุ่นโบราณ พวงมาลัยแข็งเป็ก และไม่ยอมให้ใครไปปรับ พวกเราบางคนสำหรับว่า พ่อ ถือว่าการขับรถเป็นการฝึก ความตื่นตัวแบบหนึ่งไม่ให้แก่เร็วผมคิดว่าคงฝึกกล้ามเนื้อแขนด้วย เพราะพวงมาลัยไม่มีเพาเวอร์น่าจะบังคับไม่ได้ง่ายๆ

หลังจากนั้นไม่กี่ปี ใครที่เชิญพ่อ ก็ต้องตกลงมันเหมาะว่า ให้หารถไปปรับ ไม่ยอมให้พ่อขับรถมาเอง เป็นการขัดใจผู้สูงอายุ ตามประสาคุณลุงรู้ดี

นั่นเป็นเรื่องแรกที่ทำให้ผมแปลกใจ กับ ท่านอดีตรัฐมนตรี ที่พื้นหลังก่อนเป็นรัฐมนตรี มีสีสัน สร้างคุณค่าให้กับส่วนรวม มาก่อนแล้วมากมายมหาศาล และจนถึงวันที่เสียชีวิต สร้างสิ่งดีๆ ให้กับคนรุ่นหลังไว้อีกมากมาย ที่ผมเองก็ คงไม่มีวันรู้ หรือจำได้หมด

แต่เนื่องจากความคุ้นเคยกับพ่อเสมอ ของผมเกิดขึ้นในช่วงที่ท่านเข้าสู่วัยสูงอายุ สิ่งที่ผมได้จากพ่อ จึงดูจะเหมาะกับช่วงเวลานับจากนี้ ที่ตัวเองกำลังก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุ แม้จะไม่มากเท่ากับอายุพ่อ ตอนที่ผมได้เจอตัวเป็นๆ เป็นครั้งแรก

พ่อเดินตัวตรง และเตือนพวกเราให้เดินตัวตรง ไม่ให้เปลี่ยนแปลง แต่ความจริง ท่านรวมไปถึง ความซื่อตรงภายใน ไม่ใช่แค่ตัวตรงหลังไม่โก่ง ซึ่งอาจต้องเป็นไปตามกาลเวลา แต่ท่านอยากเห็นคนที่มีความมั่นคง ยืนหยัด และยึดมั่นในการทำสิ่งที่ถูกต้อง ซื่อสัตย์ต่อความจริง เดินตรงเข้าหาโอกาสทำความดีเพื่อส่วนรวม

พ่อเรียนรู้ตลอดเวลา และไม่เคยหยุดอ่านหนังสือ แม้อายุจะ 90 ไปแล้ว ช่วงที่พ่อเป็นต้อกระจก พ่อคงลำบากมาก เพราะได้ยืนพ่อพูดที่เล่นทีจริง หลังผ่าตัดว่า รู้ใจมาตั้งนานแล้ว

พ่อมีความจำเป็นเลิศ ไม่รู้มีเคล็ดลับอะไร อ่านอะไรก็จำได้ โดยทั่วไป ผู้สูงอายุ จะจำเรื่องเก่าได้ดี ของใหม่ลืมง่าย แต่พ่อเล่าเรื่องทีอ่านจาก national geographic หรือ scientific America ฉบับหลังๆ หรือบทความ ในหนังสือพิมพ์ บางกอกโพสต์ให้พวกเราฟัง แถมเอาออกมาให้พวกเราดู เป็นหลักฐาน ว่าอ่านจริงไม่ได้ฟังใครมา

เมื่อคราวไปคารวะพ่อในปี 2553 พ่อพูดถึงที่มาของคำว่า พระเจ้าเหา ยังเอาหนังสือที่เก็บไว้มาให้พวกเราดู เราเลยมีอันสืบส์ ได้หนังสือเก่าแก่ มากคุณค่ามาถ่ายเอกสารเก็บไว้

มีอีกคราว ได้ไปพบพ่อ พร้อมอาจารย์หมอบรรลุ และพูดถึงผู้อาวุโส อีกท่าน ที่เป็นรุ่นพี่ อาจารย์บรรลุ (อายุห่างจากพ่อเสมอ 16 ปี) กำลังคิดว่า ชื่ออะไร ปรากฏว่า พ่อจำได้ทั้งชื่อ และนามสกุล ถ้าความจำผมไม่ผิด น่าจะ พุดขึ้นก่อน อาจารย์หมอบรรลุ ด้วยซ้ำ

พ่อสนใจเรื่องบ้านเมือง แม้การติดตามข่าวสาร อาจทำให้ต้องยุ่งยากใจ เพราะสารพัดเหตุการณ์ และเหตุปัจจัย แต่พ่อก็ไม่เคยคิดจะเลิกคิด เลิกติดตาม เพราะมันจะทำให้เครียด

ที่แน่ๆ พ่อมีอารมณ์ขันได้เสมอ ถ้าได้คุยกับพ่อ ไม่นานก็จะมีอะไรตลก มาให้ได้หัวเราะ ไม่ต้องลุ้นว่า พ่อจะพูดอะไรผิด หรือพูดอะไรไม่ออก เพราะ สูงอายุ (ยกเว้นก็ในช่วง 2-3 ปีท้ายๆ ที่อาจต้องตั้งใจฟังและเอาใจช่วยบ้าง)

หลายคนคงทราบดีว่า หากมีโอกาสน พ่อก็พร้อมจะทำสิ่งที่คิดว่าเป็น ประโยชน์ต่อส่วนรวม ในความเห็นของพ่อ แม้อาจมีคนไม่เห็นด้วย หรือพ่อเอง อาจต้องเสียใจในภายหลัง หรือบางเรื่องก็ต้องปล่อยให้เวลาพิสูจน์

มีอีกหลายอย่างพุดได้ไม่จบ แม้จะมีโอกาสรู้จัก และเรียนรู้จากพ่อ โดยตรงในเวลาไม่นาน

แต่การได้เห็นพ่อเสมอ active ในทุกแง่มุม แม้ล่วงเข้าวัยสูงอายุ และยังคง active ไม่เปลี่ยนแปลง แม้อายุจะเข้าใกล้เลข 100 จนมาถึงอายุขัย ในวัย 100 ปี ทำให้ผมสรุปอย่างที่พ่อบอกพวกเราอยู่เสมอว่า คนเราไม่มีวันแก่ ถ้าใจมันไม่แก่

ไม่ยอมแก่คงไม่ยาก แต่ไม่แก่ แล้วยังไม่หยุดคิด หยุดทำเรื่องดีๆ หยุด เป็นห่วงเรื่องส่วนรวม พร่ำสอนคนรุ่นหลังอยู่เสมอ เพื่อให้มั่นใจว่า จะยังมีคนที่ คิดดี และทำเพื่อส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง จริงจัง ไม่ว่าบ้านเมืองจะเป็นอย่างไร

ทำได้ตั้งแต่หนุ่มๆ จนอายุใกล้ 100 ก็ไม่ยอมหยุดคงมีแต่พ่อเสมอ คนเดียว

ผมบอกกับตัวเองเสมอ ตัวเองโชคดีที่ได้รู้จักใกล้ชิดผู้อาวุโสอย่างพ่อ ได้เห็นตัวอย่างการปฏิบัติตัว เรียนรู้วิถีชีวิตกระตุนจิตสำนึก เป็นแรงบันดาลใจ หรือกระทั่งได้รับกำลังใจไม่ให้อยู่ท้อ ต่อเรื่องยากๆ และให้มีชีวิตเพื่อส่วนรวม

ผมเชื่อว่า คนรุ่นหลัง แม้ไม่มีโอกาสจะได้เจอตัวเป็นๆ ของพ่อเสมอ แต่บาร์มีแห่งความดี และพลังแห่งความปรารถนาดี ที่พ่อมีต่อผู้อื่นเสมอมา ประกอบกับความพยายามของฝ่ายต่างๆ ที่จะรวบรวมเอกสาร และสื่อต่างๆ จะสร้างการรับรู้ และการเรียนรู้ จากรุ่นสู่รุ่น

พ่อเสมอ ไม่ใช่เพียงไม่เคยแก่ เมื่อยามมีชีวิต แต่พลังจะยังคงแก่กล้า เพิ่มทวี สร้างแรงบันดาลใจให้กับรุ่นหลัง สร้างโอกาสและความหวังให้ประเทศไทยสร้างความสุขให้กับทุกคนบนผืนแผ่นดินนี้ อย่างที่พ่อชอบพูดอยู่เสมอว่า

เมื่อท้องฟ้าสีทองส่องอำไพ ประชาชนจะเป็นใหญ่ในแผ่นดิน

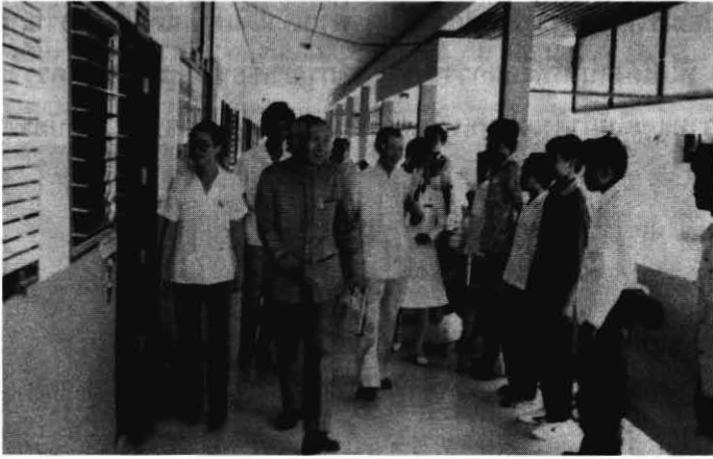
พ่อเสมเปิดโรงพยาบาลให้ชาวอำเภอเขาสมิง

นางแพทย์ศิริวัฒน์ ทิพย์ธาดล
รองปลัดกระทรวงสาธารณสุข

นับเป็นบุญของผมและชาวอำเภอเขาสมิงที่คุณพ่อเสม พริ้งพวงแก้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ในรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้กรุณาไปทำพิธีเปิดโรงพยาบาลชุมชนเขาสมิง อ.เขาสมิง จ.ตราด เมื่อปี พ.ศ. 2524 หลังจากเปิดบริการประชาชน ตั้งแต่ 14 พฤษภาคม 2522 พิธีเปิดเรียบง่ายโดยมีพิธีสงฆ์ และพิธีเปิดแพรคลุมป้ายโรงพยาบาล เยี่ยมผู้ป่วยและพบปะให้กำลังใจเจ้าหน้าที่โรงพยาบาล มอบเกียรติบัตรแก่ผู้มีอุปการคุณแก่โรงพยาบาล

ด้วยความเป็นมือใหม่ในการทำพิธีเปิดโรงพยาบาล และไม่ได้ปรึกษาผู้ใหญ่ หรือผู้รู้จากจังหวัดมากนัก ช่วงจตุรุษที่ทีมงานของโรงพยาบาลมิได้เอาสำลีไปติด หรือเอาน้ำมันไฟแช็คไปหยอดหัวธูปไว้ก่อน กว่าที่จะจตุรุษติดก็ทำเอาไฟเกือบไหม้ที่คุณพ่อเสม เนื่องจากมีลมพัด เพราะเราทำพิธีกลางแจ้ง

โดยทางเดินที่หน้าอาคารโรงพยาบาล แต่คุณพ่อเสมอท่านก็ไม่ได้แสดงอาการ
ตำหนิอะไรให้พวกเรา รู้สึกเสียกำลังใจ พวกเราได้แต่นึกเสียใจว่าเราบกพร่อง
จริงๆ ที่ไม่ได้งานให้พร้อมกว่านี้ ท่านได้กรุณาเขียนในสมุดบันทึกตรวจเยี่ยม
ให้โอวาทและให้กำลังใจพวกเราในการทำงานเพื่อประชาชน เกียรติบัตรที่พิมพ์
สะกด นามสกุลท่านไม่ถูกต้องท่านก็ไม่ได้ดู หรือแสดงอาการไม่พอใจ แต่ได้
กรุณาบอกแนะนำพวกเรา อย่างมีเมตตาสูงยิ่ง หลังเสร็จพิธีท่านก็เดินทางต่อไป
ทำพิธีเปิดศูนย์การศึกษาแพทยศาสตร์คลินิกที่โรงพยาบาลพระปกเกล้าจันทบุรี
ในช่วงบ่าย ช่วงนั้นเป็นปีแรกๆ ที่โรงพยาบาลพระปกเกล้าเข้าร่วมโครงการ
ผลิตแพทย์เพื่อชาวชนบทร่วมกับคณะแพทยศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปี 2552 ครบรอบ 30 ปี ของโรงพยาบาลเขาสมิง ผมได้มีโอกาสไป
ร่วมทำบุญและจัดกิจกรรมเพื่อสุขภาพแก่ประชาชน และเชิญอดีตผู้อำนวยการ
โรงพยาบาลทุกท่าน มาร่วมงาน รวมทั้งได้ทำหนังสือ “โรงพยาบาลเขาสมิง:
30 ยังแจ๋ว”? ผมได้ส่งหนังสือเล่มนี้ไปให้คุณพ่อเสมอ ท่านได้ดูรูปเก่าๆ ที่ท่านได้

กรุณาเดินทางไปทำพิธีเปิดป้ายโรงพยาบาลให้ คุณพ่อเสมอ ได้กรุณาโทรศัพท์ถึง นพ.ประพจน์ เกตตราภาค (ผู้ทรงคุณวุฒิของกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก) ฝากมาขอบคุณผมที่ส่งหนังสือฯ ไปให้ท่านและแสดงความยินดีกับผมที่ปัจจุบันได้ดำรงตำแหน่งรองปลัดกระทรวงฯ

อีกเหตุการณ์ที่ผมจำได้ในช่วงท่านเป็นรัฐมนตรีสาธารณสุข คือท่านนั่งเป็นประธานการประชุมงานสาธารณสุขมูลฐานกับแพทย์จากโรงพยาบาลชุมชน นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดและสาธารณสุขอำเภอทั่วประเทศอย่างเป็นกันเอง และสนใจซักถามพวกเราอย่างละเอียด ต่อมาหลังปี 2531 ที่ท่านพ้นตำแหน่งไปแล้ว คุณพ่อเสมอ ก็ยังรับเชิญมาเป็นประธานเปิดการประชุมงานควบคุมการบริโภคยาสูบที่ผมเป็นหัวหน้าสำนักงานคนแรก ในปี 2534

ทุกปีของวันที่ 1-7 สิงหาคม จะเป็นสัปดาห์ของการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ วันเสาร์ที่ 7 สิงหาคม ปี 2542 ท่านได้กรุณามาเป็นประธานเปิดและร่วมงาน “พลังนมแม่แด่โลก” ที่สยามเซ็นเตอร์ ปทุมวัน

เช้าวันที่ 31 พฤษภาคม 2554 วันครบรอบ 100 ปี ของคุณพ่อเสม
ผมกับภรรยา (นางพรรณณี ทิพย์ธราดล) ได้ไปกราบคุณพ่อเสมที่โรงพยาบาล
ราชวิถี ท่านป่วยต้องรับการรักษาที่ตั้งแต่ปลายปี 2553 เช้าวันนั้นโรงพยาบาล
ราชวิถีโดยท่านผู้อำนวยการ พ.ญ.วารุณี จินารัตน์ และลูกศิษย์ลูกหามากมาย

ได้มาร่วมพิธีสงฆ์ โดยจัดขึ้นที่หน้าห้องผู้ป่วยที่คุณพ่อเสม นอนรักษาตัวอยู่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ ท่านองคมนตรี อำพล เสนาณรงค์ อัญเชิญกระเช้าดอกไม้พระราชทานแด่ คุณพ่อเสม ถึงแม้ท่านจะหลับอยู่และสมองบางส่วนไม่ทำงานแล้ว แต่เมื่อ ลูกหลานได้กระซิบบ้างหูท่าน ท่านก็ตื่นลืมตาขึ้นมาเหมือนจะรับรู้ถึง พระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ท่านเจ้าอาวาสวัดมะกอก ซึ่งตั้งอยู่ในซอยหลังโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า พร้อมพระสงฆ์ อีก 8 รูป ได้สวดพระพุทธมนต์ ชุดพิเศษ ชื่อ “ธรรมจักร กับปวัตตนสูตร” แก่คุณพ่อเสมเป็นกรณีพิเศษ ท่านเจ้าอาวาสบอกผมว่า ท่านรู้จักคุณพ่อเสม ตั้งแต่คุณพ่อเสมมาเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลหญิง (ชื่อเดิมของโรงพยาบาลราชวิถี) คนแรก ท่านบอกว่าช่วงคุณพ่อเสมป่วยต้องมารับการรักษาที่โรงพยาบาลราชวิถี ท่านจะมารับบาตรจากคุณพ่อเสมถึงที่เตียง เกือบทุกวันเว้นวันเสาร์และอาทิตย์และเทศน์ธรรมะสั้นๆ ให้คุณพ่อเสมฟัง ทุกครั้ง

เมื่อพ่อเสม เจริญอายุครบ 100 ปี ในวันที่ 31 พฤษภาคม 2554 นั้น ผมมานึกย้อนหลังในปีที่คุณพ่อเสม กรุณาเดินทางไปเปิดป้ายโรงพยาบาล เขาสมิงให้ผมเมื่อปี 2524 นั้น ท่านอายุ 70 ปีแล้ว !! แต่ท่านยังกระฉับกระเฉง ไม่เคยแสดงอาการเหนื่อยล้าให้เราได้เห็นเลยแม้แต่น้อย พวกเราชาวแพทย์ ชนบทเคยไปกราบขอพรท่านที่บ้านถนนสุขุมวิทช่วงปีใหม่เกือบทุกปี จะรู้สึกได้ว่าท่านยังทำงานและติดตามข่าวสารบ้านเมืองทุกวัน ความจำดีเป็นเลิศ จนช่วงอายุกว่า 90 ปี ท่านก็ออกงานน้อยลง

คุณพ่อเสมจากพวกเราไปแต่กาย แต่ผลงานและวัตรปฏิบัติของท่าน ทำให้เรารู้สึกว่าชั่วชีวิตของคนหนึ่งคน ท่านช่างทำประโยชน์ให้วงการ สาธารณสุขและประเทศมากมายอย่างน่าทึ่งจริงๆ ควรที่พวกเราจะได้ยึดถือเป็นแบบอย่างจริงๆ

“1 คนยืนหยัด 1 ศตวรรษ เสม พริ้งพวงแก้ว”

แรงบันดาลใจแห่งแพทย์ชนบทไทย

นางแพทย์ประวิทย์ ลีสภาพรวงศ์

ในยุคก่อนนี้ เราจะเรียกแพทย์ผู้ใหญ่ว่า อาจารย์ ไม่ว่าจะมียาตำแหน่ง เป็นนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด อธิบดี หรือแม้แต่ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ทำให้เราระลึกอยู่เสมอว่า พื้นฐานแห่งวิชาชีพแพทย์คือพลังแห่งความรู้ มิใช่อำนาจจากยศถาบรรดาศักดิ์ และแพทย์อาวุโสก็จะเมตตาแพทย์รุ่นน้อง อย่างเพื่อนร่วมวิชาชีพหรือลูกศิษย์ มิใช่มองเห็นค่าเพียงลูกน้อง

อาจารย์เสม หรือคุณพ่อเสม เป็นแพทย์ท่านหนึ่ง ที่เราเรียกได้อย่างเต็มปากว่า อาจารย์ แม้ท่านจะพ้นจากตำแหน่งหน้าที่มาเป็นเวลานาน แต่ทุกครั้งที่ได้พบเจอ ท่านจะเอ่ยถึงเรื่องราวที่แสดงถึงความรอบรู้เพื่อสอนสั่งพวกเราให้เป็นคนดีมีวิชา เรื่องราวที่ท่านถ่ายทอด ทำให้เห็นวามุมมองของท่าน กว้างกว่าการแพทย์ แต่ครอบคลุมไปถึงการสาธารณสุข และขยายไปสู่ พรหมแดนทางสังคมศาสตร์อีกด้วย

ครั้งหนึ่งที่เราร่วมกันต่อต้านการทุจริตยาในกระทรวงสาธารณสุข ท่านได้กรุณาสละเวลามาร่วมวงประชุมที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และปลุกเร้าให้เราปกป้องรักษากระทรวงสาธารณสุข นอกจากนี้ยังได้เอ่ยถึงภารกิจด้านสาธารณสุข และเชื่อมโยงให้เห็นว่า ในยุคสมัยใหม่ความเปลี่ยนแปลงในการดำรงชีวิตมีผลต่อลักษณะความเจ็บป่วย โดยยกตัวอย่างโรคนี้ไว้ในถั่งน้ำดีที่พบเพิ่มขึ้นกว่าสมัยก่อน เนื่องจากประเภทอาหารที่คนรุ่นใหม่ทาน

ทุกครั้งที่เราเตือนร้อนจากความไม่เป็นธรรมในกระทรวงสาธารณสุข ปุชนียบุคคลที่เราหวังพึ่งอยู่เสมอคืออาจารย์เสม และท่านยินดีที่จะร่วมสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในทุกคราว หลายครั้งเราไปรบกวนขอคำชี้แนะจากอาจารย์ถึงบ้านของท่าน และท่านมักจะให้คำแนะนำพร้อมความรู้แก่เราอยู่เสมอๆ ครั้งหนึ่งเมื่อให้คำชี้แนะเสร็จ อาจารย์ได้แถมความรู้เกี่ยวกับพระเจ้าเหา ซึ่งเราอาจคิดว่าเป็นเพียงสำนวนไทยธรรมดา และน่าจะไม่มีตัวตนจริง แต่จากการที่อาจารย์เป็นผู้รักในการอ่านและค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นเวลายาวนาน ทำให้อาจารย์สามารถเล่าได้ว่า ประวัติศาสตร์ของพระองค์นั้นมีที่มาที่ไปอย่างไร จนคนรุ่นเราอดทึ่งไม่ได้ว่า แม้จะอายุมากแต่อาจารย์ยังมีความทรงจำในสิ่งที่ได้ศึกษาด้วยตนเองอย่างดีเยี่ยม และพร้อมถ่ายทอดให้เราเมื่อมีโอกาส

และด้วยความที่อาจารย์เป็นที่พึ่งให้กับเรามาโดยตลอด และสั่งสอนให้เราเป็นคนดี เพื่อให้เราร่วมกันมุ่งหน้าก้าวไปสู่สังคมที่เป็นธรรม ที่อาจารย์มักจะเอ่ยเสมอๆ ว่า เมื่อฟ้าสีทองผ่องอำไพ ประชาชนจะเป็นใหญ่ในแผ่นดิน จึงไม่แปลกที่เราจะเรียกอาจารย์ว่า คุณพ่อ เพราะนอกจากท่านจะสั่งสอนอบรมเรา แต่ท่านยังห่วงใยและดูแลพวกเราตราบเท่าที่ท่านยังมีเรี่ยวแรงที่จะ

ทำได้ และเป็นความห่วงใยหรือการดูแลที่ปราศจากการมุ่งหวังประโยชน์
ตอบแทน นอกจากประโยชน์ที่จะตกสู่สังคม เท่าที่ผมระลึกได้ ไม่มีอาจารย์
ท่านใดอีกแล้วในวงการสาธารณสุข ที่เราจะเรียกได้อย่างเต็มปากเต็มคำและ
เต็มใจว่า คุณพ่อ เหมือนกับที่เราเรียกท่านว่า คุณพ่อเสมอ

จากประวัติและผลงานที่ท่านได้ฝากไว้ในวงการสาธารณสุข ตั้งแต่
การบุกเบิกตั้งโรงพยาบาลเอกเทศ การผลิตน้ำเกลือเพื่อรักษาอหิวาตกโรค
การผลิตยาในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง และการประยุกต์ใช้สมุนไพรใน
โรงพยาบาล ทั้งที่ในสมัยก่อนองค์ความรู้และเทคโนโลยีไม่เพียงพอเหมือน
ในสมัยปัจจุบัน รวมถึงการที่ท่านได้พัฒนาโรงพยาบาลด้วยความร่วมมือร่วมใจ
ของภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาครัฐ จนบุกเบิกให้รัฐบาลยอมรับ
หลักการของเงินบำรุง ที่เก็บจากคนไข้เพื่อใช้รักษาคนไข้ ไม่ต้องนำส่งเข้าคลัง
สิ่งที่ท่านได้วางรากฐานไว้ทั้งหลายนั้น ทำให้แพทย์ชนบทในรุ่นเรามีแรงบันดาลใจ
ที่จะก้าวตาม ไม่ว่าจะมียุโรปสรรคขวากหนามเพียงใด เพราะสิ่งที่เราต้องเจอใน
วันนี้ไม่อาจเทียบได้กับสิ่งที่ท่านฝ่าฟันในวันก่อนๆ

แม้วันนี้ ท่านจะได้จากพวกเราไปสู่สัมปรายภพ แต่ผลงานและคุณความดี
อีกทั้งความรู้ที่ท่านได้ถ่ายทอดเอาไว้ จะคงดำรงอยู่และยังประโยชน์แก่สังคม
ต่อไป สิ่งที่เราจะทำได้เพื่อแทนคุณท่านได้ แม้อาจไม่มีวันหมด ก็คือ การมุ่งมั่น
สร้างความเป็นธรรมให้เกิดในสังคม เพื่อให้เราไปได้ถึงวันที่ฟ้าสีทองผ่องอำไพ
ตามที่ท่านได้กล่าวถึงอยู่เสมอ

"พ่อเสมอ พริ้งพวงแก้ว" แพทย์แห่งศตวรรษ

นางแพทย์หญิงศ ธรรมาวุฒิ
อดีตประธานชมรมแพทย์ชนบท

ผมยังจดจำคำพูดหลายๆ ครั้งที่พ่อเสมอ ได้ให้ไว้กับที่ประชุมประจำปีของหม่อมวลแพทย์ชนบทได้ดี ทุกๆ ครั้งคำพูดของพ่อเสมอได้ปลุกต่อมความกล้าของวิชาชีพแพทย์ ที่ต้องเสียสละความสุขอันเกินควร ต่อสู้กับอำนาจที่ฉ้อฉลอำมิส ที่เป็นบาป ท่านมาในชุดเดิมเสมอ มีคนไม่มากนักที่ได้รับฟังเรื่องราวประวัติศาสตร์ของวงการสาธารณสุขไทย จากการเล่าเรื่อง จากตัวท่านเอง แววตาและน้ำเสียงของท่าน เอาจริงเอาจังทุกครั้งหวังในความเป็นแพทย์ที่ดี ให้ก่อกำเนิดในประเทศนี้เพื่อสืบสานปณิธานของแพทย์ชนบท รุ่นแล้วรุ่นเล่า ซึ่งความเป็นแพทย์ของมนุษยชาติของพ่อเสมอ ในศตวรรษนี้ไม่มีคนที่สองแน่นอน

ผมเองมีส่วนทำให้พ่อเสมผิตหวังมาก ครั้งหนึ่ง ซึ่งเมื่อคิดขึ้นมาครั้งใด ความรู้สึกผิดในครั้งนั้นยังตามมาอย่าเตือนเสมอ เพื่อเป็นการบันทึกไว้ ขอบอกเล่าให้กับผู้ที่ก้าวตามรอยของพ่อเสมอให้ ทราบพอสังเขป

ในปี พ.ศ. 2543-2544 ที่ผมและเพื่อนๆ พี่ๆ เป็นอนุกรรมการสรรหาแพทย์ชนบทดีเด่นกองทุนนายแพทย์กนกศักดิ์ พูลเกษร ได้ดำเนินการตามกระบวนการสรรหาแพทย์ชนบทเพื่อมารับรางวัลดังกล่าว แต่ด้วยข้อจำกัดของวิสัยทัศน์ของผมและอนุกรรมการ ทำให้เราได้ข้อสรุปส่งให้มูลนิธิแพทย์ชนบทว่าปีนี้ไม่มีแพทย์ผู้ใดเหมาะสมที่จะได้รับรางวัล

“พ่อเสียใจ ที่ไม่มีแพทย์ดีๆ ในประเทศนี้ พ่อเสียใจ พ่อเสียใจที่สุด พ่อจะไม่มาร่วมงานกับพวกเราอีกแล้ว” คำนั้นประกาศก้อง ณ ที่ประชุมใหญ่ของพวกเรา

ในปีถัดๆ มาทุกปี การสรรหาแพทย์ชนบทดีเด่นก็ยังคงเป็นการสรรหาที่เข้มข้น และมีผู้เหมาะสมทุกปี และคุณพ่อเสมก็มาให้กำลังใจพวกเราทุกครั้ง

คงไม่ต้องกล่าวถึงว่าดวงวิญญาณของพ่อเสมอ จะอยู่ในสวรรค์ชั้นใด ท่านสถิตย์อยู่ในชั้นสูงสุดที่ผู้คนจะพึงปรารถนา นอกจากนั้นท่านจะยังอยู่ในใจของหมู่วมวลพี่น้องแพทย์ชนบททุกคนอย่างมั่นคงถาวรตลอดไป ท่านเป็นเทพของพวกเราชั่ววันจิวันรันดร์

ด้วยความเคารพสูงสุด

หนึ่งคนยืนหยัด หนึ่งศตวรรษ เสมอ พริ้งพวงแก้ว

นางแพทย์สุวิวัฒน์ วิเศษพงษ์สุภา
ผอ.พ.สมเด็ฯพระบรมภคินีนาถ ณ อำเภอหนาว จังหวัดสงขลา
อดีตประธานชมรมแพทย์ชนบท

หนึ่งคนยืนหยัด หนึ่งศตวรรษ เสมอ พริ้งพวงแก้ว งานวันที่ 31 พ.ค. 2554 เพิ่งผ่านไปหมาดๆ เลือที่ เป็นสัญลักษณ์ของงาน ผมชื่อมา 10 ตัว ทอยให้เพื่อนและน้องๆ แพทย์ได้สวมใส่ น้องใหม่ๆ ถามผมว่า อาจารย์เป็นใคร มีความสำคัญกับพวกเราอย่างไร ผมไม่สามารถอธิบายได้ทั้งหมด เพราะ “พ่อเสมอ” ที่พวกเราเรียกจนติดปาก ทำอะไรไว้มากมาย ผมเลยแนะนำให้นำไปอ่านหนังสือเล่มหนึ่ง “เกียรติประวัติแพทย์ไทยฝากไว้ให้คนรุ่นหลัง: ชีวิตและผลงานศาสตราจารย์นายแพทย์เสมอ พริ้งพวงแก้ว”

ประสบการณ์โดยตรงเล็กๆ ที่ผมสัมผัสและประทับใจมีรู้ลึมต่อ “พ่อเสมอ” ในช่วงที่คุณพ่อยังมีกำลังวังชา เราในฐานะรุ่นพี่โรงพยาบาลชุมชน นำน้องๆ แพทย์ที่ได้รับรางวัลเกียรติยศ “แพทย์ดีเด่นกองทุน นพ.กนกศักดิ์

พุลเกษร” เข้าพบคุณพ่อ เพื่อรับฟังโอวาท ทุกครั้งคุณพ่อให้ความเมตตา
สั่งสอน ให้กำลังใจในการทำงาน ท่านจะสอบถามสารทุกข์สุกดิบ หัวใจผม
พองโตทุกครั้งไปที่มีโอกาสได้ฟังข้อคิด คำสอน และที่สำคัญคือ คำเตือนสติให้
ยึดมั่นในการทำความดีให้กับผู้คนในชนบท

เสียงที่ดังก้องกังวาน พร้อมมือขวายกขึ้นเหนือศีรษะของพ่อเสมอ
“เมื่อท้องฟ้าสีทอง ผ่องอำไพ ประชาชนจะเป็นใหญ่ในแผ่นดิน” เป็นวลีอมตะ
ที่พ่อเสมอ กล่าวทุกครั้งในโอกาสการประชุมวิชาการประจำปีของชมรม
แพทย์ชนบท โดยเฉพาะภายหลังการมอบรางวัลแพทย์ดีเด่นในชนบท กองทุน
นพ.กนกศักดิ์ พุลเกษร วลีนี้ดังก้องอยู่ในใจผมตลอดระยะเวลาที่ยังคงทำงานอยู่
ในชนบท ผมในฐานะหมอบ้านนอกตัวเล็ก ๆ ขอคารวะในน้ำใจที่ยิ่งใหญ่
ขอยึดถือแนวทางที่ “พ่อเสมอ” ได้สั่งสอน เป็นผู้ให้ที่ติดดิน “พ่อเสมอ” เป็นต้น
แบบของลูกๆ เสมอมา

“พ่อเสมอ”.....จะอยู่ในใจพวกเราตลอดไป

ขอดวงจิตวิญญาณของ คุณพ่อเสมอ พริ้งพวงแก้ว ได้ไปสู่สัมปรายภพ
ที่สงบในอนาคตกาลตลอดไป

ภารกิจที่ควรสานต่อ เพื่อพ่อเสมอ

นางแพทย์วชิระ บกพิบูลย์
อดีตประธานชมรมแพทย์ชนบท 2543-2545

การจากไปของศาสตราจารย์นายแพทย์เสมอ พริ้งพวงแก้ว หรือ คุณพ่อเสมอ ของชาวแพทย์ชนบท ด้วยโรครรารวมอายุ 100 ปี 37 วัน เมื่อคืนวันที่ 7 ก.ค. 2554 แม้ทุกฝ่ายจะยอมรับว่าเป็นไปตามกฎเกณฑ์ธรรมชาติ การเกิด การแก่ การเจ็บ และการตาย แต่อย่างไรก็ยังมีหลายท่านที่หลังน้ำตา รำลึกและอาลัยให้แก่ปูชนียบุคคลของวงการแพทย์และสาธารณสุขรวมทั้งของสังคมไทยท่านนี้ ทั้งที่เมื่อ 31 พ.ค. 2554 ที่หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เราเพิ่งจะร่วมกันจัดงาน “หนึ่งคนยืนหยัด หนึ่งศตวรรษ เสมอ พริ้งพวงแก้ว” เพื่อเป็นการรำลึกถึงคุณงามความดีของท่านและเผยแพร่ให้ปรากฏแก่สาธารณชนรุ่นหลังต่อไป

เมื่อศึกษาประวัติของท่านรวมทั้งผลงานตลอดช่วงชีวิตของท่านที่อุทิศตนตั้งแต่วัยหนุ่มจนล่วงเข้าวัยชรา ทั้งในฐานะแพทย์ นักการสาธารณสุข ผู้บริหารโรงพยาบาล และรัฐมนตรี จะเห็นได้ว่า คุณพ่อเสมอ มีเจตนารมณ์ แน่วแน่ที่จะเห็นเพื่อนคนไทยมีสิทธิและโอกาสเข้าถึงบริการสาธารณสุขที่มี

คุณภาพอย่างเท่าเทียมเสมอภาค โดยเฉพาะประชาชนคนทุกวัยทุกชนบท
ถึงแม้ในช่วงเวลานั้น เราจะยังไม่มั่งมีงบประมาณมากเท่าในสมัยนี้ แต่ก็สามารถ
พัฒนาการสาธารณสุข จนเป็นที่ยอมรับยกย่องของนานาชาติและองค์การ
อนามัยโลก

เพื่อเป็นการสานต่อเจตนารมณ์ของท่านให้เป็นผลสำเร็จ เรายังมีการกิจ
ข้างหน้าที่รอคอยให้คนรุ่นหลังอย่างพวกเราได้รับไม้ต่อไปดำเนินการให้สำเร็จ
ก็คือ

1) การพัฒนาระบบบริการการแพทย์และสาธารณสุขทุกระดับที่มี
คุณภาพให้ทั่วถึงประชาชนทั้งประเทศ ไม่ว่าในเมืองหรือในชนบท โดยเฉพาะ
การพัฒนาบริการปฐมภูมิให้เข้มแข็ง เป็นฐานรองรับที่มั่นคง ผนวกกับพัฒนา
ระบบส่งต่อที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจุบันระบบบริการปฐมภูมิยังถือว่าอยู่
ระหว่างการพัฒนา ยังต้องการวิสัยทัศน์และความมุ่งมั่น ของฝ่ายนโยบาย
รวมทั้งการสนับสนุนอย่างเป็นระบบที่ชัดเจน ขณะเดียวกันฝ่ายปฏิบัติทั้งระดับ
จังหวัด อำเภอ และตำบลจะต้องให้ความสำคัญและพัฒนา โดยยึดประโยชน์
สูงสุดที่จะเกิดแก่ประชาชนเป็นสำคัญ ร่วมกันศึกษา เรียนรู้ และปฏิบัติ
โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2) ร่วมกันขับเคลื่อนนโยบายการสาธารณสุข ที่เป็นประโยชน์แก่
สุขภาพของประชาชน และการร่วมตรวจสอบวิพากษ์นโยบายที่บิดเบือน
อ้างประโยชน์ประชาชนบังหน้า แต่ที่จริงแล้วแสวงหาประโยชน์ส่วนตนและ
พรรคพวก ทั้งในหมู่ข้าราชการและนักการเมือง คุณพ่อเสมท่านก็เคยแต่งตั้ง
ไว้ทุกข์ ร่วมลงนามขับนักการเมืองที่คอร์รัปชันมาแล้ว ในสมัยเป็นรัฐมนตรีท่าน
ได้ผลักดันให้มีบัญชียาหลักแห่งชาติจนเป็นผลสำเร็จ แล้วพัฒนาใช้มาจน
ปัจจุบัน

3) การแสวงหาหนทางร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ช่วยเหลือดูแลผู้ยากไร้ ดังคุณพ่อเสมอในวัยชรา ท่านเป็นประธานมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก ท่านระดมความช่วยเหลือให้ทุนการศึกษาแก่เด็กยากจนในภาคเหนือที่พ่อแม่เสียชีวิตด้วยโรคเอดส์จนจบปริญญา หากเราสามารถหาแหล่งทุนเชื่อมร้อยเอาพลังต่างๆ ให้หยิบยื่นสู่ประชาชนคนด้อยโอกาสที่ยังมีอยู่มากมายในบ้านเรา ก็ควรร่วมกันกระทำ

4) เผยแพร่ประวัติผลงานการต่อสู้ของคุณพ่อเสมอให้เป็นแบบอย่างและยกย่องแก่นุชนรุ่นหลัง แม้ท่านจะเป็นที่เคารพนับถือของพวกเขา แต่ต้องยอมรับว่าในวงกว้าง คนทั่วไปยังรู้จักท่านน้อยมาก สังคมไทยยังยกย่องสามัญชนคนทำดีน้อยเกินไป คุณพ่อเสมอท่านเป็นแบบอย่างประเภท “สอนให้จำ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เย็นให้สัมผัส” เป็นนักอุดมคติตลอดชีวิต ไม่ยึดติดในยศถาบรรดาศักดิ์ เราก่อนข้างจะวิตกกังว่าเยาวชนของเรา จะเสพสุขกันจนลืมการใช้ชีวิตแบบกล้าต่อสู้ กล้าเสียสละเพื่อสังคม การยกย่องคนดีเผยแพร่ประวัติให้นุชนรุ่นหลังรู้ จะเป็นความหวังหนึ่งที่จะชักชวนให้เกิดนักอุดมคติน่าใหม่ๆ ตามมา

ทั้ง 4 ข้อนี้หลายท่านก็ยังคงดำเนินการอยู่แล้ว และเราคงต้องร่วมกันเพียรพยายามให้สำเร็จ แม้หนทางอาจจะอีกยาวไกล เพื่อพี่น้องคนไทยและเพื่อตอบแทนคุณความดีของคุณพ่อเสมอ โดยการสืบสานต่อปณิธานและเจตนารมณ์ของท่าน แม้จะพบอุปสรรคใดๆ ก็ตาม เพื่อดวงวิญญาณของท่านจะได้ภาคภูมิใจและมีความสุขที่ลูกหลานคนรุ่นหลังบูชาท่าน ด้วยการปฏิบัติตามแนวทางของท่านโดยยึดถือประโยชน์ของประชาชนและส่วนรวม และขอให้ดวงวิญญาณท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพเทอญ

พ่อเสมอ เข้าหลอมแพทย์ชนบท

ผู้สร้างตำนานอุดมการณ์ไม่เคยเปลี่ยนแปลง

นางแพทย์อารักษ์ วงศ์วรชาติ
ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสิชล
อดีตประธานชมรมแพทย์ชนบท

นับแต่เข้ามาในแวดวงการแพทย์และสาธารณสุข เมื่อ 20 กว่าปีที่ผ่านมา ชื่อนายแพทย์เสมอ พริ้งพวงแก้ว เป็นที่รับรู้ในหมู่แพทย์ชนบทโดยทั่วไป คราใดที่เข้าร่วมประชุมชมรมแพทย์ชนบทในทุกปี มีท่านมาเป็นกำลังใจให้เสมอมิเคยขาด นอกจากจะให้กำลังใจกับแพทย์ชนบทที่ได้รับการคัดเลือกเป็นแพทย์ดีเด่นแล้ว ท่านยังให้กำลังใจกับแพทย์ชนบททุกคนที่เข้าร่วมประชุมและฝากไปถึงแพทย์ในชนบททุกๆ คนด้วย ท่านจะแทนตัวเองว่าพ่อ และเรียกพวกเราว่าลูกทุกคน ท่านให้ความรัก ความเมตตา เอื้ออาทร สอนให้เราตั้งมั่นอยู่ในความดีงาม ให้มีความกล้าหาญ ที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง ไม่ต้องเกรงกลัวอิทธิพลใดๆ พ่อเสมอมิเพียงแต่เป็นแพทย์ เป็นนักบริหารการสาธารณสุขที่ในยุคนี้ยากจะหาใครเทียบแล้ว ท่านยังเป็นเสาหลักของบ้านเมือง เป็นผู้นำของสังคมไทย ที่ช่วยผ่อนคลาย

ภาวะวิกฤติของสังคมลงได้เสมอมา แม้จะมีอายุล่วงเลยวัยเกษียณไปแล้ว ท่านไปเคยปล่อยชีวิตให้ว่างเปล่า เรียนรู้ ติดตามข่าวสารบ้านเมืองอยู่ตลอดเวลา และที่นายกองอึ้งนับถือเป็นอย่างยิ่งคือความเป็นครูแพทย์ชนบท แพทย์ชนบทดีเด่นในแต่ละปีจะได้มีโอกาสเข้าพบขอพรจากพ่อเสมอมา

ในช่วงที่ผมดำรงตำแหน่งประธานชมรมแพทย์ชนบท เป็นรอยต่อของการต่อสู้กับขบวนการทุจริตยา 1,400 ล้าน แม้นักการเมือง ศาลได้มีคำพิพากษาให้จำคุกไปแล้ว ยังหนึคคืออยู่ ผู้บริหารในกระทรวงสาธารณสุขเองก็ยังมีปัญหา กับแพทย์ชนบทที่ออกมาเปิดโปงเรื่องนี้ จึงได้มีโอกาสเข้าพบท่านเพื่อขอคำแนะนำ ผมยังไม่ทันที่จะเอ่ยปากเล่าให้ฟังว่าเกิดอะไรขึ้น พ่อเสมบอกกับผมและคณะที่เข้าพบว่าพ่อทราบเรื่องทั้งหมดแล้ว และสอนพวกเราว่า ลูกทุกคนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ได้ทำสิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ขอให้มีความอดทนอดกลั้น มีสติ ใช้ปัญญา มีเมตตา และอโหสิกรรม ทุกอย่างเมื่อมีจุดเริ่มต้น ต้องมีจุดจบ และล้วนเป็นไปตามวิถีทางแห่งธรรม และเป็นไปตามกฎแห่งกรรมเสมอ

“เมื่อฟ้าสีทองมองอำไพ ประชาชนจะเป็นใหญ่ในแผ่นดิน ประชาชนคือหัวใจของการพัฒนา”

เป็นคำสอนที่แพทย์ชนบททุกคนจดจำไปตลอดกาล และนำไปปฏิบัติตามคำสอนของท่าน จงลงไปหาประชาชน อาศัยอยู่กับประชาชน เรียนรู้จากประชาชน กำหนดอนาคตด้วยตัวเอง ร่วมงานกับพวกเขา เริ่มจากสิ่งที่เขาู้สร้างจากสิ่งที่เขา มี

ในวาระสุดท้ายแห่งชีวิตของท่าน พ่อเสม ยังคงเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณแพทย์ชนบทตลอดกาล ผู้สร้างตำนานอุดมการณ์ไม่เคยเปลี่ยนแปลง

ตำนานพ่อเสมอ.....

มรดกที่มอบให้แก่ลูกหลานแพทย์ไทย

นางแพทย์พงศ์เทพ วงศ์วัชรไพบูลย์
เลขาธิการมูลนิธิแพทย์ชนบท

ในช่วงชีวิตของคุณคน แม่นับว่าอยู่ร้อยปี ก็นับว่าสั้น ถ้าเทียบกับอายุของโลกใบนี้ ราว 4,700 ล้านปี หลายคนไขว่คว้าค้นหายาเพื่อสู่การเป็นอมตะ แต่การมีชีวิตที่เป็นอมตะได้มีเพียงวิธีเดียวคือการเป็นตำนาน เพราะการเป็นตำนานนั้นจะเล่าขานสืบต่อไปไม่รู้จบสิ้น **ชีวิตของคุณพ่อเสมอ พริ้งพวงแก้ว** จึงเป็นอมตะ เพราะท่านเป็นตำนานของแพทย์ชนบทไทยที่จะถูกจารึกไว้ตราบนานชั่วลูกชั่วหลาน

ตลอดเวลา 100 ปี 1 เดือน 8 วัน ของช่วงชีวิตของคุณพ่อเสมอ ได้ทำคุณานุการแก่วงการแพทย์และวงการสาธารณสุขไทยเป็นอย่างมากจนกล่าวไม่หมดสิ้น ซึ่งหาได้ยากยิ่งที่ใครในสังคมไทยและวงการสาธารณสุขไทยจะได้รับการยอมรับและชื่นชมอย่างแท้จริงจากทุกคนดังเช่นคุณพ่อเสมอได้รับ

คุณความดีของท่านสมควรที่จะได้รับการบันทึกและกล่าวขานถึงในหลายวาระโอกาสเพื่อเป็นการปลุกจิตสำนึกของทุกคนในสังคม โดยเฉพาะแก่นักศึกษาแพทย์และแพทย์จบใหม่ให้ได้รับรู้จักต้นแบบของแพทย์ที่ดีและงดงามของวงการแพทย์ไทย

ในการสนับสนุนงานของแพทย์ชนบท คุณพ่อเสมอ เป็นผู้ก่อตั้งและเป็นประธานมูลนิธิแพทย์ชนบทคนแรก โดยจดทะเบียนตั้งแต่วันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2525 และท่านได้ทำหน้าที่ในตำแหน่งประธานมูลนิธิแพทย์ชนบทอยู่ยาวนานกว่า 10 ปี ผลงานที่สำคัญในขณะดำรงตำแหน่งประธานมูลนิธิแพทย์ชนบทคือการรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ในปี พ.ศ. 2530 ซึ่งคุณพ่อเสมอ พริ้งพวงแก้ว ประธานมูลนิธิแพทย์ชนบท และนพ.ชูชัย ศุภวงศ์ ประธานชมรมแพทย์ชนบท ในขณะนั้นได้รณรงค์ให้ประชาชนและแพทย์ พยาบาล วังจากทุกภาคทั่วประเทศไทย พร้อมทั้งเชิญชวนให้ประชาชนร่วมลงนาม 6 ล้านรายชื่อ เพื่อเรียกร้องให้มีการคุ้มครองสิทธิของผู้ไม่สูบบุหรี่ เนื่องในวโรกาสในหลวงพระชนมายุครบรอบ 60 พรรษา นับเป็นประชามติที่มากที่สุดของ

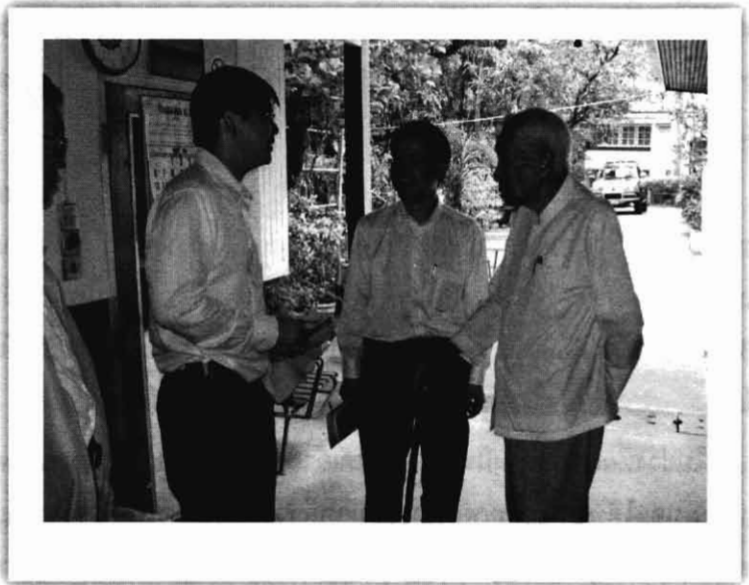
ประเทศไทย ส่งผลให้มีกฎหมายคุ้มครองผู้ไม่สูบบุหรี่ ซึ่งเป็นเครื่องมืออัน
ทรงพลังในการทำให้คนไทยลดละเลิกบุหรี่ ช่วยยืดชีวิตของคนไทยจำนวนหลาย
ล้านคน

ในการรณรงค์วิ่งต้านเหล้า ปี พ.ศ. 2550 จนรวบรวม 13 ล้านรายชื่อ
เพื่อสนับสนุนให้มีกฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ คุณพ่อเสม พริ้งพวงแก้ว
ได้ให้กำลังใจและสนับสนุนพวกเราแพทย์ชนบทว่า “พ่อได้ทำแล้ว เมื่อปี
2530 ให้คนได้ละเลิกบุหรี่ พ่อขอให้ลูกทุกคนช่วยกันคนละไม้ละมือ ให้โลก
ทั้งโลกได้รับรู้ถึงพิษภัยของสุรา พ่อภูมิใจที่ลูกๆ ได้ทำอย่างดีที่สุด”

ในช่วงที่ผมจบแพทย์ใหม่ๆ และได้เข้าร่วมประชุมวิชาการชมรมแพทย์
ชนบท ผมจะได้พบเห็นคุณพ่อเสมขึ้นมากล่าวให้กำลังใจในที่ประชุม และ
ประโยคสุดท้ายที่จะได้ยินทุกครั้งคือ “เมื่อท้องฟ้าสีทองมองอำเภอ ประชาชน
จะเป็นใหญ่ในแผ่นดิน” เป็นคำยืนยันถึงหัวใจจิตหัวใจของคุณพ่อเสมที่คิดถึงแต่สังคม
และหวังให้แพทย์ทุกคนทำเพื่อประชาชน

ในช่วงหลังที่คุณพ่อเสมอายุมากขึ้น แพทย์ชนบทรุ่นพี่จะนำน้องๆ
แพทย์ที่ได้รับรางวัลเกียรติยศ “แพทย์ดีเด่นกองทุน นพ.กนกศักดิ์ พูลเกษร”
เข้าพบคุณพ่อเสมที่บ้าน เพื่อรับฟังโอวาท ทุกครั้งคุณพ่อให้ความเมตตา
สั่งสอน ให้กำลังใจในการทำงาน ท่านจะสอบถามสาร
ทุกข์สุขดิบ ซึ่งเป็นโอกาสที่ได้รับฟังข้อคิด คำสอน และที่
สำคัญคือ คำเตือนสติให้ยึดมั่น
ในการทำความดีให้กับผู้คนใน
ชนบท

จำได้ว่าในช่วงที่ผมเป็นประธานแพทย์ชนบทใหม่ๆ และมีโอกาสได้เข้าพบคุณพ่อเสมอ ท่านได้ให้โอวาทสั้นๆ ว่า “ขอให้ลูกๆ ยึดมั่นในความถูกต้อง อะไรถูกก็ว่าถูก อะไรผิดก็ว่าผิด ช่วยกันดูแลกระทรวงสาธารณสุขพ่อคอยดูพวกเราอยู่” เป็นคำกล่าวของคุณพ่อเสมอที่ผมนึกถึงเสมอ เมื่อถึงเวลาที่ต้องแสดงความเห็นอย่างตรงไปตรงมาในฐานะประธานชมรมแพทย์ชนบทที่บางครั้งต้องพูดหรือแสดงความกล้า ที่อาจทำให้ผู้มีอำนาจในบ้านเมือง หรือในกระทรวงสาธารณสุขชุ่นข้องหมองใจ ความกล้าจะเกิดขึ้น เมื่อเราได้เห็นผู้ที่กล้ากว่าเรา ผู้ซึ่งทำให้เราเห็นจริงว่า ความกล้าที่ถูกต้อง เพื่อประโยชน์ของบ้านเมืองนั้น เป็นสิ่งที่ควรทำ และต้องทำ

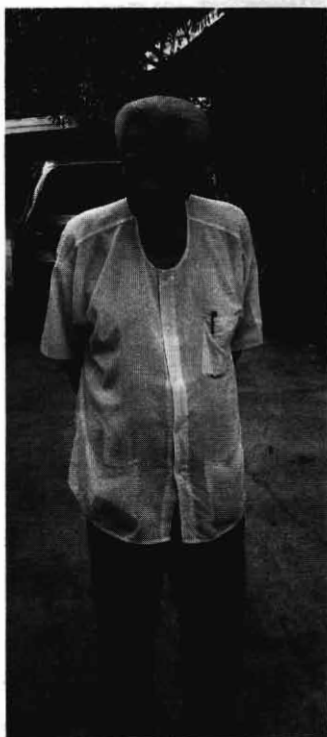
หลายครั้งที่พวกเราได้มีโอกาสไปเยี่ยมท่านที่บ้าน ท่านจะพูดถึงสถานการณ์บ้านเมืองและแนะนำพวกเรา ทำให้พวกเราประทับใจว่าท่านคอยดูและให้กำลังใจพวกเราอยู่จริงๆ ครั้งหนึ่งคุณพ่อเสมอได้สอนพวกเราว่า “ขอให้

พวกเราทำให้บ้านเมืองของเราดีขึ้น อย่าคิดว่าธุระไม่ใช่ ถ้าบ้านเมืองดี การแพทย์ก็จะดีตามไปด้วย” ทำให้สะท้อนถึงหลายสิ่งหลายอย่างที่เราเราชาวแพทย์ชนบททำ แม้จะมีหลายร้อยคนที่บอกว่า เราเป็นหมอการเมืองบ้าง ยุ่งเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับตัวเองบ้าง แต่คำยืนยันของคนคนเดียวที่ผ่านมา 4 แผ่นดิน ย่อมทำให้พวกเราเชื่อมั่นในสิ่งต่างๆ ที่เราทำได้

ผมยังจำช่วงเวลาที่รถแล่นออกจากบ้านคุณพ่อเสมอ ภาพและสายตาของบุรุษผู้ทุ่มเทแรงกายแรงใจให้กับสังคมที่มองตามมา ทำให้ผมรู้สึกว่าคุณพ่อเรายังทุ่มเททำงานน้อยไป เรายังต้องทำงานของเราให้ดีกว่านี้

ภาพของคนอายุ 100 ปี ที่รักผืนแผ่นดินไทยและทำทุกวิถีทางเพื่อให้แผ่นดินไทยดีขึ้นในตลอดช่วงชีวิต 100 ปี สอนผมได้มากกว่าคำสอนใดๆ ทำให้ผมเข้าใจถึงคำว่า “จิตวิญญาณแห่งแพทย์ชนบทไทย” แม้ว่ากายของท่านจะจากเราไป แต่ผมเชื่อว่าท่านยังคงคอยดูเราอยู่จากสวรรค์ชั้นฟ้า และความเคารพที่ดีที่สุดในที่พวกเราจะมอบให้ท่านได้ คือการรักษาโรคที่คุณพ่อเสมอทั้ง นั่นคือจิตวิญญาณแห่งความเป็นแพทย์ชนบท ที่จะยังคงอยู่ในจิตใจของเราทุกคนตลอดไป

“เมื่อฟ้าสีทองผ่องอำไพ ประชาชนจะเป็นใหญ่ในแผ่นดิน”

พ่อเสมอ พริ้งพวงแก้ว.....บิดาแห่งแพทย์ชนบทไทย

นางแพทย์เกษังศักดิ์ วัชรกุลเกษรติ
ประธานชมรมแพทย์ชนบท วันที่ 22-23 1/2

คำว่าพ่อ ที่พวกเรา (แพทย์ชนบท) ใช้เรียก อาจารย์เสมอ พริ้งพวงแก้ว บ่งบอกได้เป็นอย่างดีว่าพ่อเสมอนั้นได้รับความเคารพรักและนับถือ และถูกยกไว้ในฐานะที่สูงมากเพียงใดของเหล่าแพทย์ชนบทไทย

ทุกๆ ปีในงานประชุมวิชาการของชมรมแพทย์ชนบท หากพ่อเสมอ สุขภาพแข็งแรงดีพวกเราจะได้รับความเมตตาจากท่านที่จะมาร่วมงาน เพื่อให้ข้อคิด สร้างแรงบันดาลใจ ให้กำลังใจให้กับลูกๆ แพทย์ชนบทไทย ที่จะเสียสละ และตอบแทนคุณแผ่นดิน

พวกเราจะถือเป็นเกียรติสูงสุดเสมอ ที่จะขออนุญาตพ่อเสมอพาแพทย์ชนบทดีเด่นกองทุนนายแพทย์กนกศักดิ์ พูลเกษร มาขอรับพรจากท่าน และทุกๆ ครั้ง เมื่อพวกเราได้มีโอกาสไปเยี่ยมคารวะพ่อเสมอคราใด พวกเราก็มักมีโอกาสได้รับโอวาท คำสอน ประวัติศาสตร์ อุดมการณ์ จากพ่อ (อาจารย์) เสมอทุกครั้งไป

ผู้เขียนเอง ได้มีโอกาสพบกับพ่อ (อาจารย์) เสม หลายครั้งในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมาทำให้อึดทั้งในความทรงจำของพ่อเสมอไม่ได้ เพราะพ่อเสมนั้นอายุกว่า 90 ปี แต่กลับสามารถเล่าเรื่องราวในอดีตให้พวกเราฟัง โดยไม่มีอาการหลงหรือลืมเหมือนผู้สูงอายุทั่วไปเลย

และที่อดรู้สึกซาบซึ้งไม่ได้ เมื่อคราวที่ผู้เขียนถูกอดีตปลัดกระทรวงสั่งย้ายภายใน 7 วันเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2547 พ่อเสมอ ซึ่งได้คอยติดตามข่าวคราวความเคลื่อนไหวของลูกๆ โดยตลอด ได้ฝากบอกกับพี่อำพลจินดาวัฒน์ ว่าพ่อเป็นห่วงผู้เขียนมาก ขอให้โทรไปหาพ่อ ผู้เขียนจึงรีบโทรไปหาทันทีในวันที่ 26 พฤษภาคม 2547 พ่อเสมอได้ให้กำลังใจ เพราะรู้ว่าสิ่งที่ลูกๆ ตั้งใจทำก็เพื่อประชาชนที่ยากไร้ในชนบท และได้สอนธรรมะขั้นสูงสุดคือ โยนิโสมนสิกขา กุศลธรรม 10 ประการ คือ 1. อย่าทำร้ายคนอื่น 2. ไม่เอาของคนอื่น 3. ไม่ผิดลูกเมียเขา 4. ไม่พูดปด 5. ไม่พูดส่อเสียด 6. ไม่พูดเพ้อเจ้อ 7. ไม่พูดคำหยาบ 8. ละโกรธ 9. ละโลภ 10. ละหลง เพื่อให้มีความอดทน ตั้งใจทำความดี และให้สัมภาษณ์ในสี่มวลชนว่า

“กรณีที่เกิดขึ้นควรพิจารณาไม่เอาแต่อารมณ์เป็นหลัก สมัยที่ตนอยู่หากมีความเห็นที่ไม่ตรงกันถือเป็นเรื่องปกติ โดยเฉพาะประชาธิปไตยของคนรุ่นใหม่ คนเก่า และผู้ใหญ่ต้องยอมพูดคุยก่อนแล้วหาวิธีแก้ไขถ้าตนยังอยู่จะเรียกคนที่มีความเห็นไม่ตรงกันมาหารือ

ได้พูดคุยกับหมอเกรียงศักดิ์ ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ทำความดีตามที่พระพุทธเจ้าสอน ให้มีธรรมะที่ใจ อย่าให้เรื่องนี้บานปลาย ผู้ใหญ่ควรให้อโหสิกรรม รุ่นน้องอาจไม่ดีเท่าเรา ก็ควรเรียกมาถามว่าทำไมทำแบบนั้นแบบนี้ ผมสอนลูกศิษย์ลูกหาไม่เคยใช้อารมณ์ ปัญหาเกิดขึ้นได้เสมอ แต่ต้องให้อภัย ต้องมีศีลธรรม เสียสละ ซื่อตรง อ่อนโยน ไม่ใช่ความรุนแรง ไม่ผัดเพี้ยนไปจาก ความถูกต้อง อโหสิกรรมให้ทุกอย่างจะดี เป็นผู้ใหญ่ต้องเมตตาคนอายุน้อยกว่า ไม่ควรใช้อารมณ์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันนี้ อยากให้ผู้ใหญ่ในกระทรวงสาธารณสุข (สร.) ยึดหลักทศพิธ-ราชธรรม ปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเมตตา ให้ความรู้ ให้อภัย มีศีล มีจิตใจสูง ไม่โกรธ ยิ่งเป็นผู้ใหญ่ต้องโกรธน้อยลง มีขันติธรรม

ผมเห็นว่าควรจะให้ถือภัย เราอยู่กันแบบพี่แบบน้อง อโหสิให้กัน
จากนั้นก็มาคุยกันว่ามีปัญหาอะไร ผู้ใหญ่เรียกผู้น้อยเข้ามาหา ควรจะย้าย
นพ.เกรียงศักดิ์ กลับไปทำงานที่เดิม ซึ่งผู้น้อยก็ต้องอ่อนน้อม ไม่ควรถือทิฐิ
เพราะไม่มีประโยชน์อะไร”

ผู้เขียนและเหล่าลูกของพ่อเสมอ จึงรู้สึกว่่าพ่อคอยอยู่เคียงข้าง ปกป้อง
ถ้าพวกเราทำความดี และคอยให้กำลังใจเมื่อเห็นพวกเราทำความดี และเตือนสติ
เมื่อเห็นว่าพวกเราจะออกนอกกลุ่มนอกรทาง และคอยสอนธรรมมะให้พวกเราอย่าง
สม่ำเสมอ เมื่อมีโอกาส

นอกจากนี้ทุกครั้งที่พบพ่อเสมอ ท่านยังฝากให้พวกเราได้ช่วยกันให้
คนไทยหยุด ละ เลิกอบายมุขให้ได้ ภายหลังจากที่เมื่อ 20 ปีที่แล้วที่พ่อเสมอ
ได้เป็นผู้นำในการรณรงค์ด้านบุหรืเงินประสบความสำเร็จอย่างใหญ่หลวง และ
ทุกๆครั้งที่เราพบพ่อ ท่านก็ฝากให้พวกเราด้านสุราและยาเสพติดเหมือนกรณี

บุหรีให้ได้ พ่อเสมอมีความฝันที่อยากเห็นพรบ.ควบคุมการบริโภคให้มีผลออกมา
ใช้ให้ได้

คุณูปการที่ถือว่าพ่อเสมอเป็นผู้ให้กำเนิดแพทย์ชนบทอย่างแท้จริง ก็คือ
การที่พ่อเสมอ ได้เป็นผู้ที่เสนอให้รัฐบาลสร้างโรงพยาบาลอำเภอทุกอำเภอ และ
ที่สำคัญเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมาก ที่เสนอให้มีระเบียบเงินบำรุงของ
โรงพยาบาลต่างๆ โดยไม่ต้องนำส่งคลัง ส่งผลให้โรงพยาบาลในสังกัดกระทรวง
สาธารณสุขโดยเฉพาะในชนบท เป็นหน่วยงานราชการที่มีการพัฒนามากที่สุด
เมื่อเทียบกับหน่วยงานอื่นๆอย่างเห็นได้ชัด นำมาซึ่งความผาสุกของประชาชน
อย่างแท้จริง

ดังนั้นการที่เหล่าแพทย์ชนบทจะถือว่าท่าน เป็นทั้งพ่อและ
ครูบาอาจารย์ จึงเป็นการชอบแล้ว และได้รับการยกย่องให้เป็น.....
บิดาแห่งแพทย์ชนบทไทย

พ่อเสม สุดยอดผู้นำแห่งสหัสวรรษ

นางแพทย์สุเทพ เพชรมาก
ผู้อำนวยการศูนย์อนามัยที่ 5 กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

เมื่อกว่ายี่สิบปีมาแล้วที่ผมไปทำงานที่โรงพยาบาลเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ไปดูประวัติโรงพยาบาลทราบว่าประธานเปิดโรงพยาบาลเขาชัยสนในปี พ.ศ. 2523 คือ ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ปุชนิยบุคคลซึ่งเป็นผู้ดำเนินการวางรากฐานพัฒนางานด้านการแพทย์และสาธารณสุขในชนบทไทย มีคุณูปการมากมายต่อสังคมไทย

หลังจากนั้นในเวทีประชุมประจำปีของชมรมแพทย์ชนบท พ่อเสม มาพบพวกเราชาวโรงพยาบาลชุมชนเป็นประจำ สร้างแรงบันดาลใจให้ลูกๆ ได้เกิดความคิด สติปัญญาและกำลังใจในการทำงาน เอาชนะอุปสรรคต่างๆ แม้ในช่วงวัยเกือบร้อยปี พ่อเสมก็ยังมีความจำที่เป็นเลิศ สามารถพูดสะกิดคนฟัง กระตุ้นต่อมจิตสำนึกแห่งความดีของทุกคนให้ทำความดี ทำประโยชน์เพื่อประเทศชาติและประชาชน ก่อนจบมักจะทำลงท้ายด้วย

“เมื่อท้องฟ้าสีทองส่องอำไพ ประชาชนจะเป็นใหญ่ในแผ่นดิน” เป็นภาพที่
พวกเรายังจำได้ถึงบุคลิกภาพที่องอาจ คำพูดอันทรงพลัง แบบฉบับผู้นำของ
พ่อเสมอ

คนเก่ง มีจำนวนมาก

คนดี มีเยอะ

คนกล้า มีจำนวนไม่น้อย

หากแต่คนไทยน้อยคนที่จะมีทั้งความเก่ง ความดี ความกล้า ได้อย่าง
ยาวนาน

ตลอดชีวิตร้อยปีของพ่อเสมอ เป็นแบบอย่างของความเป็นคนเก่ง คนดี
คนกล้า ความเป็นผู้นำ บุคลิกพัฒนางานต่างๆ ทั้งงานการแพทย์ การ
สาธารณสุข และงานพัฒนาสังคมไทยให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ ตั้งมั่นใน
อุดมการณ์ทำงานเพื่อสังคมอย่างไม่เปลี่ยนแปลง เป็นแพทย์ต้นแบบ เป็นผู้นำ
ที่สมบูรณ์แบบ “ใจสื้อ มือสะอาด ฉลาดเฉลียว เด็ดเดี่ยวกล้าหาญ ประสาน
สัมพันธ์ มุ่งมั่นเสียสละ มีวาทศิลป์” ให้คนรุ่นหลังได้ระลึกถึงและก้าวเดินตาม

ด้วยกุศลผลบุญคุณงามความดีที่คุณพ่อเสมอได้บำเพ็ญปฏิบัติมา
ตลอดชีวิต เป็นพลวัตปัจจัยส่งผลให้ดวงวิญญาณคุณพ่อเสมอสุขคติใน
สัมปรายภพด้วยเทอญ

พ่อหมอเสม: รัฐบุรุษแห่งวงการสาธารณสุข

นางแพทริคซิมพร วังวิศ

อาจารย์พ่อหมอเสม พริ้งพวงแก้ว เป็นหนึ่งในบุคคลที่ควรแก่การเคารพเทิดทูน ปรากฏให้เห็นจากการประพฤติปฏิบัติของท่าน ซึ่งเพียบพร้อมงดงาม ทั้งการครองตน ครองคน และครองงาน ก่อให้เกิดเป็นบารมีจนทำให้ท่านสามารถสร้างคุณประโยชน์ อย่างอเนกอนันต์แก่วงการสาธารณสุข ซึ่งมีมากมายจนไม่สามารถสาธยายได้หมด ผู้เขียนจึงขอยกมาเป็นตัวอย่างพอสังเขป ดังนี้

ในการครองตนนั้น ท่านเป็นแบบอย่างที่ดีในหลายเรื่อง เช่น ในเรื่องครอบครัว ท่านแสดงให้เห็นว่าท่านรักครอบครัว มีความซื่อสัตย์ และให้ความสำคัญแก่ครอบครัว ท่านได้ให้ภรรยาซึ่งเป็นพยาบาลลาออกจากงานเมื่อมีลูกคนที่สอง เพื่อที่จะได้มีเวลาดูแลลูก ตัวท่านเองก็ขับรถส่งลูกไปโรงเรียนด้วยตัวเองทุกวัน ท่านเป็นคนที่ให้ความสำคัญแก่ลูกและเป็นประชาธิปไตย ให้ลูกได้เรียนได้ทำงานในสิ่งที่เขาชอบ นอกจากนี้ท่านดำรงตนเป็นแพทย์ที่ดีเป็น

ตัวอย่างแก่รุ่นหลัง โดยคราวหนึ่งที่มีเขียนโชคดีได้มีโอกาสพบท่านโดยบังเอิญที่สนามบินเชียงราย ท่านได้สอนว่า “เราเป็นหมอ เราไม่รวย เราไม่มีอะไรหรอก แต่ความดีจะไปตกที่ลูกหลาน”

ในการครองคนนั้น หากรู้จักท่าน ก็จะสัมผัสได้ว่าท่านมีเมตตา กรุณา มุทิตากับทุกคน แม้กับคนที่ด่าท่านก็ถือเป็นกัลยาณมิตร ดังคำที่ท่านกล่าวว่า “เขาด่าเรา แสดงว่าเขาชมเรา เขาสนใจงานที่เราทำ” ขณะเดียวกันท่านก็มีอุเบกขาธรรม ท่านจะกล่าวเตือนในสิ่งที่ไม่ถูกต้องอย่างไร้หน้า ดังในการประชุมชมรมแพทย์ชนบทคราวหนึ่ง ท่านบอกให้สมาชิกชมรมซึ่งนั่งอยู่แถวหลัง ย้ายมานั่งแถวหน้าที่ยังว่างอยู่มาก ผู้เขียนซึ่งเป็นกรรมการชมรมได้เดินไปบอก แต่ก็ยังมีคนย้ายมานั่งเพียงไม่กี่คน ท่านจึงพูดขึ้นว่า “พ่อเสียใจ ถ้าเรื่องแค่นี้ลูกๆ ยังทำไม่ได้ เรื่องใหญ่กว่านี้ลูกจะทำได้อย่างไร ต่อไปพ่อจะไม่มาร่วมงานประชุมชมรมอีก” จนอาจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ซึ่งมารอเป็นองค์ปาถกอยู่กล่าวว่า “วงการแพทย์โชคดี ที่มีคนถือไม้เท้าหัวมังกรคอยเตือน” อย่างไรก็ตาม เมื่อคณะกรรมการชมรมได้ไปกราบขอโทษท่าน ท่านก็ให้อภัยและยังคงมาร่วมงานประชุมชมรมสม่ำเสมอ จนกระทั่งสุขภาพท่านไม่อำนวย แสดงให้เห็นว่า ท่านมีพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นธรรมะในการครองคนอย่างครบถ้วน

ในการครองงาน ท่านเป็นคนกล้าคิด กล้าทำ กล้าเปลี่ยนแปลงในทางที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากครั้งที่กระทรวงสาธารณสุข ทำการปฏิรูปเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างกระทรวงสาธารณสุข ในสมัยท่านดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีช่วยฯ และรัฐมนตรีว่าการฯ แม้จะถูกต่อต้านและมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ในทางลบอยู่มาก ท่านก็ไม่ย่อท้อ ยังคงเดินหน้าทำงานจนสำเร็จ ยังให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาสาธารณสุขในชนบทอย่างมากมาย โดยที่ท่านไม่ได้ผลประโยชน์ในทางส่วนตัวจากการนี้เลย

ในฐานะที่ผู้เขียนเป็นชาวเชียงราย ซึ่งเป็นจังหวัดที่ท่านได้มาบุกเบิก และพัฒนางานทางด้านสาธารณสุข ซึ่งขณะนั้นเชียงรายนับว่าเป็นจังหวัด ไกลปืนเที่ยงและกันดาร แต่ท่านเสียสละความสุขส่วนตน มุ่งมั่นทำงานอย่าง ไม่ย่อท้อ ท่านอยู่เชียงรายหลายปี จนท่านถือเสมือนว่าท่านเป็นคนเชียงราย ผลงานที่ท่านได้ทำไว้ก่อประโยชน์เหลือคณานับแก่ประชาชนในพื้นที่ ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนก็ยิ่งมีความรู้สึกเคารพเทิดทูนท่านเป็นพิเศษ และได้น้อมนำเอาคำสอน และการประพฤติปฏิบัติของท่านมาพยายามปฏิบัติเป็นแบบอย่าง น้อมนำ คำสอนมาใส่ใจและหากมีโอกาสก็ไม่รีรอที่จะเผยแพร่คำสั่งสอนที่ได้จากท่านให้ แก่รุ่นน้องหรือแม้แต่กับบุคคลภายนอกได้รับรู้ เหมือนในคราวไปศึกษาต่อที่ สหรัฐอเมริกาได้เขียนให้ชาวต่างชาติได้อ่านว่า “Medicine is used for helping people, not for making money” ประโยคนี้โดนใจใครหลายคน ที่ได้อ่าน ได้รับการตอบรับและชื่นชมว่าประเทศของเราช่างโชคดีที่มีครูบา อาจารย์ที่ดีคอยอบรมให้ลูกศิษย์คิดถึงประชาชนเป็นสำคัญ ประโยคดังกล่าว ผู้เขียนได้แปลงมาจากคำสอนของอาจารย์พ่อเสมที่ปลูกฝังและสร้างปณิธานแก่ แพทย์รุ่นหลังให้เจริญรอยตาม ยิ่งพิจารณาดูแล้วก็ยิ่งทำให้เข้าใจในคำสมเด็จพระราชาธิบดีที่ให้ยึดประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนแล้วลากยศ สรรเสริญแห่งวิชาชีพจะตกแก่ตัวเราเอง ดังท่านอาจารย์พ่อหมอเสม ได้ ประพฤติปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่างมาตลอดชีวิตของท่าน ซึ่งควรแก่การยกย่อง ให้เป็น**รัฐบุรุษแห่งวงการสาธารณสุข**

ด้วยอาณิสต์ของคุณความดีที่กล่าวมาข้างต้น ก็เป็นที่แน่ใจได้ว่า บุญกุศลเหล่านั้นจะเป็นสิ่งที่น่าท่านอาจารย์พ่อหมอเสม ไปสู่สุคติภูมิและเป็น ผลานิสงส์ให้ท่านได้เจริญยิ่งๆ ขึ้นไปสู่วิมุตติสุขในสัมปรายภพ

พ่อเสมอ ต้นแบบแห่ง ความจริง ความดี สู่ความงาม แห่งแพทย์ชนบท

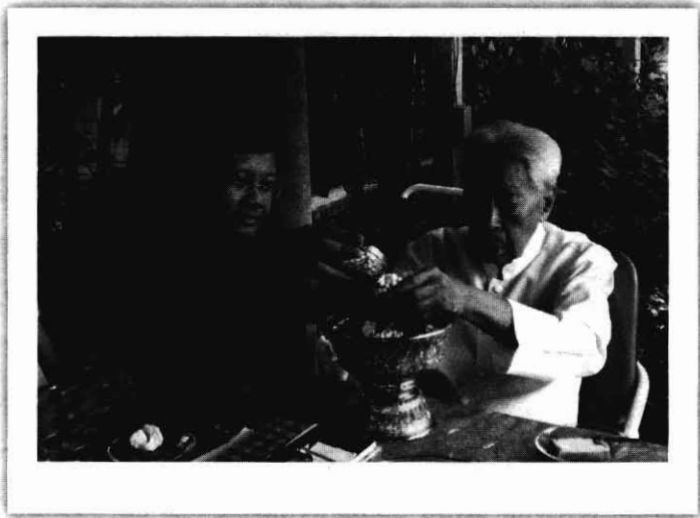

นางแพทย์สมชายโชติ ปัจฉรัถเวลา
ผู้อำนวยการโรงพยาบาลวังชัน
เลขาธิการชมรมแพทย์ชนบท

(ผู้นำคือผู้ที่ลูกน้องอยากเดินตาม คือต้องทำงานให้คนรู้สึก
ศรัทธาและเชื่อมั่น)

อานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรี

ผมได้รู้จักพ่อเสมอ พริ้งพวงแก้ว เมื่อครั้งยังเด็กที่ยังเรียนชั้นมัธยม เพราะพ่อเสมอขณะนั้นได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ที่ได้กำหนดนโยบายที่ถือว่าเป็นการปฏิรูประบบบริการสาธารณสุขของประเทศไทย คือการที่มีการจัดตั้งโรงพยาบาลประจำทุกอำเภอซึ่งเป็นการวางรากฐาน โดยการใช้ความจริงของการกระจายทรัพยากรที่มองเห็นผลประโยชน์สาธารณะ ที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน และทำให้เกิดการจัดสรรแพทย์เพื่อไป خدمิต์ชุมชนใน

โรงพยาบาลอำเภอต่างๆ ซึ่งต่อมาคือโรงพยาบาลชุมชนในปัจจุบัน และต่อเนืองหลังจากนั้นคือการจัดตั้งสถานีอนามัยในทุกตำบลทั่วประเทศและในพื้นที่ทุรกันดาร ทำให้อยากเข้ามาศึกษาเพื่อเป็นแพทย์ที่ใช้ทุนในชนบท ตามรอยรุ่นพี่ๆ ที่ได้ไปทำงานผ่านการบอกเล่า เรื่องราวของโอกาส ที่มีทั้งผู้ให้และผู้รับ สำคัญคือการควบคุมโอกาสในช่วงเวลาของการใช้ทุนในเวลาดังกล่าวที่ต้องเก็บเกี่ยวความดีงามของทุกอณูแห่งสังคมที่พวกเราได้ไปสัมผัส แต่อย่างไรก็ตามคงไม่สำคัญเท่ากับการเจริญรอยตามต้นแบบที่เป็นต้นกล้าแห่งการใช้ความจริงของสังคมที่ยังคงคู่กับความทุกข์ยากของวิญจักร แห่งความด้อยโอกาส ได้แก่ ความจน เจ็บ และจ้องเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาที่รุมเร้าเข้ามา แต่การขับเคลื่อนขบวนการแก้ปัญหาโดยใช้ความดีที่มีอยู่ในจิตสำนึกของพวกเราที่พอเสมอเป็นต้นแบบในการนำความดีในตนเองทำให้เกิดปัญญา ที่จะสามารถแก้ไขปัญหานั้นเผชิญอยู่ได้คลี่คลาย และก่อเกิดความงามทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับตนเอง ทีมงานและชุมชนที่อยู่

และเมื่อผมได้ย้ายมาทำงานที่โรงพยาบาลเชียงใหม่ ได้พบพลังของพ่อเสมที่ได้ฝากไว้คู่ที่นี้และคิดว่าน่าจะมีทุกที่ที่พ่อเสมได้เดินทางไปที่แห่งนั้นๆ คือลายมือที่เขียนด้วยตนเองของพ่อเสมที่บรรจง เขียนด้วยพลัง ความตั้งใจที่จะให้เป็นอนุสรณ์และเป็นการระลึกถึงว่าครั้งหนึ่ง ได้มีโอกาสมาร่วมเปิดโรงพยาบาล ที่เป็นจุดเริ่มต้นชีวิตของพวกเขา แพทย์ชนบท ที่ต้องมาสานต่อความดีงามที่พ่อได้เริ่มต้นให้พวกเรา แต่ที่มากกว่านั้นคือพวกเราได้ทำให้สิ่งที่พ่อเสมได้วางรากฐานแห่งจุดเริ่มต้นการปฏิรูปบริการสาธารณสุข มาสู่ยุคปัจจุบันที่มีความพร้อมมากขึ้น แต่ก็มีปัญหาที่รอการแก้ไขที่ซับซ้อนเช่นเดียวกัน

เมื่อผมเองได้มีโอกาสมาร่วมเป็นกรรมการชมรมแพทย์ชนบท ก็ถือว่า เป็นมงคลชีวิตสำหรับผมเองเพราะทุกปีจะมีการนำแพทย์ชนบทดีเด่นเข้าไปแนะนำและกราบขอพรจากพ่อเสม และการไปแสดงความกตัญญูแทนพวกเรา

ในฐานะแพทย์ชนบทคือการไปขอพรและรดน้ำ ในวันสงกรานต์ทุกปี และได้เห็นแววตา คำพูดของพ่อที่ได้แสดงให้เห็นว่ายังเต็มเปี่ยมด้วยพลังแห่งความดีงามที่เปล่งออกมาและแผ่มาสู่พวกเราให้ได้รับพลังโดยไม่รู้ตัว และทำให้มีกำลังใจในการทำงาน ถือว่าพ่อเสมอเป็นผู้ใหญ่ที่เป็นกัลยาณมิตร และเป็นความโชคดีของชาวไทยที่ร้อยปีจะมีมหาบุรุษเกิดขึ้นในโลกก็แสนยาก แต่เมื่อเกิดอยู่ที่เมืองไทยต้องยอมรับว่าเป็นความโชคดีของชาวไทย ที่ได้มีนักปฏิรูป ที่บุกเบิกสิ่งที่ยากในการเริ่มต้นเพื่อแก้ปัญหา ซึ่งได้แก่ความทุกข์ยาก ดังคำที่ว่า การเป็นผู้ยิ่งใหญ่ได้นั้น จะต้องประกอบด้วย หนึ่งคือ ศัตรูที่กล้าแข็งที่สุดซึ่งก็คือปัญหาที่ยุ่งยากซับซ้อนที่ต้องการผู้นำที่กล้าตัดสินใจในเชิงนโยบายที่ส่งผลกระทบต่อที่ยิ่งใหญ่ และสองคือ มีกัลยาณมิตรที่ซื่อสัตย์ อันหมายถึง การมีคนที่จะเดินตามทางที่พร้อมเผชิญปัญหาและใช้ความดีของตนเองและทีมงาน สร้างปัญญาปฏิบัติในการแก้ไขปัญหา ซึ่งคงหมายถึงรุ่นต่อรุ่นของความเป็นลูกหลานพ่อเสมอคือพวกเราเหล่าแพทย์ชนบทและพี่น้องผองเพื่อนที่ทีมงานสาธารณสุขทุกคนที่ยังคงทำงานในชนบทปัจจุบัน

ในโอกาสที่พ่อเสมอได้อยู่กับพวกเราจนครบหนึ่งศตวรรษ และได้ละสังขารตามธรรมบัญญัติ แต่พลังและคุณค่าที่พ่อเสมอ ได้เริ่มต้นที่ได้บุกเบิกขับเคลื่อน และส่งต่อมาสู่พวกเรา การที่จะส่งดวงวิญญาณพ่อเสมอให้สู่สัมปรายภพคงไม่มีอะไรที่เหนือกว่าการสานต่ออุดมการณ์แห่งการใช้ความจริง ความดีของตนเองในการปฏิบัติบูชาเพื่อให้พ่อเสมอได้ไปอย่างสงบด้วย การทำงานในหน้าที่ของตนเองที่ต้องทุ่มเทอย่างเต็มที่ ที่จะใช้ศักยภาพของตนเองของพวกเราทุกคนในทุกพื้นที่ปฏิบัติ ด้วยกำลังใจแห่งสติปัญญา สุ่มงคลแห่งความงดงามของชีวิต การจากไปของพ่อเสมอแม้ว่าจะเป็นการสิ้นสุดสังขารแห่งร่างกาย แต่เชื่อมั่นว่าด้วยความดีงามของพ่อเสมอจะเป็นพลังอยู่เคียงข้างพวกเราตลอดไป

เพราะพ่อเสมอคือ ผู้นำคือผู้ที่ลูกน้องอยากเดินตาม คือต้องทำงานให้คนรู้สึก
ศรัทธาและเชื่อมั่น

ขออำนาจแห่งความดีงามของพ่อเสมอที่ได้ฝากไว้ และความดีงามแห่ง
มวลมิตรแพทย์ชนบท ได้เป็นพลวัตร บังจายทำให้พ่อเสมอ ได้ไปสู่ความสงบใน
สัมปรายภพ ด้วยเทอญ

"พ่อเสมสั้นแล้ว ที่โรงพยาบาลราชวิถี"

นางแพทย์ปริศนา วณิชพานนท์
ผู้อำนวยการโรงพยาบาลระยอง จังหวัดชลบุรี

ทันทีที่ผมได้ยินและจับใจความได้จากโทรศัพท์สนทนา ความคิดต่างๆ ก็แล่นเข้ามาในสมอง ผมเพิ่งไปงาน “1 ศตวรรษ 1 คนยืนหยัด 100 ปี นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว” ที่ลูกศิษย์ ลูกหา คนที่รักและเคารพพ่อเสมจัดให้เมื่อวันที่ 31 พ.ค. ที่ผ่านมาที่หอประชุมใหญ่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งในขณะนั้นพ่อเสมก็ป่วยและนอนอยู่ที่โรงพยาบาลราชวิถี วันนั้นเจอคนดีในสังคมเมืองไทยหลายๆ คน ที่คอยขับเคลื่อนความดีให้กับประเทศไทย ก็เป็นที่น่าชื่นใจของพ่อเสมมากกว่าท่านได้เป็นแรงบันดาลใจ และตัวอย่างที่ดีให้กับคนที่อยู่ ณ งานวันนั้นมากมาย ได้เห็นแฝดสาวสยาม 1 คู่ที่พ่อเสมผ่าตัดแยกร่างให้ที่โรงพยาบาลเด็ก (โรงพยาบาลราชวิถีในปัจจุบัน) ตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2500 ซึ่งก็นับว่าพ่อเสมเป็นแพทย์ที่เก่งและกล้าหาญมากที่สามารถผ่าตัดได้สำเร็จในช่วงเวลานั้น อาจนับได้ว่าเป็นแพทย์ไทยคนแรกที่สามารถทำได้

จากนั้นความคิดผมก็ย้อนไปถึงในวันแรกที่ผมได้พบพ่อเสม วันนั้นผมเข้าไปกราบและได้รับพรจากพ่อเสมเนื่องในโอกาสที่ผมได้รับการคัดเลือกเป็นแพทย์ดีเด่นในชนบท ของมูลนิธิแพทย์ชนบท เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2548 ซึ่งตอนนั้นก็ตั้งในชายชราผมขาว อายุ 94 ปี ที่อยู่ตรงหน้านี้มากกว่า ทำให้สุขภาพท่านยังแข็งแรง ความจำดี ท่านเล่าถึงความยากลำบากในการทำงานของท่าน ไม่ว่าเรื่องการต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บที่ระบอบอย่างหนักในอำเภอที่ท่านไปทำงานสมัยจบแพทย์ใหม่ๆ การขาดแคลนน้ำเกลือจนต้องผลิตน้ำเกลือใช้เอง การถูกตามไปทำคลอดหญิงที่บ้าน พร้อมกับการชู้จากสามีว่า ถ้าภรรยาเค้าไม่รอด หมอก็ไม่รอด ท่านก็เลยเหวี่ยงตก ท่านเล่าให้เราฟังด้วยบรรยากาศติดตลก หรือเรื่องการไปก่อตั้งโรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์โดยไม่ใช้งบประมาณของทางราชการ การดื้อแพ่งต่อกระทรวงการคลังโดยไม่นำเงินที่โรงพยาบาลหามาได้ เข้ากระทรวงการคลัง เหตุผลเพราะเป็นเงินที่โรงพยาบาลหามาได้จากการดูแลประชาชนในพื้นที่ เงินเหล่านี้ก็ควรที่จะกลับมาใช้ในการดูแลประชาชนในพื้นที่ต่อไป จนเกิดเป็นเงินบำรุงที่ทำให้ทุกโรงพยาบาลในกระทรวงสาธารณสุขสามารถนำมาใช้ในการบริหารงานและพัฒนาโรงพยาบาล

เพื่อพัฒนาการให้บริการประชาชนให้ดีขึ้นจวบจนปัจจุบัน ช่วงที่อยู่ที่บ้าน พ่อเสมอ ความรู้สึกที่ว่าพ่อเสมออย่างสมณะ สบายๆ ภายในเนื้อที่ประมาณไร่เศษๆ ก็จะมีบรรยากาศที่ร่มรื่นด้วยต้นไม้ มีบ้าน 2 ชั้นหลังเก่าๆ โบราณอยู่ และมีเรือนชั้นเดียวหลังเล็กๆ อีกหนึ่งหลังอยู่ข้างๆ ซึ่งเป็นที่อาหารว่างออกมาจากเรือนเล็ก ทำให้เราพอจะได้ว่าเรือนเล็กนี่คงเป็นครัว และที่พักของคนี่ดูแลบ้าน ไม่มีรถยนต์หรูหรา จอดหลายคันเหมือนบ้านท่านรัฐมนตรีคนอื่นทั้งในอดีตและปัจจุบัน ก่อนจะลาท่าน พ่อเสมอก็ให้พวกเราบันทึกชื่อและโรงพยาบาล ที่อยู่ ในสมุดบันทึกของท่าน แล้วท่านยังกรุณาเดินอย่างช้าๆ มาส่งพวกเราที่รถ วันนั้นกลับมาที่พักด้วยความอึดเอิบและคิดว่าท่านเป็นแรงบันดาลใจที่ดีทีเดียวที่ทำให้เราคงอยู่และทำงานในชนบทได้ต่อไป

หลังจากวันนั้นผมก็เข้ามาทำงานในชมรมแพทย์ชนบทอย่างเต็มตัวมากขึ้น ซึ่งก็เป็นเพราะแรงบันดาลใจจากพ่อเสมอ ได้เข้าร่วมกิจกรรมและงานขับเคลื่อนต่างๆ ของชมรม หลายครั้งเป็นงานใหญ่ที่พวกเราต้องทำ ไม่ว่าจะเป็นตุลจิตยา กรณีการทำ CL ยา หรือในวาระวันสงกรานต์ วันปีใหม่ พวกเรา

ก็จะไปพบท่านอยู่เสมอๆ เพื่อ
ขอคำแนะนำ ขอพร ขอกำลังใจ
ท่านก็พูดกับพวกเราเสมอว่า
ขอให้พวกเรายึดมั่นเชื่อมั่น
ในการทำความดี ทำเพื่อ
ประชาชน แล้วเราก็จะอยู่ได้
อยู่ที่ไหนก็อยู่ได้ ตัวท่านเองก็
ต้องต่อสู้กับความไม่เป็นธรรม
ความไม่ถูกต้องมาหลายสมัย

แต่ที่ยืนหยัดได้ทุกวันนี้ก็จากการยึดมั่นในความดี มีจุดยืนเพื่อประชาชนผู้ยากไร้
และผู้ด้อยโอกาส

ความดีของท่านยังมีอีกมากมาย เช่น จากการทำท่านมีผลงานดี
เป็นคนดี ทำเพื่อประชาชน ทำให้ท่านพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เชิญพ้อเสม
ไปเป็นรัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุข พ้อเสมอได้วางนโยบายและผลักดันให้มี
โรงพยาบาลครบทุกอำเภอ เพื่อบริการพี่น้องประชาชน และเป็นแกนหลักใน
การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในปัจจุบัน

ณ วันนี้วันที่ไม่มีพ้อเสมอแล้ว คุณความดีต่างๆ ที่พ้อได้ทำไว้ให้กับ
ประชาชน ประเทศชาติ จงดลบันดาลให้พ้อเสมอได้ไปอยู่ในสัมปรายภพที่ดี
และโปรดได้รับรู้ว่าท่านได้สร้างแรงบันดาลใจ สร้างคนให้เป็นคนดีของสังคม
มากมาย คนที่พร้อมจะช่วยเหลือสังคม และขับเคลื่อนเปลี่ยนแปลงประเทศไป
ในทางที่ดีเหมือนเอกเช่นพ้อเสมอ ได้กระทำและยืนหยัดต่อการทำความดีมา
ชั่วชีวิต 100 ปี

และผมก็จะเป็นหนึ่งในจำนวนนั้นครับ

พ่อเสมอ ปุชฌิยบุคคลผู้ก่อกำเนิด โรงพยาบาลชุมชน

นายแพทย์พรเทพ วิชาชัยสุวัฒน์
ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสุภาพนครไทย จ.พิษณุโลก

นับเป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ของวงการสาธารณสุขไทย ในการจากไปของนายแพทย์เสมอ พริ้งพวงแก้ว เมื่อเวลาประมาณ 05.30 น. ในวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2554 ที่โรงพยาบาลราชวิถี สิริอายุรวม 100 ปี 1 เดือน 8 วัน จากการติดเชื้อในกระแสเลือด มีภาวะช็อก และไตวาย และได้กำหนดพิธีพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์นายแพทย์เสมอ พริ้งพวงแก้วในวันที่ 17 ตุลาคม 2554

นายแพทย์เสมอ พริ้งพวงแก้วที่ข้าพเจ้ารู้จักนั้น ตั้งแต่ข้าพเจ้าจบแพทยศาสตรบัณฑิต มาในปี พ.ศ. 2537 เริ่มทำงานเป็นแพทย์ในโรงพยาบาลชุมชนที่โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ทราบเพียงแต่ว่าท่านเคยเป็นรัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุขมาก่อน เป็นแพทย์บุกเบิกงานที่โรงพยาบาลเชิงรายประชาชนุเคราะห์เท่านั้น จนเมื่อข้าพเจ้าเริ่ม

ชีวิตการเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลชุมชนครั้งแรกที่โรงพยาบาลชาติตระการ และเริ่มมาร่วมทำกิจกรรมกับชมรมแพทย์ชนบทในช่วงต่อมา จึงได้ทราบถึงความสำคัญของนายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว หรือพ่อเสม ของพวกเรานั้นได้ ต่อสู้ฝ่าฟันอุปสรรคมากมายในการพัฒนาระบบสุขภาพในชนบทไทยมาอย่างจริงจัง ต่อเนื่องจากชีวิตในช่วงที่รับราชการ ซึ่งผลงานที่สำคัญมากที่สุดก็คือในสมัยรัฐบาล ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้มีการผลักดันให้มีการสร้างโรงพยาบาลประจำอำเภอ จำนวน 660 แห่งขึ้นซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อ เป็นโรงพยาบาลชุมชน และกระจายแพทย์ไปทำงานระดับอำเภอ จนเป็นต้นกำเนิดของขบวนการชมรมแพทย์ชนบทในเวลาต่อมา เป็นการเริ่มปักเสาเข็มก่ออิฐก้อนแรกของระบบสุขภาพระดับอำเภอ ซึ่งครอบคลุมไปสู่ระดับตำบล หมู่บ้าน จนหลังเกษียณแล้วก็ยังมีบทบาทในการผลักดัน ให้ข้อคิด คำแนะนำให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาวงการสาธารณสุขไทยมาโดยตลอด หลายครั้งที่เกิดความขัดแย้ง ขาดความชัดเจนในการตัดสินใจเชิงนโยบายด้านสุขภาพของประเทศ ท่านได้ออกมาให้คำแนะนำ และเตือนสติอยู่เสมอๆ ยังจำได้เมื่อครั้งไปร่วมประชุมวิชาการประจำปีชมรมแพทย์ชนบทปี พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นธรรมดาของคนไทย ไม่ยกเว้นแม้แต่แพทย์ผู้อำนวยการโรงพยาบาลชุมชน ก็ชอบเลือกที่จะนั่งข้างหลังไม่มีใครนั่งแถวหน้าเลย จนพ่อเสมเดินมาพบเข้า จนทำให้ท่านโกรธ และดูพวกเรา ว่า “ทำไม ลูกๆ ถึงซี้ซลาดตาขาวกันถึงขนาดนี้ เป็นถึงแพทย์ เป็นผู้อำนวยการฯ กันแล้วนะ พ่อเสียใจมาก!” พวกเราก็เลยพากันมานั่งแถวหน้ากันอย่างลนลาน ก็รู้สึกอาย แต่ก็ได้คิดว่าพวกเราถ้าขาดความกล้าหาญ ไม่ว่าจะเป็นการคิด แสดงออกนำไปปฏิบัติ และเรียนรู้จากการประเมินอย่างกล้าหาญ กล้ารับผิดชอบแล้ว จะสามารถทำเรื่องดีๆ ให้สังคมประเทศชาติ แบบพ่อเสมกันได้อย่างไร ความกล้าที่จะนั่งแถวหน้านั้นเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อยเท่านั้น ถ้าจะกล้าหาญ ยืนหยัดต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ทั้งความ

ขาดแคลนทรัพยากรต่างๆ ดังที่พ่อเสมอได้กระทำให้เห็นเป็นตัวอย่างที่
โรงพยาบาลเซียงรายประชาชนนครราชสีมา ตั้งแต่การก่อตั้งโรงพยาบาล การที่ต้อง
ผสมยาเอง เริ่มงานผ่าตัด ได้เริ่มงานศัลยกรรมและงานทันตกรรมเป็นครั้งแรก
ในชนบท ธนาคารเลือดแห่งแรก และการระดมทุนสร้างอาคาร จัดหาอุปกรณ์
การแพทย์ต่างๆ เองโดยไม่ต้องอาศัยงบประมาณของส่วนกลางแต่อย่างใด
ในการเริ่มต้นหรือเปลี่ยนแปลงอะไรก็ตามในเชิงระบบ นอกจากนี้ยังอาจไป
ทำให้บางกลุ่ม บางฝ่ายเสียประโยชน์นั้น ยิ่งต้องอาศัยความกล้าหาญอีกมากนัก
จึงขอรำลึกคำสอน และตัวอย่างในการทำงานของพ่อเสมอ ไว้เป็นหลักในการ
ทำงาน และพลังในการทำงานสืบไป

ร่ำลึกคุณูปการ "หมอเสม พริ้งพวงแก้ว"

แพทย์ผู้มากบทบาท "พ่อเสม=หมอตลอดกาล" ของทุกคน

Matchononline วันที่ 08/07/2554

เป็นอีกหนึ่งเรื่องน่าเศร้าสำหรับวงการแพทย์ สาธารณสุข และสังคมของไทย เมื่อศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว หรือพ่อเสม ผู้บุกเบิกวงการการแพทย์ชนบทและการแพทย์สมัยใหม่ ได้สิ้นลมลงจากโลกใบนี้ไปอย่างสงบ เมื่อเวลาประมาณ 04.50 น. วันที่ 8 กรกฎาคม ด้วยโรคชราภาพ และติดเชื้อในกระแสโลหิต สิริอายุรวมได้ 100 ปี 37 วัน หลังเข้ารับรักษาตัวที่โรงพยาบาลราชวิถี ตั้งแต่เมื่อเดือนตุลาคม ปี 2553 ที่ผ่านมานี้ ซึ่งในเวลา 15.00 น. วันเดียวกันนี้ จะมีกำหนดพิธีรดน้ำศพที่โรงพยาบาลราชวิถี ก่อนจะเคลื่อนศพไปตั้งบำเพ็ญกุศลที่ศาลา 18 วัดธาตุทองในวันที่ 9 กรกฎาคม กำหนดสวดพระอภิธรรม 7 วัน และเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม ที่ผ่านมานี้เอง องค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน เพิ่งจะร่วมกันจัดงาน "หนึ่งคนยืนหยัด หนึ่งศตวรรษ เสม พริ้งพวงแก้ว" เพื่อเชิดชูเกียรติประวัติ และคุณงามความดีของหมอเสม เนื่องในโอกาสอายุครบรอบ 100 ปี สุขคนไทยรุ่นหลัง ไม่ว่าจะ เป็นบุคคลสำคัญระดับชาติอย่างการได้เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข สมัยรัฐบาลของ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ทั้งยังเป็นผู้มีคุณูปการด้านสาธารณสุข และเป็นผู้วางรากฐานในการส่งเสริมโรงพยาบาลอำเภอ รวมถึงยังบุคคลแรกที่เริ่มนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผ่าตัดแผลดสยามหญิงของไทยเป็นรายแรกได้อย่างประสบผลสำเร็จ

เส้นทางชีวิต "หมอเสม"

นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว เกิดเมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2454 ที่บ้านเลขที่ 2245 ถนนรองเมืองซอย 4 (ปัจจุบันเรียกซอย 1) อำเภอปทุมวัน จังหวัดพระนคร (กรุงเทพมหานคร) ศึกษาชั้นเรียนประถมที่โรงเรียนวัดบรมนิวาสใกล้บ้านเป็นเวลา 4 ปี และเข้าเรียนต่อระดับมัธยมที่โรงเรียนเทพศิรินทร์อีก 8 ปี จนจบชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 8 ในระหว่างเรียน นายเสมได้รับทุนการศึกษาประเภทหมั่นเรียนมาโดยตลอด

เมื่อจบชั้นมัธยมปีที่ 8 แล้ว โดยความช่วยเหลือของมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ นายเสมได้เข้าศึกษาในคณะแพทยศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ปัจจุบัน คือ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล) เป็นเวลา 6 ปี ได้รับปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต เมื่อปี พ.ศ. 2478 หลังจบการศึกษาแพทย์ปริญญาแล้ว นายแพทย์เสม ก็ได้มีโอกาสไปศึกษาต่อ

ในประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษและประเทศเยอรมนี นอกจากนี้ยังได้ไปร่วมประชุมและดูงานในประเทศต่างๆ ทั้งในสหรัฐฯ บราซิล สวิตเซอร์แลนด์ รัสเซีย ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ รวมทั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน

นอกจากด้านการแพทย์แล้ว นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว ยังได้ศึกษาด้านทันตกรรมเพิ่มเติมจากศาสตราจารย์ สิริสิงห์อีกด้วยเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานในชนบทได้ด้วยการทำงานในระยะแรกแห่งชีวิตหลังจบการศึกษาทางการแพทย์ ในปี พ.ศ. 2478 นายแพทย์เสม ก็ได้ออกไปปฏิบัติงานในต่างจังหวัดทันทีโดยไปจัดตั้งโรงพยาบาลเอกเทศขึ้นที่อำเภออัมพวา สมุทรสงครามเพื่อต่อสู้กับการระบาดของโรคอหิวาตกโรคจนโรคสงบลง ในปีต่อมาก็ได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงพยาบาลเทศบาลนครสวรรค์เป็นเวลา 2 ปี และที่นี้เองที่ท่านได้เริ่มงานศัลยกรรมและงานทันตกรรมเป็นครั้งแรกในชนบท

ช่วงชีวิตที่สมบุกสมบันและลำบากที่สุดในการทำงานของท่านคือที่จังหวัดเชียงราย เมื่อย้ายมาประจำที่จังหวัดเชียงรายเมื่อ พ.ศ. 2480 ก็ต้องมารณรงค์ร่วมกับข้าหลวงประจำจังหวัดคือพระพนมนครานุรักษ์และกรรมการจังหวัด รวมทั้งกรรมการจังหวัดคือ บ. บุญค้ำ เพื่อนร่วมงานบุกเบิกซึ่งต่อมาท่านได้ช่วยชีวิตไว้ระหว่างสงคราม ร่วมกับพ่อค้าประชาชนร่วมกันบริจาคเงินสร้างโรงพยาบาลประจำจังหวัดจนเป็นผลสำเร็จ แม้จะใช้เวลามากกว่า 10 ปี โรงพยาบาลประจำจังหวัดเชียงรายจึงได้รับการตั้งชื่อว่า “โรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์” ซึ่งสร้างโดยเงินบริจาคของประชาชน 100%

ผลงานโดยสังเขปที่จังหวัดเชียงรายเชียงรายเมื่อ 70 ปีก่อนนั้นขาดแคลนนายแพทย์มาก บ้านเมืองและโครงสร้างพื้นฐานก็ยังไม่พร้อม ข้าราชการ โดยเฉพาะคณะกรรมการจังหวัดในสมัยนั้นจึงต้องร่วมมือกันทำงานอย่างไม่เห็นแก่เห็นัดเหน้อย โดยเฉพาะในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา พ.ศ. 2484-2488 นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้วต้องทำงานอย่างหนักเป็นพิเศษเนื่องจากเป็นนายแพทย์ที่ทุกคนต้องพึ่งพา แม้กระนั้น ท่านก็สามารถวางรากฐานด้านการแพทย์และสาธารณสุขไว้มาก

นายแพทย์เสม เป็นที่รู้จักและเป็นที่เคารพนับถือของชาวเชียงรายอย่างหาที่เปรียบได้ยาก ความมุมานะและความคิดริเริ่มต่างๆ ทำให้เชียงรายมีความเจริญด้านการแพทย์มากขึ้น จึงนับเป็นข้าราชการที่มีความสามารถสูงผู้หนึ่ง ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2494 กระทรวงสาธารณสุขโดยกรมการแพทย์ออกคำสั่งย้ายนายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว จากโรงพยาบาลเชียงรายประชานุเคราะห์มาเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลหญิง หน้าอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ พญาไท (ปัจจุบัน คือ โรงพยาบาลราชวิถี) และได้ดำรงตำแหน่งต่างๆ

การเป็นแพทย์เวชปฏิบัติส่วนตัวการปฏิบัติวิชาชีพแพทย์ทั้งในภูมิภาคและใน กรุงเทพฯ ที่ได้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องมานานทำให้นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว ตัดสินใจออกจากราชการมาเป็นแพทย์เวชปฏิบัติทั่วไปเป็นเวลา 10 ปี (พ.ศ. 2506-2516) โดยมีสำนักงานอยู่ที่ เลขที่ 103 ถนนสุขุมวิท ระหว่างซอย 5 และซอย 7 โดยแบ่งพื้นที่ชั้นบน ให้บุตรชายที่เป็นสถาปนิกใช้เป็นสำนักงานออกแบบ ซึ่งต่อมาได้เจริญรุ่งเรืองในชื่อของ “บริษัทดีไซน์ 103” ที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน และในช่วงนี้เอง ท่านก็ยังได้ใช้ชีวิตในปัจจุบันวัย ทำคุณประโยชน์แก่สังคมอย่างมากมาย ทั้งด้านการแพทย์ การสาธารณสุข การศึกษาและการเมือง

ผลงานด้านการเมืองเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข 2 สมัย สมัยรัฐบาล ฯพณฯ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี จัดโครงสร้างใหม่ในกระทรวงสาธารณสุขและการกระจายอำนาจโดยความเห็นชอบของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ จัดทำแผนสาธารณสุขแห่งชาติด้วยความร่วมมือของ W.H.O. และสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ

พ.ศ. 2517 เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข สมัยรัฐบาล ฯพณฯ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นที่ปรึกษาคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน, สมาชิกวุฒิสภา, ประธานกรรมการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ยังเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข 2 สมัย สมัยรัฐบาล ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี

สร้างโรงพยาบาลประจำอำเภอ จำนวน 660 แห่ง สนับสนุนหลักการ “สุขภาพดีถ้วนหน้าในปี 2543” (Health for all by the year 2000) สนับสนุนหลัก 10 ประการของการสาธารณสุขมูลฐานให้สุขภาพดีถ้วนหน้าในปี 2543 จัดทำ จ.ป.ฐ. ความจำเป็นพื้นฐาน 8 ตัว ให้สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมใช้เป็นหลัก

นายแพทย์เสม สมรสกับ คุณแฉล้ม พริ้งพวงแก้ว พยาบาลคู่ชีวิตที่อยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมามากกว่า 70 ปี มีบุตรชายด้วยกัน 3 คน และบุตรหญิง 2 คน หนึ่งในนั้นคือ ชัชวาลย์ พริ้งพวงแก้ว สถาปนิกดีเด่นของสมาคมสถาปนิกสยามฯ เจ้าของผู้ก่อตั้งบริษัท ดีไซน์ 103 ที่มีชื่อเสียง โดยเมื่อปี 2549 ที่ผ่านมา คุณแฉล้ม พริ้งพวงแก้ว เพิ่งถึงจากไปด้วยโรครชราเมื่อปี พ.ศ. 2549

ตลอดระยะเวลาในช่วงชีวิตที่ผ่านมา หมอเสม นับเป็นผู้มีสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจที่ดีเยี่ยม ด้วยวัยเฉียด 100 ปี ท่านยังเดินเหินเป็นปกติและยังสามารถเข้าร่วมการ แสดงความคิดเห็นต่างๆ อยู่มิได้ขาด ท่านเป็นผู้มองโลกในแง่ดีอยู่เสมอจึงกลายเป็นที่รักนับถือของบุคคลทั่วไป

เรื่องเล่า “พ่อเสมอ”

ในแถลงข่าวงาน “๑ คนยืนหยัด ๑ ศตวรรษ เสมอ พริ้งพวงแก้ว” ชัชวาลย์ พริ้งพวงแก้ว สถาปนิกเจ้าของบริษัทชัชวาลย์ เดอเวเกอร์ อินเตอร์เนชั่นแนล วัย 72 ปี ซึ่งเป็นทายาทคนที่ 2 จากทั้งหมด 5 คนของหมอเสมอ กล่าวถึงพ่อว่า “ผมคงเป็นคนที่มียีน้องเยอะที่สุดในโลก” เพราะใครๆ ทั้งที่รู้จักและไม่รู้จักต่างก็เรียกพ่อของเขาว่า “พ่อเสมอ”

ส่วนที่ใครๆ ก็เรียกพ่อเสมอ ลูก นพ.วิชัย โชควิวัฒน์ ประธานคณะกรรมการจัดงาน 1 คนยืนหยัดๆ กล่าวว่า “สมัยที่ท่านเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลหญิง ท่านผลักดันให้เกิดโรงเรียนพยาบาลหลายแห่งในต่างจังหวัด เช่น โคราช อุบล พิษณุโลก ซึ่งการเรียนพยาบาลจะเอาเด็กผู้หญิงที่จบ ม.6 สมัยนั้นหรือ ม.4 สมัยนี้ มาเป็นนักเรียนประจำ จึงต้องมีคนดูแล ท่านซึ่งเป็นทั้งผู้ก่อตั้งและผู้อำนวยการโรงพยาบาลจึงต้องเป็นคนดูแลนักเรียน และทำหน้าที่เสมือนพ่อของนักเรียนพยาบาลทุกคน ด้วยความผูกพัน นักเรียนทุกคนก็จะเรียกผอ.ว่าคุณพ่อ เพราะท่านจะทำหน้าที่เป็นพ่อจริงๆ ดูแลลูกคนหนึ่ง 30-50 คนเป็นอย่างดี นี่น่าจะเป็นจุดตั้งต้นของการเป็นคุณพ่อ และท่านเองก็จะเรียกทุกคนที่ท่านเมตตาว่า ลูก”

ทายาทคนที่ 2 หมอเสมอ อย่าง ชัชวาลย์ ยังเล่าถึงพ่อเสมอ ต่อว่า

“ตอนคุณพ่อรับราชการ คุยกันแทบนับคำได้ คุณพ่อจะทำงาน 6 วันครึ่ง วันอาทิตย์เป็นวันที่เราจะได้ทานข้าวกลางวันกัน จะมีเวลาได้คุยกันตอนนั้น พอบ่ายสอง ท่านก็จะไปอ่านหนังสือ อีกรีกี่ตอนกลับจากทำงาน ประมาณสามถึงสี่ทุ่ม ผมกับน้องชายจะไปนวดคุณพ่อ เพราะท่านทำงานหนัก ยืนตลอด เลยเป็นคนขี้เมื่อย เราจะนวดจนท่านเริ่มง่วง กรนแล้วค่อยๆ เดินออกมา แต่บางทีคุณพ่อยังไม่หลับก็ตะโกนไล่หลังมาว่า ไปแล้ว เหนื่อยลูก เราก็ต้องกลับมานวดใหม่ ถึงเราจะไม่ได้คุย แต่เราก็ดูติดต่อดูด้วยการสัมผัสกันครับ” ชัชวาลย์เล่าไปยิ้มไป ในงานแถลงข่าววันนั้น

“สามข้อ ความขยันหมั่นเพียร ความกตัญญู และความซื่อสัตย์สุจริต ท่านจะเน้นมากสมัยเรียน ตอนทำงานแล้ว ท่านก็จะให้ปรัชญาในการดำรงชีวิตว่า ในการแก้ปัญหาต่างๆ อย่างคิดคนเดียว มันคิดไม่ออก เราไม่ได้อยู่คนเดียวในโลก ทำอะไรให้ทำกันเป็นทีม ใครถนัดทางไหนก็ทำตามนั้น แล้วถ้าสำเร็จหรือได้รับรางวัล อย่าไปรับรางวัลคนเดียว เพราะความสำเร็จไม่ใช่เราคนเดียวที่ทำ ที่ผ่านมามีผมเลยไม่ค่อยทำงานหนัก เพราะมีแต่คนช่วย (ยิ้ม)” ประธานกรรมการบริษัทชัชวาลย์ เดอเวเกอร์ อินเตอร์เนชั่นแนล เล่าคำพ่อ

“ท่านจะพูดตลอดเวลาว่า ความสำเร็จมักแฝงมากับอุปสรรค ฉะนั้นอย่าไปกลัวอุปสรรค อุปสรรคเล็ก ความสำเร็จก็เล็ก อุปสรรคใหญ่ความสำเร็จจะยิ่งใหญ่”

ตลอดเวลาที่พักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาล คุณหมอเสม้มักจะปรารภอย่างห่วงๆ บ่อยๆ ว่า “บ้านเมืองเราจะไปไม่รอด ถ้าสังคมเรายังเป็นอยู่อย่างนี้ สังคมตอนนี้เหมือนสังคมแมลงวัน มันไม่มีหู มีคิ้ว ต่างคนต่างอยู่ อยู่ในที่ที่มีสิ่งปฏิกูล ท่านอยากเห็นสังคมเป็นสังคมของผึ้งที่มีแต่ความสะอาด สามัคคี ขยันหมั่นเพียร และยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง”

ชัชวาลย์ยังย้อนอดีตไปเมื่อหลายปีก่อนถึงเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้คุณพ่ออาการทรุดลงเรื่อยๆ

“ช่วงนั้นกำลังหาเสียงเลือกตั้ง คุณพ่อชอบนโยบายของนักการเมืองคนนั้นมากที่ชูเรื่อง 30 บาทรักษาทุกโรค ท่านเลยไปคุยกับคุณหมอประเวศ (วะสี) ว่าจะเอาอย่างไรกันดี อยากรู้ว่าประชาชนคิดยังไง เลยประกาศออกสื่อถามชาวบ้านว่ารู้สึกอย่างไรต่อการเมืองต้องการ/ไม่ต้องอะไร อยากเห็นสิ่งใดบ้าง ปรากฏว่ามีจดหมายส่งมาที่บ้านคุณพ่อล้นกว่าฉบับ”

ทุกฉบับคุณหมอเสมเป็นคนที่อ่านเอง โดยมีผู้ช่วยเก็บเป็นข้อมูลให้ แล้วก็สร้างศาลาจัดเก็บจดหมายเหล่านั้นไว้เป็นอย่างดี วันหนึ่งเมื่อนักการเมืองซึ่งได้กลายเป็นนายกรัฐมนตรีคนนั้นมาราบสวัดที่บ้านและเห็นภูเขาจดหมายเหล่านั้น จึงขออนุญาตนำกลับไปโดยให้เหตุผลว่าจะนำไปวิจัยพัฒนานโยบายพัฒนาบ้านเมืองต่อไป

“ด้วยเหตุผลนี้คุณพ่อเลยขัดไม่ได้ ทั้งที่ท่านตั้งใจจะนำจดหมายพวกนี้เผาไปพร้อมกับท่านเมื่อเสียชีวิตลง ก่อนจากไปนายกฯ คนนั้นยังรับปากกับคุณพ่อด้วยว่าจะไม่ทำให้ท่านผิดหวัง” ในเวลาไล่เลี่ยกันนั้นก็มีการณ์ปล้นปืนที่ภาคใต้และแก้กฎหมายเพื่อเอื้อธุรกิจตัวเอง

“ตั้งแต่นั้นมาท่านก็ทรุด ถือเป็นความผิดหวังครั้งใหญ่ของท่าน” ชัชวาลย์ กล่าวด้วยน้ำเสียงนิ่งเรียบ

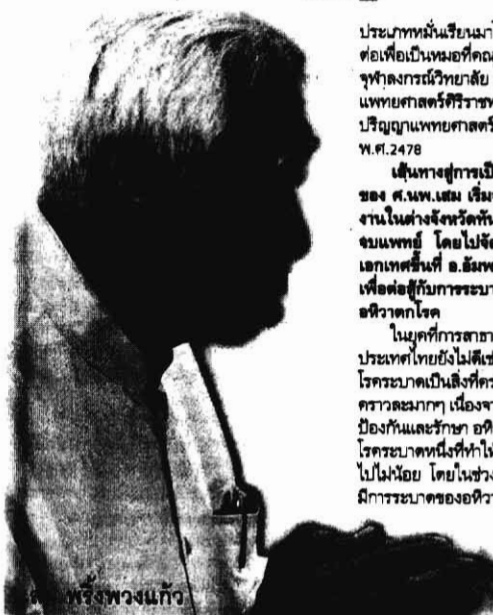
หาก 100 ผัน 100 ทนาวที่คุณหมอเสม พ่ออัยเสม พ่อเสม หรือ คุณพ่อหมอเสม ผ่านมา ก็ยังมีความภูมิใจที่ท่านทิ้งไว้ข้างหลังมากมาย โดยเฉพาะ “ลูก”

“ท่านมีลูกเป็นพันเป็นหมื่น นั่นเป็นสิ่งที่ผมคิดว่าท่านภูมิใจอย่างยิ่ง และท่านจะเรียกคนเหล่านั้นว่า อภิชาติบุตร ตามคำสอนที่ท่านให้ไว้แก่คู่แข่งงานใหม่เสมอๆ ว่า ต้องทำให้ลูกที่เกิดมาแล้ว ดีกว่าเราให้จงได้”

ขอขอบคุณ: ข้อมูลบางส่วนจากวิกิพีเดีย, หนังสือ “เกียรติประวัติแพทย์ไทยฝากไว้ให้คนรุ่นหลัง: ชีวิตและผลงาน ศาสตราจารย์นายแพทย์เสม พริ้งพวงแก้ว” และจากผู้ร่วมงาน “หนึ่งคนยืนหยัด หนึ่งศตวรรษ เสมอ พริ้งพวงแก้ว”

'เสมอ พริ้งพวงแก้ว'

หมอนักปฏิรูประบบสาธารณสุข

พริ้งพวงแก้ว

ประเภทหมอนเรียนมาโดยตลอด และเรียนต่อเพื่อเป็นหมอที่คณะแพทยศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ปัจจุบันคือคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล) จนได้รับปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต เมื่อปี พ.ศ.2478

เส้นทางสู่การเป็นหมอนอย่างเต็มตัวของ ศ.นพ.เสมอ เริ่มจากการออกปฏิบัติงานในต่างจังหวัดทันทีหลังจากเรียนจบแพทย์ โดยไปจัดตั้งโรงพยาบาลเอกเทศขึ้นที่ อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม เพื่อต่อสู้กับการระบาดของโรค อหิวาตกโรค

ในยุคที่การสาธารณสุขในประเทศไทยยังไม่ดีเช่นทุกวันนี้ โรคระบาดเป็นสิ่งที่ชาววิเศษคนไทยอยู่ความระแวกๆ เนื่องจากส่วนมากยังไม่รู้จักป้องกันและรักษา อหิวาตกโรคที่เป็นอีกโรคระบาดหนึ่งที่ทำให้คนไทยต้องเสียชีวิตไปไม่น้อย โดยในช่วง พ.ศ.2461-2480 มีการระบาดของอหิวาตกโรคเป็นช่วงๆ

เกล็ดของเจ้าหมอนในการรักษาโรคอหิวาตกโรคของ ศ.นพ.เสมอ ก็ได้ใช้ยาวิเศษที่ถูกต้องแก้ปัญหาเฉพาะหน้าแบบนอกตำราเรียน ด้วยการผลิตน้ำเกลือขึ้นมาใช้เอง โดยการประยุกต์เอาเครื่องต้มเหล้าเถื่อนของชาวบ้าน มากัดน้ำฝนในน้ำกลั่น และผสมเกลือกับน้ำกลั่นให้เป็นน้ำเกลือสำหรับผู้ป่วย

นอกจากนี้ยังใช้กลาสวักเป็นห้องเก็บผสมน้ำเกลือ จนมีน้ำเกลือใช้เพียงพอกับความต้องการในเวลาสั้น กระทั่งโรคสงบในที่สุด โดยทิ้งแนวคิดชิ้นจากคดีประจำใจของ นพ.เสมอที่ว่า Necessity is the mother of invention หรือก็คือ ความจำเป็นคืออุปเกิดของความคิดสร้างสรรค์

ในปีต่อมา นพ.เสมอก็ได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงพยาบาลเทเวศร์นครสวรรค์เป็นเวลา 2 ปี และที่นั่นที่ทำงานได้เริ่มงานศัลยกรรมและงานทันตกรรมเป็นครั้งแรกในสมบท ก่อนจะย้ายไปหมอนประจำที่จังหวัดเชียงใหม่ในช่วงปี พ.ศ.2480

อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าช่วงชีวิตที่ได้สัมผัสกับและยากลำบากที่สุดในการทำงานของหมอนก็คือ ที่จังหวัดเชียงใหม่ เพราะได้ร่วมบุกเบิกกับข้าหลวงประจำจังหวัด ธรรมการจังหวัด และประชาชนในพื้นที่ บริจาคเงินช่วยกันสร้างโรงพยาบาลประจำจังหวัด "โรงพยาบาลเชียงใหม่ประชานุเคราะห์" จนเป็นผลสำเร็จ

แม้จะใช้เวลากว่า 10 ปีก็ตาม และในช่วงเวลาดังกล่าวประเทศไทยอยู่ในภาวะขาดแคลนแพทย์อย่างมาก เพราะอยู่ในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา พ.ศ.2484-2488 ทุกคนจึงต้องทำงานกันแบบไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย ไม่รู้แม้แต่นพ.เสมอ ที่อาจจะหนักยิ่งกว่าเพราะเป็นหมอนแพทย์ที่ทุกคนต้องพึ่งพา กระนั้นท่านก็ยังสามารถวางรากฐานด้านแพทย์และสาธารณสุขไว้มาก จนเป็นที่จดจำของบุคลากรทางการแพทย์และบรรดาชาวบ้าน

■ ทีมข่าวสาธารณสุข

ปณานการแพทย์การสาธารณสุข ที่ต้องอาศัยความถนัดมากับกันจากอุปสรรคนานาประการ จึงไม่แปลกใจเลยว่ามีผู้ที่สละตัวราว 100 ปี ของ "ศ.นพ.เสมอ พริ้งพวงแก้ว" อดีตนายแพทย์ชนบทนักปฏิรูป และอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข 3 รัฐบาล ผู้สร้างคุณูปการอย่างยิ่งใหญ่ต่อสังคมไทย ย้อนกลับไปได้ราว 70 ปีก่อน ของ นพ.เสมอ จากชีวิตเด็กชายที่เกิดและเติบโตในพระนคร กระทั่งจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาที่โรงเรียนวัดเทพศิรินทร์ ซึ่งในระหว่างเรียนก็ได้รับทุนการศึกษา

ทำให้มีคนคอยไปเก็บสัสมันคน ทว่าในปี พ.ศ.2478 เป็นช่วงที่มีการระบาดหนักที่สุด นพ.เสมอ ในวัยหนุ่มอายุ 24 ปี และเข้ารับราชการเป็นแพทย์ฝึกหัดในกรมสาธารณสุขได้เพียง 6 เดือน อาสาสมัครเข้าไปทำงานปราบอหิวาตกโรคที่กำลังระบาดอยู่ในเมืองแม่กลอง

การลงพื้นที่ในครั้งมิได้มีผู้ช่วยหรือเครื่องมือเครื่องมือนำไปเลยเหลือแต่อูฐสำคัญในการต่อสู้กับโรคร้ายก็คือ "น้ำเกลือ" จนคนใช้หลายคนรอดตาย และดีขึ้นมาก ทำให้ชื่อเสียงของ นพ.เสมอ ขจรไกล และมีคนไม่吝การยอมรับมากมาย จึงต้องขอกำลังคนมาช่วยเป็นนักเรียนแพทย์จาก วท.ศิริราช ทว่าปัญหาที่ยังไม่หมด เพราะน้ำ

(กรุงเทพฯ 11 ธันวาคม 2554)

ประชาชน

ไล่เรียงตั้งแต่ การเป็นแพทย์ผู้ปกครองโรงพยาบาลและเป็นผู้ชำนาญการคนแรก การเริ่มรักษาโรคทางศัลยกรรมคนตา โรคหัวใจทางเดินปัสสาวะ และโรคคอตีบในประชาชน ที่เป็นกันมากถึง 50% ของจำนวนประชากร และได้ให้โอเอตั้นในหญิงตั้งครรภ์และในเด็ก

นอกจากนี้ยังสร้างตึกศัลยกรรม นรีเวชกรรม ให้แม่แก่คลอดบุตรในโรงพยาบาลเพื่อความปลอดภัย และจัดตั้งธนาคารเลือดขึ้นเป็นแห่งแรกของประเทศไทยที่ จ.เชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ.2493

ผู้สำคัญคือ นพ.เสมอ เป็นนายแพทย์คนแรกที่มีปฏิรูประบบการเงินการคลังของโรงพยาบาล โดยตั้งส่งเงินค่ารักษาพยาบาลเข้าคลังหลวง ด้วยเหตุผลว่าโรงพยาบาลจัดตั้งโดยประชาชน ถ้าหากเงินประชาชนเข้าคลังหลวง จะน่างบประมาณที่โง่เง่ามาหมุนเวียนพัฒนาโรงพยาบาลต่อ และจากความคิดปฏิรูปเริ่มแรกในเรื่องเล็ก ๆ จากคนตัวเล็กๆ นี้เอง ก็กลายเป็นฐานรากที่ทำให้โรงพยาบาลไทยพัฒนาอย่างต่อเนื่องและดีศึกษากองถึงทุกวันนี้

หลังจากถูกเปิดทำให้ จ.เชียงใหม่ มีความเจริญด้านการแพทย์เพิ่มขึ้น ทำให้หน่วยแพทย์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์มีความสามารถสูงผู้หนึ่ง และทำให้กระทรวงสาธารณสุข (สธ.) โดยกรมการแพทย์เรียกตัวคุณหมอมาเป็นผู้อำนวยการโรงพยาบาลหญิง ที่คือ "โรงพยาบาลราชวิถี" ในปัจจุบันนั่นเอง ในปี พ.ศ.2496 ที่โรงพยาบาลหญิงนี้เอง

นายแพทย์เสมอได้วางรากฐานสร้างคุณภาพประชาชนตั้งแต่อุปในท้องแม่ และดูแลสุขภาพเด็กก่อนอย่างครบถ้วน

ทั้งด้านอาหารและการอนามัยต่างๆ ญาติว่าเป็นการมองการณ์ไกลอย่างยิ่ง เพราะ นพ.เสมอไม่เคยลืมบุญคุณผู้ก่อแพทย์แผนไทย มีคำอุปมาอุปไมยว่า หมอคนแรกของเราคือแม่ จนโรงพยาบาลหญิงในสมัยนั้น ได้กลายเป็นสถานพยาบาลต้นแบบในการจัดการโรงพยาบาลสมัยใหม่ เนื่องจากหมอเสมอได้จัดหาทุนและสถานที่เรียนในต่างประเทศ แล้วส่งพยาบาลรุ่นแรกไปเรียนวิชาการด้านต่างๆ เพื่อกลับมากสอน นำความรู้ที่ได้มาประยุกต์สร้างความชำนาญการด้านพยาบาล

พร้อมจัดตั้งโรงเรียนพยาบาล มดลูกครรภ์ กรมการแพทย์ และใน จ.พิษณุโลก จ.นครราชสีมา จ.อุบลราชธานี เพื่อให้นักเรียนพยาบาลมาเรียน จนปัจจุบันมีผู้สำเร็จจากโรงเรียนพยาบาลกว่า 20,000 คน และกระจายตัวกลับไปเป็นพยาบาลใน 77 จังหวัดทั่วประเทศ นอกจากนี้ยังเกิดการขยายงานแผนกในท่าอากาศยานและเรือคอสตและนำเหลือลง แผนกอาหารวิทยาและอาหารบำบัด เป็นต้น

แต่ด้านงานแพทย์แผนปัจจุบันท่านก็ทำได้ดีไม่แพ้กัน ที่โรงพยาบาลหญิงแห่งเดิม ท่านได้สร้างผลงานด้านศัลยกรรมจนเป็นที่ประจักษ์ ด้วยการผ่าตัดแยกแฝดสยาม หรือ Siamese Twins (Conjoined Twins) เป็นผลสำเร็จ โดยถือว่าเป็นการผ่าตัดแยกแฝดสยามสำเร็จเป็นครั้งแรก

ของภูมิภาคเอเชีย ช่วงปี พ.ศ.2500 มีแฝดสยามเกิดขึ้นในประเทศไทยหลายคู่ แต่มีคู่ 5 คู่ ที่นายแพทย์เสมอผ่าตัดแยกแฝดเป็นผลสำเร็จ และใช้ชีวิตอยู่รอดมาจนถึงปัจจุบัน คู่แรกชื่อ นภิศและปริศนา ผลบุญใหญ่ที่นายแพทย์เสมอ และ พ.ท.พ.ท.หลวงนิยเวระวิชิต ร้อยตรีกรมการแพทย์สมัยนั้น ออกไปตรวจราชการที่ จ.ขอนแก่นแล้วเจอเข้า จึงย้ายแม่คู่ดังกล่าวมาดูแล

ที่โรงพยาบาลหญิง และนำไปผ่าตัดแยกต่างที่โรงพยาบาล Billing Hospital อันเป็นโรงเรียนแพทย์ของมหาวิทยาลัย Chicago โดยนายแพทย์ Lester R. Dragstedt เป็นหัวหน้า คณะผ่าตัด จนประสบความสำเร็จ เป็นคู่แรกของไทยในวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ.2485

ส่วนที่ทำการผ่าตัดในประเทศไทย แล้วประสบความสำเร็จโดยคณะแพทย์ชาวไทยเองทั้งหมดนั้น เป็นการริเริ่มของนายแพทย์เสมอ ที่ลงมือผ่าตัดแฝดสยามคู่ต่อมาคือ วินดีและศรีวัน ดวงแก้ว ในวันที่ 21 มกราคม พ.ศ.2499 และ คู่แฝด ปราวินและสุรี ในวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ.2505 และ อีก 2 คู่ในอีก 6 ปี ซึ่งความสามารถด้านศัลยกรรมของ ศ.นพ.เสมอ นี้ ถือเป็นความสามารถที่เขายกย่องท่านที่ยากจะหาคนเทียบได้

สิ่งต่างๆ อีกมากมาย ที่ นพ.เสมอ ได้ทำไว้กับวงการสาธารณสุข นับเป็นคุณูปการยิ่งที่หาเปรียบมิได้ จึงอาลัยยิ่งกับการจากไป

(กรุงเทพฯ วัจนทัศน์ที่ 11 กรกฎาคม 2554)

สิ้นหมอเสมอ - นพ.ประเทศ เวส รามารออาโรส ร่วมรณรงค์ นพ.เสมอ พร้อมด้วยภรรยา ปุณนิยบุคคลวงการแพทย์ หลังสิ้นลมอย่างสงบด้วยโรคมะเร็ง และตัดเชื้อในกระแสเลือด ด้วยวัย 100 ปี ก่อนจะนำศพไปทำพิธีฝังศพพระอภิธรรม วัดธาตุทอง ที่โรงพยาบาลราชวิถี เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม

(มติชน วันอาทิตย์ที่ 10 กรกฎาคม 2554)

“ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปอีก
100 ปีข้างหน้าลูกหลานของ
กระทรวงสาธารณสุข
จะดูแลกระทรวงฯ ที่คุณพ่อเสมอ
รักและทดแทนต่อไปจากรุ่นสู่รุ่น
ผ่านตำนานและคำสอนของคุณพ่อ
พวกเราจะเชื่อว่าพ่อจะคอยดู
พวกเรายู่”

ห้องสมุด ๑๐๐ ปี เลขาฯ ทรงแก้ว

00007660

ด้วยความเคารพและอาลัยรักอย่างที่สุด
ประธานและอดีตรองประธานชมรมแพทย์ชนบท